Biblioteca Jud. Iloveni
SALA ...

ANUL XXVI
13
(1 091)
Simbătă
2 aprilie
1983
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

O NAȚIUNE UNITĂ, O VOINȚĂ FERMĂ DE A URMA BĂRBATUL CARE DĂ NUME ISTORIEI NOASTRE

ÎN NUMELE ADEVĂRULUI

UNITATEA OAMENILOR MUNCII, FĂRĂ DEOSEBIRE DE NAȚIONALITATE, A CONSTITUIT ÎNTOTDEAUNA — ȘI CONSTITUIE ȘI ASTĂZI — CHEZĂȘIA VICTORIEI ÎN LUPTA REVOLUȚIONARĂ, ÎMPOTRIVA ASUPRIRII, PENTRU ELIBERAREA SOCIALĂ ȘI NAȚIONALĂ, PENTRU FĂURIREA UNEI ORÎNDUIRI NOI, FĂRĂ ASUPRITORI, A UNEI ORÎNDUIRI A OAMENILOR LIBERI ȘI STĂPÎNI PE BOGĂȚIILE PATRIEI LOR, PE DESTINELE LOR.

NICOLAE CEAUȘESCU

Eveniment de o deosebită rezonanță în viața social-politică a patriei, recenta **Ședință comună a consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană,** care a urmat plenarelor consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, se constituie într-o expresie profund revelatoare a democrației societății noastre. Cuvîntarea secretarului general al partidului dă acestui eveniment dimensiunea unui înscris **al** istoriei contemporane punînd în lumină un mare adevăr ce aparține ființei noastre, construcției noastre de conștiință : „După cum este bine cunoscut, una din marile cuceriri ale orînduirii noastre socialiste este asigurarea deplinei egalități în drepturi pentru toți cetățenii și fiii patriei noastre comune — Republica Socialistă România". A face din „problema națională" cu trena ei de nedreptăți și de umilințe atît de caracteristice orînduirilor trecute o stare de egalitate și demnitate deplină pentru toți fiii țării, în numele dreptului inalienabil al ființei umane de a se afirma fără o îngrădire în spațiul de aur al patriei comune, pentru binele acestei patrii, pentru viitorul ei fericit — iată sensul unei profunde mutații prin care se legitimează, acasă și în lume, epoca noastră, **epoca Nicolae Ceaușescu.**

Sublinia în cuvîntarea ținută la ședința comună, secretarul general al partidului : „Am dori — și repet și acum, — ca și în alte țări, naționalitățile să se bucure cel puțin de aceleași drepturi ca cele din România. Noi vom face totul să dezvoltăm și să asigurăm întotdeauna cele mai bune condiții de afirmare a egalității în drepturi, a participării tuturor fiilor patriei la întreaga activitate, la făurirea unei vieți demne, libere, la întărirea independenței și suveranității României !".

Pentru toți cetățenii patriei, români, maghiari, germani și de alte naționalități participarea la prezent și viitor se traduce în limba comună a muncii și a dragostei de țară.

Și în acest unanim efort constructiv, rolul literaturii și al artei, al culturii noi, socialiste se cere ilustrat cu pregnanță prin opere angajate, de înaltă valoare artistică în care să pulseze viața adevărată a țării, a oamenilor ce o zidesc pe măsura idealurilor lor. În egală măsură, cuvîntul creatorilor trebuie să exprime riposta hotărîtă împotriva clevetirilor denigratoare ale acelor care încearcă la microfoane ori în jurnale plătite din fonduri le unor oficine de spionaj să discrediteze România și cultura română și să-i convingă pe cei săraci cu duhul ori cu conștiința că grija pentru țară și adevărul însuși s-au mutat peste noapte în subsolurile unor metropole apusene.

Sînt datorii ale noastre, la împlinirea cărora ne cheamă secretarul general al partidului, bărbatul al cărui geniu politic iluminat de o adîncă și totală dragoste de țară și-a pus definitiv amprenta asupra istoriei noastre. În numele condițiilor minunate de muncă, de viață, de învățătură create tuturor celor ce trăiesc pe pămîntul românesc, în numele spiritului de deplină echitate, de participare democratică „la tot ce devine în patrie" a fiecărui cetățean.

Măsura timpului, măsura ființei noastre ca dimensiuni ale afirmării nu pot și nu vor putea niciodată să-și afle rosturile plenare decît aici, acasă, în patria comună a năzuințelor și vieții noastre. O lege supremă omenească, avînd acoperirea totală de adevăr în învățăturile istorice ale acestui pămînt străbun, pe care recenta cuvîntare a tovarășului Nicolae Ceaușescu o investește cu sensurile actualității, cu puterea vizionară a gîndirii și înfăptuirii viitorului de pace și progres al României.

Luceafărul

In pagina a 2-a
Cifre și date revelatoare privind statutul și drepturile naționalităților conlocuitoare din România

INDEPENDENȚA — sculptură realizată de Gabriela Manole Adoc și Gheorghe Adoc

Spiritul viu, creator al marxismului

La o sută de ani de la dispariția din viață a fondatorului său, marxismul reprezintă mai mult decît o filosofie între atîtea altele, mai mult decît o doctrină economică sau politică încrustată în istoria ideilor umanității. Impactul intelectual al marxismului asupra lumii contemporane este colosal, adînc restructurator, decisiv. Gîndirea marxistă a devenit o parte inalienabilă a spiritualității universale, iar Marx se alătură unei pleiade de gînditori fără de care progresul spiritual al omenirii ar fi de neconceput : Platon, Aristotel, Spinoza, Rousseau, Hegel, Kierkegaard. Dar Marx nu a fost numai un gînditor sau mai exact nu a fost un gînditor în accepția tradițională a termenului. Un gînditor care să contemple lumea. El a fost în egală măsură un revoluționar, un om de acțiune, un vizionar care a făurit cu tenacitate instrumentele menite să confere proiectului său istoric un sens real. Într-o formulă lapidară și sugestivă H. Lefebvre, unul dintre cei mai autorizați comentatori ai operei lui Marx, surprindea tocmai această ipostază a marxismului, „o gîndire devenită lume", o filosofie ce și-a transgresat condiția, întemeind o nouă ordine a lucrurilor, o practică chemată să transforme în mod radical, revoluționar realitatea. Marxismul este în același timp o filosofie a praxisului și o nouă practică teoretică.

În condițiile lumii contemporane, opera lui Marx constituie nu numai un sistem de referință, una din marile linii de forță ale confruntărilor de idei ce caracterizează epoca în care trăim, ca reprezintă și o miză de excepțională însemnătate a acestor confruntări teoretice și ideologice. O miză în jurul căreia gravitează nu mai puțin opțiunile și strategiile legate de dezvoltarea și viitorul omenirii.

Moștenirea teoretică marxistă este desigur proteică, plină de semnificații. Adevărurile fundamentale ale marxismului s-au impus prin însăși validarea istorică a ideilor lui Marx care au încetat să mai reprezinte un ideal sau o utopie, o conjectură, o posibilitate sau o probabilitate îndepărtată, pentru a deveni un uriaș experiment istoric, o nouă societate **in statu nascendi.**

Efortul apropierii spiritului genuin al ideilor lui Marx s-a confundat însă nu de puține ori cu încercarea de a aplica gîndirii marxiste corsetul unor scheme simplificatoare și partizane, privind-o de nervul și substanța ei medulară. Neînțelegîndu-se întotdeauna că spiritul viu, creator al marxismului rezidă în vocația sa dialectică, în deschiderea spre istorie și umanismul integral, s-a ajuns, într-o perioadă nu prea îndepărtată de noi, la dogmatizarea și canonizarea unei gîndiri care, prin toate determinațiile sale, se refuza oricărei interpretări unilaterale, rigide. Nimic nu este mai străin de spiritul autentic al marxismului decît suficiența osificată a unor adevăruri considerate **a priori** indubitabile și infailibile, decît cantonarea în planul certitudinilor peremptorii și confortabile și eschiva din fața solicitărilor de ordin epistemologic și practic-acțional pe care le ridică în fața tuturor celor ce se revendică de la gîndirea lui Marx, istoria, realitățile obiective, mersul înainte al societății.

Nu întîmplător, Gramsci regăsea în istoricism și în umanism adevăratele fundamente ale filosofiei praxisului, ale filosofiei lui Marx : „Filosofia praxisului este istorismul absolut, gîndirea devenită absolut încorporată în lume și terestră, un umanism absolut al istoriei". Suprema realizare a marxismului o constituie fuziunea dintre teorie și praxisul revoluționar. Dar această fuziune este inconceptibilă în absența recursului la istorie, la istoria trăită a societății omenești, în absența recursului la omul real, concret, subiect și obiect al istoriei. Marx s-a arătat interesat nu atît de reconstituirea unei istorii plauzibile a omenirii. El a căutat cu obstinație principiul motor al istoriei, descifrarea sensului mișcării istorice. Pentru Marx înțelegerea succesiunii modurilor de producție însemna totodată depistarea condițiilor ontologice ale manifestărilor specifice geniului uman. Situarea fenomenelor istorice în cadrul lor obiectiv determinant constituia pentru Marx mai mult decît o exigență epistemologică, resimțită imperios. Orice fenomen propriu umanității este legat de anumite determinații de loc și timp, de caracterul național și de clasă, al indivizilor și colectivităților angrenate în mișcarea istorică. Acesta este un fapt obiectiv al istoriei. Preocupat să dea o expresie coerentă concepției sale despre revoluția socială, Marx a acordat o atenție deosebită tuturor cauzelor și condițiilor susceptibile de a contribui la întemeierea unei „metodologii a acțiunii istorice". Din această perspectivă interesul pe care l-a arătat Marx pentru istoria poporului român, pentru lupta sa multiseculară pentru apărarea ființei sale, a libertății și independenței sale, este extrem de semnificativ. Marx integra în mod organic întreaga problematică a istoriei poporului nostru în marele flux istoric al mișcării europene de emancipare națională și socială a popoarelor oprimate, aflate la răscrucea marilor imperii și în calea tendințelor lor expansioniste. Studiind geneza și metamorfozele relațiilor sociale specifice comunităților umane dezvoltate de-a lungul istoriei în spațiul carpato-dunubian și ulterior în perimetrul principatelor române, Marx a extras elementele necesare întăririi demonstrațiilor pe care le urmărea. Marx a înțeles de asemenea esența chestiunii românești în contextul istoriei europene. Referindu-se la țărănimea română, în care vedea nu numai o clasă socială implicată în procesele economice, sociale și politice prefigurînd modul de producție capitalist și societatea civilă și politică inerentă acestuia ci și elementul de continuitate istorică în spațiul carpato-dunubian, Marx nota la un moment dat : **„Țăranii.** Rasă puternică, primitivă, în special în munți și în Banatul Craiovei. La fel țăranii din Transilvania. Ironici. Fizionomie meridională. Zeflemiști. Mare putere de asimilare. Traian e un fel de zeu național... Costumul țăranului de la Dunăre e același ca pe timpul lui Traian". Marx a cercetat îndeaproape nu numai evenimentele turbionare ale istoriei românilor din secolul trecut (răscoala lui Tudor Vladimirescu, revoluțiile de la 1848 din țările române) ci și structura raporturilor de producție și de schimb, reglementările juridice, modificările instituțiilor sociale și politice survenite de-a lungul vremii. Reliefînd rolul progresist al maselor populare în revoluția de la 1848 din Țara Românească, Marx accentua : „În tabăra de la Izlaz, poporul de țărani inaugurează revoluția ; la București o salvează ; în Tabăra lui Traian numai el nu-și pierde nădejdea".

Urmărind atent mersul evenimentelor, Marx considera că revoluția europeană își extindea

Mihai Milca

Continuare în pag. a 11-a

„Bietul Ioanide" — o capodoperă a disimulării (I)

Romanul **Bietul Ioanide** debutează cu scena în care Gaittany îi amintește lui Ioanide de întîlnirea de a doua zi, la ceaiul oferit de Saferian Manigomian. Ioanide protestează și construiește în serie proteste pentru a evita vizita. Gaittany este năucit de tot ce aude, căci obiecțiile lui Ioanide intră în contradicție cu opiniile aceluiași, exprimate în alte ocazii. Dar arhitectul nu poate fi oprit. El fabulează impenitent, devenind perfect convingător, chiar și pentru sine. Naratorul intervine, lămurind lucrurile : „Însă în realitate lucrul era mai simplu : singura cravată pe care o putea pune într-o astfel de împrejurare i se rupsese în mînă. De unde repulsia complicată împotriva casei Saferian Manigomian". Cum apare arhitectul în acest prim contact ? Un fantast și un estet, care impune celorlalți prin calitatea demersului său intelectual. Ce cred, în absența lui, ceilalți despre Ioanide, aflăm în secvența imediat următoare, care se desfășoară în casa lui Manigomian. „Ce om original !" — exclamă Angela Valsamaky-Farfara. „Ioanide e epicurean, Ioanide umblă acum după femei. El este Ahile în veșnică expediție erotică, filozoos, iubitor de viață !" — opinează Panait Sufletel, „Îl socotesc, după umila mea părere, cel mai mare arhitect pe care l-am avut" — întoarce lucrurile în plan profesional precautul Dan Bogdan. „Domnul Ioanide (...) are idei mari, este artist, îl cunosc..." — remarcă Saferian, „E un om priceput, care dacă ar fi fost ordonat, putea să ajungă cineva" — rectifică Pomponescu, „Ioanide e un om original, e șarmant, ce mai vorbă !" — revine și conchide madam Valsamaky.

După venirea lui Ioanide, naratorul omniscient ne comunică și gîndurile altora : „Bonifaciu Hagienuș nu credea deloc că Ioanide e un visător. Îl socotea, dimpotrivă, pozitiv, viclean, corupător de femei. Își exprima în el propriile lui aspirații, agravîndu-se în transpoziție ; „Pe de altă parte, Ioanide mai era obiectul de contemplație și reflecție al lui Gonzalv Ionescu. Acesta se întreabă sincer cum un om așa de mediocru ca arhitectul — asta era opinia lui — poate fi profesor în învățămîntul superior și un

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 6-a

In pagina a 12-a
POEȚI DIN BALCANI

ÎN TREACĂT

Aventura interioară a prudenței

Cunosc de mult gestul mare, larg, curajos și cutezător dar cu șanse de neșansă să-l știm tot cam de multișor și pe celălalt : gestul, atitudinea naică, meschină, contractilă și cu șanșă de izbîndă.

Îmi stăruie în memorie și auz și replica densă dată inițiativelor, replică mai întotdeana generoasă, moleșitoare, lincedă, ineficientă și incoloră.

— Înțelegem și apreciem ce vrei să faci dumneata, poate că ar fi bine, dar înțelege-ne și d-ta pe noi, coeficientul de risc dacă nu chiar de aventură...

Și începe un declin al eschivei și al responsabilităților și acest declin este mai discrepant și mai șocant acum decît oricînd și are implicații morale și materiale adînci. Pentru că acum trăim și traversăm o perioadă de declanșări și descătușări de energii proaspete și cutezătoare pe care le organizăm și le disciplinăm creator pe coordonate largi și generoase.

În acest context, blindarea în spatele și în numele chibzuinței și prudenței bătrîni-

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 11-a

Simfonia textului

Strigăt baudelairian al cărnii amenințate de moarte, ecoul baladesc, tînguire psalmică sau doină de dor, cîntec trubadureșc în genul „trobarclus" al lui Arnaut Daniel ori badinaj suprarealist gen Andre Salmon, poemele lui Cezar Ivănescu (din „Fragmente din Muzeon"), au fost înțelese de unii doar ca simplu exercițiu în limite livrești. Ele reprezintă totuși mult mai mult decît atît, este un **rod** al muzicii sferelor și, simultan, portativ pe care se intersectează și coabitează registre sonore distincte, a căror interferență probează cristalizarea unei concepții orfice asupra creației. Poezia lui Cezar Ivănescu își afișează cu superbie această heraldică asimilată organic, topind, de cele mai multe ori, portative întregi într-un singur ecou estompat. Ce altceva este semnul exclamației așezat în mod frecvent înaintea textului decît poarta de sunet, interjecția împietrită, primul țipăt al progeniturii pe care poetul o rupe de sine, ecou al unei trăiri la modul simfonic, și în același timp, preludiul simfoniei de la nivelul textului. „Adamismul" poeziei lui Cezar Ivănescu, gest de curaj și de umilință deopotrivă, constă tocmai în reprimarea oricărui impuls de falsă orfevrerie, desfrînînd decorurile și eliminînd „cosmetica" ad-hoc a textului ori ingenuitățile dubioase. Această atitudine are drept efect imediat o largă perspectivă asupra geneticii textuale : aisbergul cu care comparam poemul lui Cezar Ivănescu oferă contemplației atît partea de la suprafață, cu semnul său distinctiv al exclamării cît și colosul din adîncuri.

Cristian Moraru

Continuare în pag. a 10-a

REMEMORĂRI

Nichita

O pasăre spintecînd noaptea
ca un pumnal de Toledo,
fosnetul aripii ei prin aerul rece ca
moartea,
stelele căzînd decapitate în pulberea
fină
ca niște cuvinte lovite în creștet
de ciocul ei necruțător.
E sortit neodihnei, nesomnului,
picioarele i s-au retras în trup,
un zbor e totul, neodihnă perpetuă,
în aerul rece ca moartea odihnindu-se,
decapitînd stelele,
o piramidă de stele crescînd către ea,
tot mai sus, pînă aproape de trupul ei,
o piramidă de stele, cuvinte decapitate,
sudate una de alta, postament suitor,
tot mai aproape, tot mai aproape...
Și pasărea nu se așează, osîndită
zborului,
felului ei de a fi,
tremurătoare lacrimă transparentă
pe Cerul dintîi...

Mircea Micu

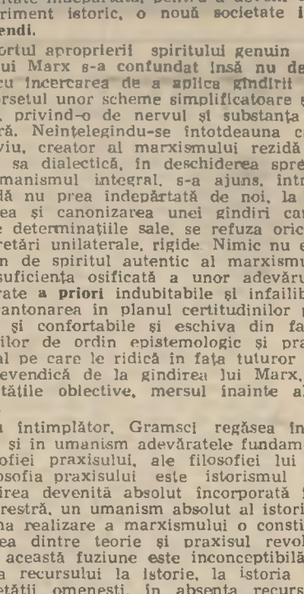

Fotografie de Ion Cucu

● In pagina a 3-a : ● NICHITA STĂNESCU la 50 de ani ● Semnează : ● Grigore Hagiu ● Marin Mincu ● Paul Dugneanu ● George Dinizvor ● Dumitru M. Ion.

In paginile 5, 6, 7 și 8 :
ANTOLOGIA LUCEAFĂRULUI

IN PAGINA a 4-a :
INTERVIURILE «LUCEAFĂRULUI»
ȘTEFANA VELISAR TEODOREANU :
«UN VIS PE CARE AM AVUT NOROCUL SĂ-L TRĂIESC»

PENTRU NAŢIONALITĂŢILE CONLOCUITOARE DIN ROMÂNIA

Dezvoltarea economică a tuturor judeţelor ţării — temelie a deplinei egalităţi în drepturi

● In timp ce în anul 1981 **volumul investiţiilor** din întreaga economie a României a fost de circa 5 ori mai mare decît în anul 1965, FONDURILE DE INVESTIŢII DESTINATE JUDEŢELOR MENTINUTE DE VECHILE REGIMURI DINAINTE DE ANUL 1944 IN INAPOIERE ECONOMICO-SOCIALĂ au sporit astfel : în județul **Sălaj** – de aproape 22 ori, în **Covasna** – de aproape 14 ori, în **Satu Mare** – de 6,9 ori, în **Harghita** – de 6,2 ori.

● Orientarea prioritară a investiţiilor spre zonele în trecut mai puţin dezvoltate a asigurat CREŞTEREA între anii 1965–1981 a PRODUCŢIEI INDUSTRIALE – faţă de dinamica înregistrată pe ţară (de circa 5 ori), în județul **Sălaj** de 15 ori, în **Covasna** de 7,6 ori, în **Satu Mare** de 6,1 ori, în **Harghita** de 5,4 ori. Ca urmare, în perioada 1976–1980 au înregistrat ritmuri de creştere superioare celui mediu pe ţară, de 9,5 la sută a producţiei industriale, județele : **Sălaj** – 20,6 la sută, **Covasna** – 17,7 la sută, **Harghita** – 11,9 la sută.

● In vreme ce PONDEREA PERSONALULUI DIN INDUSTRIE în totalul populaţiei ocupate în anul 1981 reprezenta 36 la sută pe ansamblul economiei româneşti, acest indice era de peste 51 la sută în județul **Covasna,** de peste 53 la sută în **Harghita,** de aproape 50 la sută în **Satu Mare,** de aproape 40 la sută în **Sălaj.**

● Dacă în anul 1980, comparativ cu 1976, NUMĂRUL APARTAMENTELOR DATE IN FOLOSINŢĂ pe ansamblul ţării a sporit cu peste 41 la sută, creşterea a fost cu 105 la sută în județul **Covasna,** cu aproape 70 la sută în **Harghita,** cu 55 la sută în **Satu Mare.**

Participarea activă la conducerea societăţii

● Din cei 369 deputaţi în Marea Adunare Naţională, **41 fac parte din rîndul naţionalităţilor conlocuitoare,** iar **în consiliile populare 6 340 deputaţi sînt maghiari, germani, sîrbi şi de alte naţionalităţi.**

● In județele cu populaţie maghiară mai numeroasă, procentul deputaţilor din rîndul acesteia este, corespunzător, mai mare : **27 la sută la Cluj, 40 la sută la Bihor, 47 la sută la Satu Mare, 86 la sută la Harghita.**

● Naţionalităţile conlocuitoare sînt reprezentate proporţional cu ponderea pe care o ocupă în ansamblul populaţiei în toate organismele democraţiei noastre : Consiliul Naţional al Oamenilor Muncii, Consiliul Naţional al Agriculturii etc. Din totalul de 1 591 membri ai Consiliului Naţional al Oamenilor Muncii, **1 430 (89,9 la sută) sînt români, 124 (7,8 la sută) sînt maghiari, 30 (1,9 la sută) germani, 7 (0,4 la sută) alte naţionalităţi conlocuitoare.**

● **Peste 11 la sută** din cadrele ce-şi desfăşoară activitatea în organele şi aparatul de partid, în organizaţiile de masă şi obşteşti, în presă provin din rîndul naţionalităţilor conlocuitoare.

● Crearea consiliilor oamenilor muncii aparţinînd naţionalităţilor conlocuitoare a stimulat considerabil participarea acestora la conducerea treburilor obşteşti, la soluţionarea problemelor lor specifice.

Acces neîngrădit la ştiinţă şi învăţămînt

● In ţara noastră, din cele 29 244 unităţi şcolare existente, **3 517 funcţionează în limba de predare a naţionalităţilor conlocuitoare, în care sînt cuprinşi aproape 350 000 de elevi.**

● IN LIMBA DE PREDARE MAGHIARĂ funcţionează în anul şcolar 1982–1983 : în învăţămîntul preşcolar – **1074** unităţi şi secţii, cu **56 510** copii şi **2 167** cadre didactice ; în învăţămîntul primar şi gimnazial – **1 307** unităţii şi secţii, cu **183 154** elevi şi **9 572** cadre didactice ; în învăţămîntul liceal – **373** unităţi şi secţii, cu **47 620** elevi şi **1 637** cadre didactice ; în învăţămîntul profesional – **5** unităţi şi secţii, cu **556** elevi.

● IN LIMBA DE PREDARE GERMANĂ funcţionează : în învăţămîntul preşcolar – **279** unităţi şi secţii, cu **12 543** copii şi **431** cadre didactice ; în învăţămîntul primar şi gimnazial – **324** unităţi şi secţii, cu **30 454** elevi şi **1 567** cadre didactice ; în învăţămîntul liceal – **65** unităţi şi secţii, cu **6 444** elevi şi **199** cadre didactice.

● Studenţii proveniţi din rîndul naţionalităţilor conlocuitoare se ridică la **12 733** din totalul de 173 941 ciţi se pregătesc astăzi în România. Dintre aceştia, **8 900** studenţi sînt de naţionalitate maghiară, iar **2 095** sînt de naţionalitate germană.

● In anul şcolar 1981–1982 **s-au editat 838 titluri de manuale şcolare,** din care **188 în limbile naţionalităţilor conlocuitoare.**

Largi posibilităţi de cultură şi educaţie

● In limbile naţionalităţilor conlocuitoare apar 53 DE PUBLICAŢII, cu un tiraj total anual de **133 426 538 exemplare.** Pentru cititorii de limbă maghiară apare un număr de **33** publicaţii, într-un tiraj anual total de **aproape 85 milioane** exemplare, iar pentru cei de limbă germană – **7** publicaţii, într-un tiraj anual total de **peste 19 milioane** exemplare.

● In ţara noastră funcţionează 14 TEATRE şi SECŢII DE TEATRU în limbile naţionalităţilor conlocuitoare, care susţin anual **3 272 spectacole,** vizionate de PESTE 1 100 000 SPECTATORI. Dintre acestea, în limba maghiară funcţionează **10** teatre, care în anul 1982 au prezentat aproape **2 500** spectacole, vizionate de **954 607** spectatori, iar în limba germană funcţionează **3** teatre, care anul trecut au prezentat **471** spectacole, vizionate de **125 440** spectatori.

● **Anual, în România se editează 293 de titluri de cărţi,** cu un tiraj de **2 263 000 exemplare în limbile naţionalităţilor conlocuitoare.**

● Numărul orelor-program realizate anul trecut în limba maghiară, la emisiunile de radio şi televiziune, a fost de **2 528,** iar în limba germană – de **781.**

● **La ultima ediţie a Festivalului naţional „Cîntarea României" au participat 9 157** formaţii artistice ale naţionalităţilor conlocuitoare, cuprinzînd **232 686** membri.

CRONICA LITERARĂ

EUGEN LOVINESCU: «Opere, I»

II

Indiferent de anotimpul social şi politic, E. Lovinescu a fost un autor fecund care a găsit întotdeauna înţelegerea editorilor. În ultimii ani ai vieţii, în timpul dictaturii antonesciene, el reuşeşte să tipărească, inspirat de I. Petrovici, şase din cele opt volume ale ciclului său junimist : **P.P. Carp, critic literar şi literat** (1941), **Titu Maiorescu şi posteritatea lui critică,** (1943), **Antologia ideologiei junimiste** (1943), **Antologia scriitorilor ocazionali** (1943), **Titu Maiorescu şi contemporanii lui,** 2 vol. (1943-1944). Ele înfăţişează mai ales pe istoricul literar E. Lovinescu. La celălalt capăt al drumului străjuiesc **Paşii pe nisip,** cele două volume de inceput, (1906), unde vom găsi mai ales ipostaza criticului. Faţă de istoricul literar refugiat la bătrineţe în climatul de idei al junimismului, tinărul E. Lovinescu este, în **Paşi pe nisip,** un om al actualităţii literare.

Paşi pe nisip conţine portretul de tinereţe al criticului, de care acesta s-a desolidarizat în timp, lăsînd uitarea să se aştearnă peste aceste volume, niciodată reeditate integral, deşi unele articole alcătuiesc singulara carieră de texte călătoare pe care o au bună parte din scrierile de tinereţe ale lui E. Lovinescu. În **Paşi pe nisip** vom găsi cîteva din trăsăturile care-i vor caracteriza gestul critic de-a lungul întregii lui activităţi.

Interesant este că E. Lovinescu a debutat ca exeget al literaturii sămănătoriste şi că lista de autori la care se opreşte în **Paşi pe nisip** este cu precădere sămănătoristă. Octavian Goga, St. O. Iosif, Mihail Sadoveanu, Brătescu-Voineşti, I. Popovici Bănăţeanu, C. Carp, I. Gorun, C. Sandu-Aldea, Elena Farago, I. Agârbiceanu, V. Pop, E. Girleanu, N.N. Beldiceanu, Iorga, Em. Grigorovitza, Constanţa Hodoş, Ilarie Chendi, Tudor Cercel sînt scriitori care fac literatură sămănătoristă ori comunică pe o cale sau alta cu această literatură. Adversarul de mai tîrziu al sămănătorismului scrie cordial despre reprezentanţii unui curent literar pe care-l va repudia în chip programatic, nu fără a-şi manifesta încă de pe acum gustul şi opţiunile literare. E. Lovinescu are plăcerea analizei şi cîţiva scriitori, Goga, Sadoveanu, Iosif, sînt întorşi pe toate feţele. Alţii se bucură doar de „figurine literare" în care ambiţia este de a surprinde nota definitorie şi rezistenţa artistică a producţiei literare cercetată. Criticul nu practică analiza indiferentă oricît ar încerca să se refugieze în spatele unei disecţii neutrale fără intenţii de program. Analizele poeziei lui Goga sînt scrise după cele la Iosif şi judecarea lor antitetică se impune. La Goga, E. Lovinescu preferă energia şi dramatismul versurilor, la Iosif îl displace tocmai lipsa de energie, „duioşia pasivă". Preferinţa pentru eroii energici, de tipul Păturică ori Scatiu, îşi are aici un precedent. La Sadoveanu îi displace romantismul povestirilor din-tîi, dar nu respinge observaţia realistă asupra vieţii satului din **Crişma lui Moş Precu,** deşi, ne-o spune în altă parte, naturalismul înjoseşte. Idiosincrazia lui E. Lovinescu la tematica lumii rurale începe să funcţioneze de la primul volum, fie în analizele de autori, fie în articole de caracter programatic. De pe acum literatura cu ţărani i se pare abundentă şi pentru a combate ceea ce el consideră a fi inflaţie literară încearcă chiar a reconstitui un trecut nerural literaturii anterioare. Din necesităţi de demonstraţie chiar Vlahuţă este considerat de origină urbană, ceea ce vine împotriva adevărurilor biografiei scriitorului născut în satul vasluian Pleşeşti. Una din primele izbucniri „antităräniste" ale lui E. Lovinescu este prilejuită de apariţia primelor volume sadoveniene. Este interesant cum vede pe ţăran la 1906 autorul **Paşilor pe nisip : „Viaţa** lor e simplă şi scurtă. Se naşte ţăranul într-un bordei umil, cu cîteva prăjini de pămînt. El mai are încă şapte fraţi. Cînd tata nu e acasă, îl bate mama. Cînd tata se întoarce, îl bate tata ; iar cînd nu-l bate nici unul, el vede cum tata bate pe mama. Copilăria — o bătaie. Tinereţea — un necaz. Se însoară ; are la rîndul lui copii şi femeie, pe care în fine îi poate bate şi el. Şi în această bătaie se răzbună parcă o copilărie amară. O duce greu. Pămîntul nu produce mai nimic ; iar dacă produce, banii ciştigaţi se duc la circiumă. Şi cînd circiuma a apărut în viaţa ţăranului, atunci cadrele generale ale acestei vieţi sînt trase". Sînt aici toate poncifele unei reprezentări limitate a vieţii ţărăneşti, care vedea în ţăran un animal sumar şi bizar. Este evident că E. Lovinescu nu cunoaşte în realitate lumea pe care o caracterizează atît de sever şi că ne oferă o construcţie livrească şi partizană. In **Mişcarea literară** recunoaşte de altfel că incursiunea sa antiţărănistă se face într-un mod prea puţin documentat. **Literatura şi critica noastră** are drept scop principal demonstrarea că orientarea către tematica rurală este eroare. „Ce literatură ne trebuie ?" se întreabă E. Lovinescu încă din capul acestui articol programatic. Răspunsul este că în nici un caz o literatură ţărănească pe motiv că nu în ţărănime se exprimă cel mai bine spiritul unui popor. Deşi are aparenţa unui studiu de istorie literară, **Literatura şi critica noastră** este un articol program. Cine se inspiră din viaţa ţărănească se face vinovat faţă de frumos. Oricît ar fi apărat E. Lovinescu de proprille sale afirmaţii, **Paşi pe nisio** dezvăluie clar o ruralofobie care depăşeşte cadrul judecăţilor literare. Foarte interesantă ca expresie a unui program şi a unei personalităţi în devenire, această ruralofobie trebuie numită ca atare cu atît mai mult cu cît ea a marcat puternic întreaga activitate a criticului. E. Lovinescu minimalizează sau ignoră în subcapitolul **Problema ţărănismului în literaturile străine** o întreagă serie de opere care i-ar fi spulberat susţinerile.

Este din păcate o întoarcere înapoi, dincolo de soluţiile cîştigate de critica literară românească. Opiniile lui Gherea de la 1894 asupra aceleiaşi probleme, tipărite în **Ţărmul în literatură,** sînt mai moderne şi mai deschise decît cele de la 1906 semnate de E. Lovinescu. Deosebirea stă în faptul că Gherea priveşte materia examinată obiectiv şi mai ales fără idei preconcepute. Pentru E. Lovinescu, **Năpasta** este o dramă ţărănească nespecifică, criticul reiterînd la 1906 opinii vehiculate vehement la apariţia piesei, opinii cărora le răspunsese admirabil tot Gherea prin articolul **Criticii noştri şi Năpasta,** în care se combăteau convingător la 1891 opinii de felul celor formulate de E. Lovinescu în 1906 la adresa **Năpastei** şi a literaturii ţărăneşti. Gherea considera că toate criticile la adresa **Năpastei** provin dintr-o prejudecată fundamentală asupra sufletului şi vieţii ţărăneşti. **Criticii noştri şi Năpasta** este o coerentă şi luminoasă pledoarie pentru drepturile lumii rurale de a figura în orice operă literară tocmai pentru rezervele ei de umanitate. Faţă de acest precedent, E. Lovinescu cu teoriile sale din **Paşi pe nisip** despre lumea rurală este anacronic. Atunci cînd însă vorbeşte despre caracterul de doctrină al acestui ţărănism literar, despre falsitatea literaturii care decurge din caracterul doctrinar al acestui curent, E. Lovinescu este îndreptăţit. El analizează de altfel şi o mostră de asemenea literatură, proza lui V. Pop în care nu observarea vieţii este hotărîtoare ci idealizarea doctrinară şi prin urmare şi neartistică a vieţii rurale. In ansamblu primul volum al **Paşilor pe nisip** afirmă un critic literar dinamic cu un punct de vedere format asupra literaturii şi cu liniile viitorului profil conturate încă de pe acum. Vocaţia polemică a lui E. Lovinescu este probată indiscutabil de cel de al doilea volum al **Paşilor pe nisip,** carte mai puţin organizată şi unitară decît prima. Desfăşurarea calmă, senină, din primii **Paşi pe nisip** lipsesc. Figurinele sînt scurte, nervoase, polemice. Cea despre N.N. Beldiceanu, practic un mic pamflet, începe antologic : „Din volumul d-lui N. Beldiceanu înţelegem că lumina e albă, cerul albastru sau siniliu, noaptea e neagră, giubeaua e untdelemnie, pălăria e măslinie, aţa e albă, seara e fumurie, praful e cenuşiu, focul e roşu, para lămpii e galbenă, ceaţa e viorie, fumul e albastru, botinele sînt portocalii. Mai înţelegem de asemenea că d. Beldiceanu pînă acum n-are talent". Paginile din al doilea volum al **Pasilor pe nisip** sînt mai aproape de viitoarele pagini ale criticului E. Lovinescu, decît primele. Cartea stă sub semnul polemicilor cu N. Iorga, pe care-l privesc atît. **In loc de prefaţă** cît şi ultimul articol : **„Direcţia nouă a d-lui Iorga.** Notele personaliste ale criticii lui E. Lovinescu, atît de pronunţate mai tîrziu cînd va fi vorba mai ales de confraţii critici, apar aici clar exprimate. **„Direcţia nouă" a d-lui Iorga** nu este din păcate o polemică de idei ci o lungă şicană servită cu artă literară. Plăcerea de a scrie este de altfel recognoscibilă peste tot în paginile **Paşilor pe nisip.** Pagina se umflă din versiunea desfăşurării frazelor, articolul se amplifică, dar nu întotdeauna şi corpul lui ideatic. Pentru E. Lovinescu scrisul este o formă de narcisism. Concizia lipseşte şi nu întîmplător criticul însuşi va cenzura în ediţiile viitoare scrierile sale de început. In epocă **Paşi pe nisip** se disting atît prin încercarea de directivă literară cît şi prin gestul analitic aplicat literaturii contemporane cu pricepere şi diagnostic exact, care vorbesc impreună despre apariţia unui critic autentic.

In **Notele** finale, a căror întindere echivalează cu textul prefeţei. Al. George se războieşte cu toţi criticii care au scris despre **Paşi pe nisip** pe motiv că n-au înţeles noutatea şi importanţa cărţii, singulară în epocă prin tentativa de a radiografia critic literatura zilei, **Paşi pe nisip** este însă o carte revelatoare mai ales retrospectiv. I-ar fi fost greu lui N. Iorga, ca şi lui G. Ibrăileanu sau Ov. Densusianu şi ceilalţi să aibă opiniile de la 1980 ale lui Alexandru George, pentru simplul motiv că le aveau pe ale lor. Judecata lui Alexandru George asupra acestor comentarii critice este exclusivistă şi în plus neîndreptăţită de valoa-

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 11-a

VIAŢA CĂRŢILOR

POEZIE

HIMERE

Un baladist livresc este Vasile Preda în recentul său volum apărut la Editura **Dacia. Baladele locotenentului Sancho Panza***) este cartea unei ambiţii din partea autorului: aceea de a-şi demonstra sieşi că materialul artificial-himeric, singurul de care deocamdată se simte atras, poate dobîndi în vers dorita naturaleţe, prospeţime sentimentală. Vasile Preda este, în mod esenţial, un sentimental ce se extaziază la parfumul vremilor trecute, în care bărbatul galant visa la mari descoperiri geografice şi turnire, îmbrăca armura şi închizînd ochii pe cîmpul de luptă îi apăreau desenele arcadelor renascentiste şi liniile de forţă ale sonetului. Fabulosul, tentaţie permanentă, este înlocuit cu himericul. Himera permite desigur o parte ironică de „adevăr", o realitate rezumată ca model, în jurul căreia spiritul fantazează cu discreţie ; sau, mai fidel etimologic, segmentele realităţii combinate iluzoriu. Ea este **combinaţia irealizabilă,** veşmînt fără trup. Formă vidată de conţinut. Asigurîndu-şi existenţa printr-un resort aproape subînţeles. Discursul formelor îşi cîştigă o semnificaţie interioară, devine el însuşi un **conţinut.** Procesul iese la iveală dacă recunoaştem că sintaxa imaginară a iluziei rămîne nu mai puţin **o sintaxă,** adică un inventar de relaţii ce nu poate pune în paranteză viaţa semnificaţiei. O sintaxă, fie şi himerică, nu e posibilă fără o semantică.

Pe o astfel de atitudine în curs de perfecţionare, îşi întemeiază Vasile Preda compoziţia volumului. Titlul însuşi cuprinde un artificiu, în bună măsură alegoric pentru secţiunea de **Balade** călătoare, în care partenerul, „beneficiarul" imaginar al plăsmuirii este o parte integrantă a himerei, împărtăşind oarecum reductiv soarta „cavalerului rătăcitor". Baladele par şi poeziile cele mai izbutite ale actualului volum. Cele mai potrivite cu temperamentul autorului, de visător şi aventurier în spaţiul închis al cărţii. Cîteva versuri din poezia intitulată **Scriu,** mai modestă totuşi, ca şi altele din primul ciclu **(Marile descoperiri geografice),** vestesc poziţia evidentă a spiritului rătăcitor în forme şi iluzii : „Scriu / acest gest fără acoperire în lucruri / ori în fiinţe, ca un tatuaj / pe-ncheieturile lunii, ca un / colac de salvare în jurul / Stelei Polare. Scriu / această privire în carnea hîrtiei...". (Ultimele versuri nu mai contează). Gesticulaţia din balade nu va fi însă retorică. Ea individualizează o meditaţie asupra **trecerii şi petrecerii** fiinţei umane, asupra fragilităţii ei florale în faţa mişcării universale pe care o prefigurează figura timpului **(Balada secundei care tocmai a trecut).** Sangvin, poetul este înrobit de labirintul „vegetal" al amintirii himerice : infanta, „Granada-n desfrîul" corridei, „cele patru fluvii" oferind pretext pentru a turna în gestul răzvrătit obscuritatea devenirii „alchimice" („Se făcea toată apa un singe de preţ, / Coliere de lacrimi din miezuri de jad. / Şoldul tău răzvrătit tăia valul măreţ, / Braţul meu se-nălţa, tremura apa-n vad..."). Doña Tereza, Maria Tereza, iubirea ca substanţă alunecătoare, ca aur „impuşcat", soldaţi luptindu-se cu morile de vînt, cavaleri în egală măsură umiliţi şi sublimaţi de efectul poetic al actiunii lor („Scula-se-vor soldaţii înarmindu-şi pleoapa"), calul ca fiinţă-obiect pentru imaginarea suculentă a artificialului („Calul mănîncă jăratic cu ceaţă, / Zornăie frunza căzînd pe asfalt") şi totodată simbolizînd ingenuitatea pierdută, haina moale „din piele de tăceri" sugerînd absenţa comunicării, „lacătul de vise" prefigurînd rostirea anonimă, în fine, experienţa eufonică **(Balada carelor)** ori textul compus din interjecţii, care încheie cu un zîmbet ludic şi grotesc volumul. Atîta doar : un **suspin ludic,** puţină „copilăreală" de senior galant încape în discursul baladesc care, aşa cum îl practică Vasile Preda, este în aparenţă apropiat de poetica jocului. „Cavalerul" rătăceşte, iată, printr-un pălenjenis de — în primul rînd — tensiuni livreşti, abia apoi de figuri din aceeaşi categorie. Sentimentalul comunică finalmente cu ironistul şi rezultatul este o poezie plăcută, ce ar trebui însă să-şi elimine cele cîteva accente gratuit spectaculare, exploatînd dinăuntru spectaculosul propriei inspiraţii.

Costin Tuchilă

*) **Vasile Preda : „Baladele locotenentului Sancho Panza", Editura „Dacia", 1983.**

CARTEA DE DEBUT

VERSURI INTELIGENTE

Traian Furnea foloseşte în prima sa carte *) un alaj promiţător, obţinut din amestecarea nostalgiei cu o originală „filozofie" de nuanţă „cinică". Tema tradiţională a regretului pentru iubirile pierdute apare astfel, pe neaşteptate, atenuată de izbucniri orgolioase, generate de sentimentul că, asemenea vechilor filozofi cinici, fostul îndrăgostit şi-a devenit sieşi suficient. Din apa melancoliei, care părea că nu ascunde nici o vietate, îşi face dintr-odată apariţia peştele strălucitor numit **self-confidence.** Nepreocupat de inovaţiile formale, Traian Furnea recurge la exprimări simple. Multe dintre poeziile sale sînt scrise în stil de baladă. Poetul porneşte de la o mică întîmplare, de la un minuscul nucleu epic şi apoi însăilează în jurul lor, cu o remarcabilă inteligenţă artistică, reverberaţii capabile, eventual, să emoţioneze. Iată un exemplu caracteristic pentru posibilităţile poetice ale autorului **Legitimaţiei de poet,** este poezia intitulată **Într-o noapte de decembrie,** unde este imaginată, în felul dorit de care am amintit mai sus, schimbarea conţinutului unei iubiri : „Ştiind că nu prea am cămăşi / Într-o zi ea mi-a cumpărat / O cămaşă. // (Eu ştiam că era cumpătată / Şi cumpăra prăjituri ieftine / Şi la film bilete în faţă) // Într-o noapte de decembrie / Treceam cu altă iubită / De mînă / Prin troienele oraşului / La ea nu mă mai gîndeam deloc / O mirişte arsă mai era / În sufletul meu. // M-a văzut / Şi ca o ploaie de stele / Vorbele ei / Mă tot loveau în spate. // Îmi striga / Că mi-a cumpărat o cămaşă cu preţul sudorii / Ei de tînără fată / Şi vrea să m-opresc să mi-o dea. // Mîna în mîna iubitei tinere o ţineam / Şi-am rupt-o la fugă-amîndoi / Cu greaţă şi milă". Un procedeu preferat al autorului nostru este şi recursul la speculaţia psihologică, repede abreviată în expresii adeseori memorabile. În mod special, poetul are intuiţia unor mutaţii psihice, care se produc în legătură cu evoluţia iubirii. Ni se pare semnificativă, din acest punct de vedere, poezia intitulată **Pleacă,** unde este sesizat fenomenul îmbătrînirii şi morţii sentimentelor : „Pleacă : // Nici un rost nu mai are întoarcerea ta, / Nici un rost nu mai are întoarcerea ta, / Altor definiţii ale fericirii mă supun. / / Şi dacă vrei îţi mai spun : / Harta trupului tău / Deloc n-o mai ştiu".

Dincolo de nota specială, pe care alcătuirile mai sus analizate o conţin, se află cîteva poezii în care apar accentuate o serie de aspecte dure. Ar putea fi citată, în acest sens, poezia intitulată **Şapte gropi,** unde echilibrul între nostalgie şi „cinism" este rupt : „Şapte gropi aş săpa / Sub această ploaie de octombrie / Pe cîmpul nostru de demult // Iubita mea pierdută. // Şapte gropi / Fiecare / O literă din numele tău. // Să se umple / Cu apa rece / A ploii de toamnă gropile // Şi-mbătaţi / De dulcea lumină a stelelor / Să se înece-acolo / Toţi şoarecii de cîmp // Şi eu, satisfăcut, / Să-i aud plesnind // Să simt că numele tău / Mai e bun la ceva / Să-i dau astfel. / Tîrziu. / Un sens...".

Inteligente, chiar sclipitoare uneori, poeziile lui Traian Furnea plac mai ales celor care îşi filtrează cerebral emoţiile de lectură.

Voicu Bugariu

*) **Traian Furnea : „Legitimaţie de poet", Editura „Albatros", 1982.**

BREVIAR

■ **LITERATURĂ ŞI PICTURĂ.** O lectură nu numai deosebit de instructivă, ci, deopotrivă, tot atît de pasionantă, oferă volumul **Literatură şi pictură,** de curînd apărut la Editura „Albatros". Antologia întocmită, cu spirit de dăruire şi cu competenţă, de Eliza Cenuşă, într-un fel, constituie o istorie sui-generis a picturii româneşti moderne, structurată, adică, din perspectiva receptării fenomenului plastic în discuţie de către marii şi sensibilii săi interpreţi recrutaţi din rîndurile scriitorilor. Că nu avem de-a face cu o simplă şi impresională culegere de texte, ci, dimpotrivă, cu o veritabilă sinteză, o dovedesc mai multe aspecte. Viziunea coerent monografică a volumului este învederată încă, de judicioasa dispunere în sumar a celor cinci mari despărţituri : I **Poezie şi plastică** (o foarte sugestivă introducere în problemă, datorată în special textelor semnate de Ion Pillat şi G. Călinescu) ; II. **Arta populară şi fondatorii picturii româneşti moderne** ; III. **Pictura românească modernă în context european** ; IV. **Arta modernă** ; V. **Pictura românească contemporană.** Circumscrise unor asemenea titluri cu valoare de enunţ, textele selectate (să-i mai citări pe N. Iorga, Delavrancea Blaga, Vianu, Arghezi, Maniu, Vinea, Voronca, A.E. Baconski, Edgar Papu) jalonează cu mare pregnanţă ideile pivot ale fenomenului. Revenind la contribuţia autoarei ediţiei (în afară de selecţia textelor, o densă prefaţă, portrete bio-bibliografice, note şi comentarii), ne gîndim că Eliza Cenuşă pare realmente pregătită în eventualitatea că s-ar decide să abordeze tema antologiei într-un studiu critico-estetic de sine stătător. Un cuvînt de laudă se cuvine experimentatului „lector" de carte care este Ion Nistor.

■ **DEMONSTENE BOTEZ — „CONTEMPORANUL NOSTRU".** Scriitor, în genere just apreciat de critica interbelică, dar extrem de fluctuant receptat de cea actuală, în sfîrşit, Demonstene Botez beneficiază de interpretarea critică sintetică şi obiectivă ce i se cuvine, datorită lui Simion Bărbulescu. Apărută în cunoscuta colecţie, „Contemporanul nostru", a Editurii „Albatros", lucrarea întreprinde un atent excurs analitic ghidat, în egală măsură, de criteriul cronologic şi de cel vizînd compartimentarea operei pe genuri. Sub primul aspect, remarcăm mai ales contribuţia originală a lui Simion Bărbulescu în ceea ce priveşte biografia scriitorului. Revenind la opera literară, să arătăm că istoricul literar, penetrant şi minuţios, oferă o imagine realmente plauzibilă a ansamblului operei lui Demonstene Botez.

■ **CONTRIBUŢII DE ISTORIE LITERARĂ ÎN „TRANSILVANIA" NR. 2, A.C.** Pe linia sobrelor şi eficientelor ei preocupări de istorie literară, revista sibiană ne întîmpină şi de data aceasta cu două utile şi competente investigaţii în cadrul rubricii „Permanente transilvănene". Este vorba de articolul : **„Ion Agârbiceanu şi revista „Transilvania"** de Dimitrie Vatamaniuc şi **„Observatorul" şi teatrul (II)** de Liviu Onu. Impunătoare prin abundenţa revelatoare a datelor şi a judecăţilor critice, eforturile celor doi renumiţi istorici literari se soldează cu rezultate pe măsură ; rezultate de care istoria literară actuală va profita în chip creator. În altă ordine de idei, ne îngăduim totuşi a face observaţia că şi de data aceasta „Cronica lunară" a revistei se dovedeşte destul de sumară şi, pe alocuri, chiar unilaterală, deşi, de ce n-am spune-o, francheţea cu care este „executat" apendicele revistei „Viaţa Românească" numit „Caiete critice" merită a fi relevată.

■ **„ANOTIMP SOLAR"** este titlul unei cărţi-casete (asemănătoare cu cea de la Vaslui pe care o semnalăm în momentul apariţiei), tipărită de Comitetul de cultură şi educaţie socialistă Buzău. În casetă sînt cuprinşi nouă autori cu cîte o plachetă : opt poeţi şi un prozator, unii dintre ei — poetul Gheorghe Andrei şi prozatorul George Băiculescu — fiind deja cunoscuţi, avînd cîte două-trei cărţi tipărite în edituri. Iată, în continuare, autorii cu titlurile plachetelor : Gheorghe Andrei : „Pentru pămîntul natal" ; George Băiculescu : „Căruţa de la răscruce" (proză) ; Puiu Cristea : „Pasăre din nesfîrşit" ; Nicolae Gîlmeanu : „Cîntec pentru pămînt" ; Gheorghe Mincă : „Pelerin în Gustar" ; Dan Nemeş : „Simetrii albastre" ; Nicolae Peneş : „Orgă de lumină" ; Grigore Radu Stănescu : „Hora din inimi" ; Dumitru Ion Dincă : „Pasajul de trecere" Un act editorial demn de remarcat, bănuindu-l peren ; zice Gheorghe Andrei într-una din poeziile sale : „Trecutul să ne-ajute ca să trăim prezentul / Pe care zi şi noapte îl făurim tăcut. / Şi să găsim în suflet mereu atîta soare / Să cu simţim prezentul scurgîndu-se-n trecut".

Cronicar

NICHITA STĂNESCU

la 50 de ani

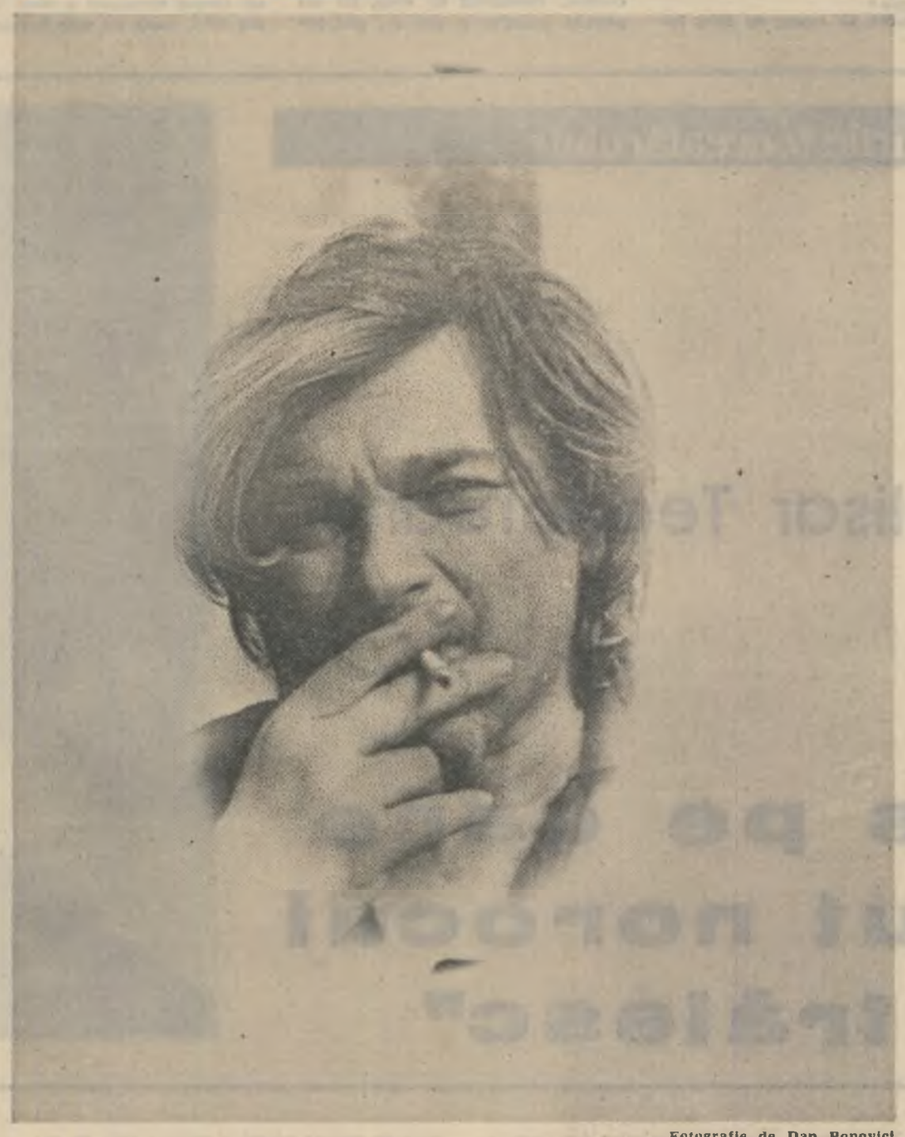

Fotografie de Dan Popovici

VÎRSTĂ

se răsfrînge fără întoarcere
se-adună de neîndupiecat
mai multă parcurgere
mai mult limi at
fulgeră îngrozitor de înalt
drumul se restrînge
drumul se-adună

o jumătate de secol nu-i glumă

pe un perete de piatră
pe o altă latură
și încă o altă
se-ascute-n viteză
ființa ta toată
spirit pe spirit
țărînă pe țărînă

o jumătate de secol nu-i glumă

ce-a fost înapoi
ce e înainte
a-nceput să se vadă
prin vasul de sînge
pădure bătută de ploaie
joasă înnourare
os ce detună

o jumătate de secol nu-i glumă

puține mai sînt de făcut
fă-le pe cele ce trebuie deci
puține mai sînt de spus
pe cele ce trebuie spune-le deci

vers pe vers
niciodată singur
n-o să se spună

o jumătate de secol nu-i glumă

viață a fost
și încrîncenare a fost
și viață și moarte
și toate stau să rămînă
într-o nenăscută
și cu mult
cu mult mai bătrînă alcătuire

o jumătate de secol nu-i glumă

în oul care se-nchide
se întărește la lună
în oul de bale și spumă
mai lasă deschisă
mai lasă
fereastra cea mai curată
și cea mai nebună

o jumătate de secol nu-i glumă

Grigore Hagiu

MIRACOLELE LIMBAJULUI

Magician al cuvîntului, Nichita Stănescu este unul dintre puținii poeți contemporani, creatori de limbaj poetic propriu. Parafrazînd o afirmație despre Arghezi și exagerînd puțin, s-ar putea spune că într-un fel s-a scris pînă la Nichita și altfel după. Sau, poate, dintr-un scrupul de exactitate ar trebui să reformulăm ideea astfel : într-un anumit mod s-a scris poezie pînă la generația lui Nichita și altfel după, dar și în acest caz numele său girează reușita. Fapt nu tocmai dificil de demonstrat, deși procesul nu s-a încheiat și efectul său este încă incalculabil — o privire detașată, peste timp va situa lucrurile mai precis — prin „școala" poetică pe care autorul celor „11 elegii" a generat-o. Interesant este că raportarea la el se face nu numai prin adeziune ci și prin respingere, uneori violentă, viabilitate și prestigiul unui model fiind verificate și de reacția contrară ce o provoacă. Dacă despre cauzele și natura influenței exercitată de generația '60 și de Nichita Stănescu în special, asupra evoluției literaturii române contemporane s-a discutat destul de mult, cu precădere din unghi socio-istoric (ieșirea din dogmatismul anilor '50 cu toate consecințele posibile), referirea decisă la valoarea intrinsecă a formelor literare a stat mai puțin în atenția criticilor. În ce ne privește vom încerca să trasăm cîteva din coordonatele limbajului poetic stănescian, pe care le vom întîlni, probabil, și la unii colegi din generație sau autori mai tineri, dar care, aici, au gradul lor cel mai înalt de reprezentare și specificitate.

Principiul de bază al liricii sale — și nimeni de la Arghezi încoace nu l-a ilustrat mai bine — este acela al limbajului poetic ca „ars combinatoria". Sintagma ne trimite imediat cu gîndul la terminologia barocă sau manieristă unde are o accepție exact circumscrisă (joc filologic și filosofic al literei), dar și la sensul mai general de asocieri și convergențe de orice fel, ca, de pildă, în **Les Vases communicants** de André Breton care aruncă, prin metaforă, o punte de legătură între domeniile cele mai depărtate ale spiritului. Referitor la prima modalitate sînt sigur că un studiu aplicat despre autorul **Necuvintelor** ca mare poet manierist, — despre barochismul său se fac mereu tangențial afirmații sau cum s-ar spune subiectul plutește în aer — ne-ar aduce surprinzătoare revelații. Noi ne mulțumim doar să amintim că la nici unul dintre poeții români nu vom găsi o obsesie atît de adîncă a literei ca la Nichita Stănescu, manifestată atît în plan ludic, ca pură algoritmie cît și ideatic. Citățm din poezia **O armură** în care litera joacă un dublu rol, de grafem și semantem : „O armură-n care să ne ascundem, / tu în dreptul unui ochi, eu în dreptul unui ochi / tu în inima mea, inima mea în fier (...) / / O armură singură, mergînd pe țărmul mării / și făcînd un zgomot asurzitor, / ocolită de pescărușii și de sufletele / femeiești, ale înecaților. / / O armură cu două rînduri de dinți / cînd rid în hohote / (...) / / O armură singură mergînd pe țărmul mării, / strălucitoare, lustruită de briză, / șuierînd lovită de vînt". Sau dintr-o „ars poetica" cu implicații ontologice : „Ah, cuvintele, tristele, / ele curg în ele însele, / deși sensul lor este static. / / Ce tragedie cuvîntul „iubito" ! (După litera I urmează litera U, după litera B, litera I, apoi T, apoi O... / / Și asta-i ca și cum ar trece în timp / între I și O / deși iubito nu are timp, / ci este tot și dintr-o dată. / Sau nu : a fost... Sau nu : va fi / „sau este pur și simplu" **(Împotriva cuvintelor).** Dar numai despre semiotica și estetica literei în poezia lui Nichita Stănescu se poate scrie un veritabil studiu.

Trecînd acum la cea de a doua definiție, globală, a expresiei „ars combinatoria" ca principiu asociativ, vom distinge și aici o paradigmă a motivului. Dintre multiplele sale valorizări, cea mai frapantă este convergența contrariilor, întîlnită la toate nivelele poeziei, dar care metaforic a luat forma, întrată aproape în limbajul comun, memorabilei expresii „risu' plinsu'". Este una dintre numeroasele creații lexicale stănesciene care, datorită forței lor plastice, au devenit un fel de bun comun al limbajului, pierzîndu-și într-o mare măsură prea-plinul sensului inițial, și pe care o vom repune în contextul originar : „Pleoapă cu dinți, cu lacrima mînjită, / sare căzută în bucate, / dovadă că nu pot trăi numai acum / sînt amintirile mele, toate... / / Dovadă că nu pot vedea fără martori / e copilăria, adolescența mea, / dublînd neființa acestei secunde / cu neființa ei de cîndva. / / Ah, risu' plinsu' / mă bufnește cînd spun / secundei vechi putrezind în secunda / de acum. / Ah, risu' plinsu', / ah, risu' plinsu' / în ochiurile lucrurilor reci / și-n dinții lor mușcător, ca și sceptrul / neinventaților regi". **(Risu' plinsu').**

O altă particularitate a limbajului său este senzația modificării stării fizice a elementelor sub incidența cuvîntului. Cred că acum, într-adevăr, termenul de alchimie poetică este cel mai potrivit. Obiectele își pierd greutatea și plutesc, aerul poate deveni fluid ca apa sau sculptural ca marmora, materia se volatilizează și, dimpotrivă, imponderalul ia înfățișare obiectuală, ideile substanțializate se „înșurubează" în lună, imaterialele cuvinte au strălucirii sticloase, alunecă, se „ciocnesc" în aer, sau voltigează, metalele au fragilități de porcelană și moliciune de catifea, inflexibilul se mlădiază și gingașul rănește pînă la sînge etc. : „Ochi mare, nu te vezi decît tu, / noi sîntem imagini rapide / curbîndu-ne, atunci, acu, / și rupți ca raza în lichide. / Alunecăm pe emisfera ta, / sculpturi în relief, de aur, / și țărmul pleoapei reci și grea / ne-nfige-n furci de gene verzi, cu vaier. / și ne-ntîmplăm, pierim, ne stingem / pe irisul în contemplare, / sau nu-ți sîntem priviri, ci ningem / în iarna ta, ochi mare, tu ochi mare". **(Marele ochi al iernii).** Numai într-un univers prodigios, cutreierat de miracolele cuvîntului, aerul apare ca formă „în relief", iar genele, superb și în-

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 11-a

MOARTEA TATĂLUI

Tatăl meu s-a dezdurerat murind
S-a dezdurerat de mama mea,
și s-a dezdurerat de mine.

Tatăl meu a murit nevinovat
din nevinovăția lui, însuși poate
că i-a părut prea lungă existența

Deodată, sora mea mai mică mi-a zis :
— Părea că merge, îi luceau ochii și se cerea acasă.

Cealaltă soră-a mea mi-a zis :
— Devenise frenetic, mi-a sărutat mîna,
mie, fiica lui, ca să nu fiu nepregătită
că el urma să moară în lunga oră
a singurătății lui.

Mama mi-a zis :
— Eram foarte fericită
crezusem că s-a însănătoșit
mișca din picioarele lui negre și bolnave de vine,
la fel de iute ca pe vremea cînd fusese șampion de biciclism.
Eram foarte fericită mi-a spus mama
și nici n-am ieșit pe ușă că el a murit brusc.

Nevastă-mea mi-a spus :
— Iartă-mă, mi-a spus ea, te rog
din suflet să mă ierți
Ți-a murit tatăl.

— Ah, n-am vindut, în fine bătrînul
s-a dezdurerat,
S-a dezdurerat de dragoste de femeie,
de dragoste de copii
de dragoste de curse de ciclism
pe care el înfrigurat le numea
Turul României.
S-a dezdurerat mi-am zis
de toți cicliștii noștri magici
pe care el îi striga pe nume pe deasupra
și cărora nu contenea să le spună
performanțele,
lăsînd-o pe a sa, cea mai grozavă, la urmă

cursa Ploești-București
și fotografia în sepia care i se făcuse la sosire

cea pe care-a dat-o
altui ciclist,
care a rupt-o și nu se mai păstrează !

S-a dezdurerat de foarfeca de croitorie cea mare,
pe care o avea de la unchiu-său
cămășarul Ilie,
și unchiul acesta i-o ceruse de vreo trei ori înapoi,
și el tata, l-a plătit, din dispreț, de trei ori prețul foarfecii
și murind Ilie, a lăsat un catastif cu versuri

copiate după Anton Pann.
Sorei mai mari a tatei, țatei Lizica,
și aceasta prin scrisoare-mi scria
să viu să cercetez ceaslovul acela cu versuri
din pricina faptului că eram școlit,
și-aș fi putut să mă pricep la ele,
Și tata mi-a zis :
— Nu te du la țața Lizica, sora-mea cea mare,

că din pricina oftăturilor ei
a murit bunică-ta, Elena
și să nu te prind că citești ceaslovul unchiului Ilie,

că ăsta era numai cămășar
și avea nas ca șurubul
și era zgîrcit
și m-a pus să-i plătesc de trei ori
foarfeca de croitorie.

Acum, cînd scriu toate acestea,
tocmai m-a sunat mama plîngînd
de la Ploiești
Spunîndu-mi că a visat peste noapte
că se încălzea de spinarea tatei.

I-am zis :
— Iartă-l și tu, mamă,
Ce clacă a făcut pe banii lui
de pe îmbrăcăminți de oameni
casă unei alte muieri,
Ce dacă-ți venea uneori acasă
cu lăutarii după el
Și-l punea pe unul anume
să-i cînte la ureche
cîntecul :
„Pe deasupra casei mele
trece-un stol de rîndunele
Ca și dorurile mele"
Nici că mi-ar păsa de asta, mi-a spus mama !
rîzînd brusc :
eu i-am născut lui copii
și ce mîndră am fost în puzderia
lui de surori
cînd am văzut și eu că pot naște băiat.

Tata se dezdurerase
și eu tot mă mai gîndeam la el,
mai presus de cuvinte,
și dedesubt sub aripa lui Gabriel,

Am luat un pahar de vin
l-am dus la gură și l-am băut.
Am luat alt pahar de vin
și l-am vărsat pe jos.
Am mai băut un pahar
am mai vărsat un pahar
secunda se înflorise în mine neclar

Tată, de ce mi-ai venit în visul somnului
atîta de dureros,
și de ce sună atît de puternic
palma ta grea pe obrazul meu
de uraniu ! ?

Nichita Stănescu

De la Ploiești la Struga și Ohrida sau Dreptul la timp

Fără să am sentimentul că voi sparge ziduri (au încercat alții înaintea mea) mi-am zis că merită profitat de „fisuri" pentru a îndrăzni să trecem în grădinile rîvnite. Pusesem mai demult ochii pe un punct de pe hartă : Struga. Și m-am încăpățînat să cred că se poate, cu multă răbdare, cîștiga pentru poezia românească un vad bun la bursa valorilor europene. În urmă cu doi ani am așezat pe masa de lucru a prozatorului **Bojin Pavlovski,** directorul editurii MISLA din Skopje trei antologii din lirica lui Jebeleanu, Sorescu și Stănescu. Avînd un admirabil susținător în acțiunea mea în persoana lui George Bălăiță (vai, tot un prozator) și a celorlalți din conducerea „Cărții Românești", am așteptat încrezător declanșarea exploziei de lirism românesc în capitala makedonilor, inși lirici și totuși atît de sobri cînd era vorba să cîntărească pe fruntea cui să așeze cununa celui mai mare festival poetic din lume.

Volumele amintite, traduse în makedonă, printr-un efort exemplar, de către Taško Sarov (cu ani în urmă tălmăcise și selecțiile din poezia lui Naum și Doinaș) au apărut în pragul primăverii lui '82. Electorii premiului Strugăi și Ohridei, uluiți de flerul acestui mare editor Bojin Pavlovski (a cărui editură e un vis pentru care nu se poate dormi) s-au văzut nevoiți să înscrie pe lista candidaților la „Cununa de aur" (fapt fără precedent în istoria de 21 de ani a Festivalului internațional de poezie de la Struga) numele a cinci poeți români : Jebeleanu, Naum, Doinaș, Sorescu, Stănescu. „Balaurul poeziei românești" începea să devină realitate : nu mai era o simplă gogoriță cu care-i speriam, ca pe niște copii, pe makedoni. Lupta a durat mai bine de o lună pînă cînd marii electori au reușit tot făcînd : harșt, harșt, să tundă o multime de capete și cu părere de rău, zice-se alte patru, ale frumuseții de balaur și să i-l păstreze doar pe al vrăjitorului, căci dacă ape erau destule în Ohrida, cunună nu aveau decît una. Și au ales pînă la urmă capul mai blond care ceruse „Dreptul la timp", chiar dacă se mai hrănise și el cu gaz și pucioasă de Ploiești și uneori, pe nemîncate, mai băuse cîte un clondir de aghiazmă (gurile rele zic : căpșunică, izmă cu creț în poale, raclieș în călciieș, whis (kyubeț) ot (kuliță) și ceva apă (r)egală), pentru a putea îndoi lumina (soarelui sudic și a reflectoarelor) spre pieptul lui de monstru (sacru) al poeziei românești.

Și, la sfîrșitul verii '82, Gloria l-a luat de mînă pe Nichita Stănescu la patruzeci și nouă de ani și l-a purtat pe mari dale de piatră, printre ceardacuri și chipreși pînă-n catedrala Sfînta Sofia ohrideanka, să-și spună „crezul", iar de deasupra mulțimilor i-a cîntat în coruri îngerime și lăsat a fost în „vulturare", iar în seara care a urmat curățat de păcate, l-au așteptat mii de oameni pe podurile de la Struga pe sub care Drimul Negru lăcrimează din marele Ochi al Ohridei. Și a venit clipa în care un român primea cea mai frumoasă cunună de electum a timpurilor moderne.

Luciditatea, nu cumva, i-a încoronat fruntea cînd Nichita Stănescu a spus că „aurul makedonilor" se cuvine poeziei românești, căci el ar fi putut împodobi cu cinste nu fruntea a cinci poeți ci a cel puțin douăzeci de mari poeți români. Declarația sa avea să uimească fiindcă pînă la el nici un poet încoronat la Struga nu-și mai adusese aminte în clipa fericită, cu atîta durere de frații săi. Făcînd elogiul poeziei românești, numind noroc personal cununa de aur, Stănescu nu s-a sfiit să spună că ar fi plins de bucurie să-i vadă încununați cu lauri la Struga pe Bogza, pe Jebeleanu, pe Doinaș, pe Naum, pe Beniuc, pe Virgil Teodorescu, pe Geo Dumitrescu, pe Sorescu pe...

Dar, slavă Domnului, makedonii ăștia divini, și nu mai puțini anacronici, în loc să iubească rachetele și pistoalele arată o uimitoare predispoziție pentru jocul elevat, întrecerile de spirit și artizanat : din dragoste pentru Poezie împletesc cununi, încredințați că poeții pot chema omenirea să-și ceară **Dreptul la timp,** încredințați că tristețea poeților, mai înaintea tristeții tuturor „aude nenăscuții ciini pe nenăscuții oameni cum îi latră".

Dumitru M. Ion

GAUDEAMUS

Cînd eram foarte tînăr, mai tînăr decît se poate imagina, m-am întîlnit odată, în fața amfiteatrului Odobescu, la ieșirea de la un curs, cu un bărbat frumos, în toată întregimea pe care o îngăduie sfera semantică a acestei vocabule latine, dar neverosimil de abstract, înfricoșător de abstract, că m-am mirat brusc de faptul real că le era o ființă și se mișca alături de o altă ființă. El este Nichita Stănescu, mi-a șoptit cineva. Impietrit de o instantanee invidie, nu am putut să comunic atunci cu poetul, n-am scos o vorbă. L-am privit doar, l-am trecut prin vederea mea pe cel care nu era decît un ochi prin care poezia privea, pe cel care nu era decît o ureche prin care poezia auzea, pe cel care nu era decît o gură prin care se vedea dincolo, prin care se trecea dincolo, prin care orice cuvînt nu era rostit, ci nenăscut cu sînge și limfă letală într-o aureolă boreală.

★

Nichita este ființă în măsura în care el are un corp prin care suferă de suferință. Altfel, el nu este decît o formă de expresie ; deschisă către sine el este gura care vorbește și se vorbește într-un discurs abstract. Dacă nu l-aș fi cunoscut de aproape, aș fi putut crede că nu există. Cine are privilegiul de a fi atins de cuvintele lui, de raza cuvintelor lui ce se apleacă tandră spre te miri cine, crede că a fost atins de ploaia de aur a lui Zeus.

★

Nu există de fapt poetul, ci doar poezia sa ; nu există poezia ci doar respirarea către cuvinte a corpului abandonat de sine în această Vale. Pe unde trece poetul pîrjolește locul ca direle nefirești ale unei farfurii zburătoare. Penele literare de la ciorile arse de ochiul lui, se agită neputincios prin culise să identifice dacă Pythia era lipsită de caracter.

★

Cel mai mare poet român după Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia, pășește acum în al doilea interval al său planetar. În secolul XX, poezia română numără cinci mari poeți : Stănescu, Bacovia, Barbu, Blaga, Arghezi. Ca orice mare poet, Nichita face vid în jurul său ; un vid pe care unii încearcă să-l umple cu numele lor uitător ireversibil.

★

Un mare poet se vede rar de aproape pe cerul unei literaturi. În general, mai ales la noi, el trece fără a fi văzut. E în tradiția locului să ne prefacem a nu observa marile valori la timp. Ne lipsește altruismul și îndrăzneala. Stimați colegi, să nu irosim ocazia de a ne arăta demni că suntem contemporanii lui Nichita Stănescu.

★

Nichita Stănescu, cel mai mare poet român în viață, împlinește 50 de ani. Să sărbătorim această irepetabilă întîmplare a poeziei românești care se nemurește, adresînd tradiționala urare, cu cea mai solemnă gravitate : LA MULȚI ANI, NICHITA STĂNESCU !

Marin Mincu

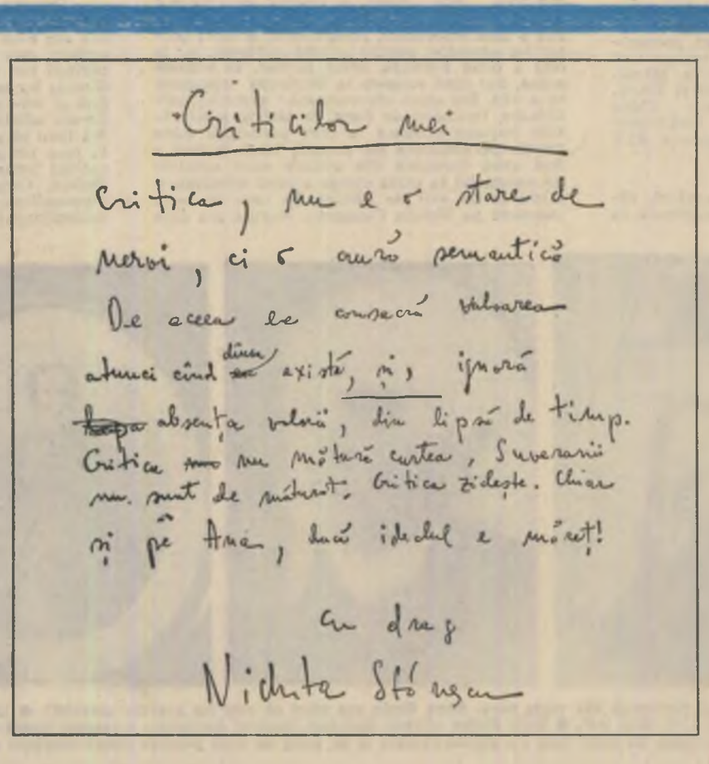

Deslegare prin cuvînt

Despre „neamul arțăgos" al scriitorilor se cunoaște de cînd lumea. Acest „genus irritabile..." n-ar putea fi domolit, probabil, nici în „Cetatea Soarelui" imaginată de Tommaso Campanella. „Știi că nu-l pot suferi pe Shakespeare, dar piesele dumitale sînt și mai proaste" Astfel îl măgulea marele Lev Tolstoi pe tot atît de marele A. P. Cehov într-un schimb de scrisori. Nicolae Iorga epitetiza romanul „Ion" cu termenul de „imoral". Las la o parte și alte exemple, ca de pildă violenta de limbaj nemaiîntîlnită folosită împotriva poeziilor lui Ion Barbu, lui Blaga și chiar Bacovia de către unii confrați, asupra cărora n-aș vrea să mai insist. Nici chiar Eminescu n-a scăpat de detractori și de invidioși care l-au obligat să coboare de pe piedestalul său de sus, unde-l așezase Maiorescu, și să le răspundă în „Criticilor mei".

Cu marele și sărbătoritul nostru poet, cu Nichita Stănescu, mi se pare că lucrurile se petrec altfel. El le deschide larg, și celor care îl contestă și celor care-l admiră necondiționat, aceleași brațe cu care să-i cuprindă, dezarmîndu-i ori paralizîndu-i prin olimpianismul său, intrat parcă în legendă. Nu am auzit niciodată de la Nichita vreo vorbă de dispreț ori vreun cuvînt zis, așa ca din întîmplare, anapoda, la adresa vreunui confrate, despre care știe că-i cam poartă sîmbetele. Aceasta pentru că poezia lui Nichita e mare, e cu totul deasupra... „Patiens quia aeternus", el e răbdător pentru că e mare, aș interpreta eu... Și pentru că omul Nichita pare să fie „format nu din două părți ci din trei : trup, spirit și caracter". Și-n caracterul lui stă acel „philotimos", depășirea de sine. „Cine vrea să devină puternic trebuie să deprindă capacitatea de a se întrece pe sine zi cu zi" îi spunea dascălul Nicandros (notați cele două cuvinte formatoare Nic și andros bărbatul învingător) lui Philinos din Cos (de unde era originar și Hipocrate), celebru personaj al antichității grecești, care a cîștigat numeroase victorii la jocurile olimpice, pitiace, istmice.

Iar filotimismul lui artistic este detașat, îl duce inevitabil și „cu încăpățînare" (T.S. Eliot) la marea poezie, care-l „desleagă de orice moarte", cu atît mai mult de orice ripostă de humus. „Eu sunt poet, deci liber sunt / De faptul de a fi fost născut și liber sunt / Și deslegat de vreun mormînt — / de moarte eu m-am deslegat printr-un cuvînt". (N. Stănescu — „Ego sum").

George Dinizvor

Continuare în pag. a 11-a

In fosta Casă de creație aflată în incinta Palatului brâncovenesc de la Mogoșoaia existau cîteva ferestre mari, situate la etajul întîi al clădirii, care dădeau direct către parcul domnesc. Așezat pe un scaun, cu coatele sprijinite de pervazul din marmură albă, privitorul putea să contemple în voie defilarea triumfală a anotimpurilor pe pajiștea luminoasă, deschisă ca o scenă de teatru, în mijlocul unei păduri. Spectacole fascinante cum numai natura observată îndelung și în liniște îți dezvăluie, țineau afișul din primăvară și pînă toamna, uneori chiar pînă la căderea primei zăpezi. O iarbă sălbatică, furioasă și despletită durase prin timp un imperiu inexpugnabil care primăvara înflorea nebunește, vara se calcina, transformîndu-se în lavă, iar toamna se dezgolea fără pic de pudoare, arătîndu-și scheletul fibros. Un singur drumeag, croit cine știe de cînd și de cine, îl străbătea de la o margine la cealaltă, pierdut și subțire ca o linie desenată cu vîrful unui creion. Pe el, zi de zi, ani la rînd, la aceeași oră a după-amiezii, o făptură ciudată, îmbrăcată în veșminte cenușii de călugăriță, purtînd sandale mari, țărănești, în picioare, și pe cap pălărie de pai, răsărea pe neașteptate, croindu-și drum prin iarba care o înghițea. Indiferentă la barierele pe care capriciile anotimpurilor i le ridica înainte, mai tare ca arșița și mai rezistentă ca furtunile violente care își descărcau fulgerele în copaci, își urma implacabil drumul mărunt, de furnică, cercetînd cu atenție încordată plantele uriașe cu care se lupta să le rupă, purtîndu-le apoi, în urma ei, pe potecă, legate în snopi. Și într-o zi i-am bătut la ușa odăii și-am așteptat.

— Poftește !

Sub o boltă de crengi de cireș înflorite în glastre, mă aștepta o femeie mărunță și delicată, cu privire oblică și lucioasă ca a gheișelor japoneze și cu zîmbet la fel de misterios.

— Lily Teodoreanu !

De-aproape, hainele monacale își pierduseră din rigiditate. Fusta lungă din pînză, descoperea un tiv de dantelă, talia era marcată de o centură de lac, iar peste puloverul negru se răsfrîngea un guleraș de elevă, rotund, scrobit și strălucitor. Cîteva inele de email, părul cărunt dar bogat, tuns scurt, ochelarii purtați ironic spre vîrful nasului și clinchetul cristalin al brățărilor prinse la ambele încheieturi dădeau o nouă identitate personajului contemplat din fereastră, imblînzindu-i simțitor geometria și aerul insolit. Dar, mai presus decît toate, glasul : bun, cald, prietenos și ocrotitor. Fermecată de vraja lui am pătruns înăuntru și nici eu, nici bătrînul meu care pe timpul acela îmi dormea cu capul pe suflet, n-am fost mai fericiți ca în camera misterioasă a doamnei Lily Teodoreanu, pe fotoliul de lîngă fereastră, sub ramurile de copaci înflorite, printre săculeții cu plante bine mirositoare, ascultînd în sunete de cești ciocnite și clipociri de lichide aurii, evocări din vremuri apuse, rostite cu o voce melodioasă și clară în care farmecul, inteligența și hazul loveau în timbale de argint. Mai ales în serile albastre de iarnă, cînd omătul îngropa Mogoșoaia și gerul ne închidea ca pe Albă ca Zăpada într-o raclă de cleștar, în odaia parfumată și caldă a doamnei Lily, amintirile soseau la fereastră și ea deschidea și roiul lor de stele cu aripi pătrundea înăuntru, aducînd atîtea scînteieri poleite și atîtea jerbe scăpărătoare, încît timpul de-atunci a lăsat în lemnul vieții mele un cerc luminos.

Și, într-o zi, i-am mărturisit că aș vrea să scriu întîmplările pe care mi le povestea.

— La ce bun, maică, cui i-ar fi de folos ?

— Tuturor !

Fusese martora unei lumi pe care începutul secolului o aflase în plină vigoare, trăise anii primului război mondial, apoi România Unită, apoi...

— Nu trebuie scris ?

— Dacă zici ! Dar atunci, toate astea, în modul cel mai simplu și firesc.

Așa au fost scrise, mai mult pe furate, paginile de față pe care regăsindu-le pe fundul unui sertar le-am recitit cu surpriză și cu emoție, și fiindcă mi s-a părut că în ele mai este ceva din lumina bucuriei de-odinioară i-am cerut doamnei Lily Teodoreanu încuviințarea să le tipărim.

— Ați amintit cîteva nume ilustre : Caragiale, Vlahuță, Goga.

— Da, dar au fost întîlniri trecătoare, deși au lăsat urme în memoria mea. Nu eram pregătită pe-atunci să le pătrund personalitatea. Știi doar, cum ții minte copiii : gesturi, un zîmbet fugar, o vorbă, cîteva amănunte. Despre Caragiale am scris în „Ursitul" și nu vreau să mă mai repet. Lui Goga îi țin minte mîinile, de exemplu: mici, calde, comunica ceva cînd îți le dădea. Vorbea, — nu frumos, dar ornamentat, cu har. Mă băga în seamă cu toate că eram mititică : „Ce bluză albastră ai, domnișoară Lily !" Spunea că ar fi vrut să trăiască în Renaștere cînd toate posibilitățile erau deschise. Am poze cu el, făcute de amatori. Șade pe-o buturugă, pe cap cu o batistă cu colțurile înnodate și cu o conservă desfăcută în mînă pe care o privește hamletian.

— Și Vlahuță ?

— Pe el l-am cunoscut mai de-aproape. Avea o moșie la Dragosloveni unde vara plecam împreună cu verele mele. Erau minunate: și locul, și natura, și casa și, mai ales, Măiestrița, soția lui Alexandru Vlahuță, o femeie bună, inimoasă și primitoare și de-a dreptul măiastră în arta de a-i face fericiți pe cei din preajma ei. În vremea aceea grija mea o avea mătușa Lucreția (Kiki) de la Vaslui. În vacanțe mergeam la ea, la Măcrești, un conac aflat nu departe de Dragosloveni, și Vlahuță mă însoțea. Nu era frumos Mic, gros, ten gălbui, buze groase, păr stufos, negru, mîini scurte, puțin cam pătrate și ochii asiatici. Dar avea un zîmbet ! Și-un glas ! Și-o căldură care raiona din toată făptura lui. Mătușa mă aștepta cu umbrela de soare, în gară, și cînd îl vedea pe Vlahuță, ce bucurie ! Rămîneau două, trei zile cu noi la Măcrești și dejunurile așternute pe iarbă în cinstea lui nu se mai terminau.

— Doamnă Lily, oare tihna acelor timpuri apuse, pe care le evocați cu atîta tandrețe, a existat în realitate, sau scurgerea timpului o face să pară „de aur", filtrînd distanța, proiectînd o lumină prielnică ?

— Nu. Anii care au urmat Unirii Principatelor au creat în țară o stare de spirit rodnică și optimistă care se mai simțea la începutul secolului și a durat, ca o primăvară însorită pînă la declanșarea primului război mondial.

— Unde v-a prins ?

— În Moldova. Împreună cu toată familia. Cumplită schimbare. Au fost zile pe care n-am să le uit niciodată prin oribilul lor. M-am înscris să lucrez voluntar, ca infirmieră. Fusesem ferită pînă atunci de aspectele dure ale vieții și rănițiii mă impresionau teribil. Lucram în spitale improvizate, cu medici care nu știau chirurgie dar care lucrau cu noi de parcă ar fi fost chirurgi. Cînd a venit un chirurg veritabil a rămas uimit să ne vadă scoțînd schije din genunchii rănițiilor. Pe urmă am lucrat la Bîrlad cu doctorul Negruzzi. La început nu avea încredere în mine, pe urmă m-a pus mai mare pesemne toate cabinetele.

— Cîți ani aveați ?

— Optsprezece. Mă lua să scoatem fețele murdare. Pe urmă să punem fețele curate. Pînă la urmă m-a luat cu el în sala de operații și lucram ca un fel de secund, așa de mare era lipsa de chirurgi. Odată, cînd a venit tata să mă vadă, m-a găsit în brațe cu un picior tăiat și s-a îngrozit. Suferințele acelea mi-au dat șocuri și palpitații pe care le mai am și acum. Grozăvică aberație este războiul ! După lupta de la Mărășești, curtea era plină de târgi. Am lucrat trei zile și trei nopți fără să închidem ochii, ne aduceau doar cafea și gălbenuș de ou din oraș ca să putem rezista. Eu ajunsesem să port papucii lui Negruzzi iar el umbla desculț, așa ni se umflaseră picioarele. Pînă la urmă am căzut cu capul pe cutia de pansamente. Am lucrat așa doi ani. Ce-am văzut în timpul acela nu se poate exprima. Nu e voie să adîncești. Cum arătau erizipelistii, cangrena gozoasă, oamenii mutilați. Duceau morții în care, ca lemnele, și îi aruncau în groapa cu var. Dar toată lumea era viteză. Lucram cu atîta devotament ! Și pînă la urmă am avut fericirea să apucăm România Unită. Un vis pe care eu am avut norocul să-l trăiesc !

Interviurile «Luceafărului»

Ștefana Velisar Teodoreanu:

„Un vis pe care am avut norocul să-l trăiesc"

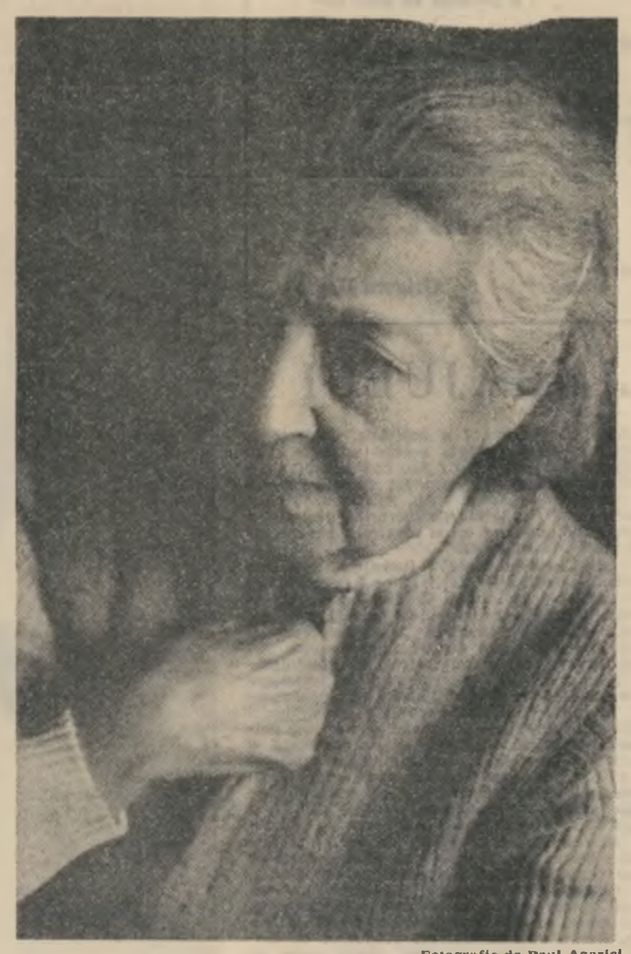

Fotografie de Paul Agarici

1. Fotografii de familie

— Fac parte dintr-o familie de moldoveni, a Lupașcilor din Bacău. Tata, Ștefan Lupașcu, a fost magistrat, apoi a lucrat în diplomație. Mama, Marie Mazurier, de naționalitate franceză, avînd toate frumoasele calități ale nației sale : vitejie, cinste, energie, bunătate, abnegație, optimism în viață și seninătate în fața morții, a murit tînără, lovită de-un cancer necruțător. Am fost crescută și educată de multe ființe iubite : în mica copilărie de o germană, Josefina Franck, care era și nașa mea, eu fiind după mamă catolică. Apoi, două ierni și o vară, de bunica mea franceză din Vosgi și de o soră a mamei mele. Iar apoi, de bunica mea din România, pînă la vîrsta de 10 ani, cînd a murit. După care am trecut sub grija sorei mai mari a tatălui meu, Henriette, care a murit și ea, cînd aveam vreo 12 ani. De cine mă atașam mai mult, îmi murea !

— Dintr-o fotografie executată la începutul veacului ne privește o fetiță frumoasă, cu plete lungi, răsfirate pe umeri, dar cu ochii triști.

— După moartea bunicii (i se spunea Mămuca) s-au mutat în casa ei, din strada Cosma, nr. 10—12 și fiul mai mare, Alexandru Lupașcu, cu familia : nevasta, Alex, și cei doi fii, Henry și Ștefan (actualul filosof și matematician binecunoscut de la Paris, Stephane Lupasco). Am stat împreună doi ani și a fost o mare durere pentru mine cînd, după moartea mătușii noastre Henriette, verii mei, cu mama lor, s-au instalat la Brașov, din pricina sănătății lui Henry (după o pleurezie) iar eu am fost dată la pensionatul înființat de Elena Miller Verghy, sora bunicii mele.. Noroc că directoarea pensionului era atunci mătușa mea, Maria Delavrancea, sora tatălui meu și aveam pe bunele, minunatele mele vere, atît de fermecătoare și talentate, Cella, Beb, Pica, Riri, pe care le admiram și le iubeam din toată inima. În căminul lor am avut parte de multă afecțiune și de un mediu artistic prielnic, care a ajutat mult la formarea mea. În timpul cînd eram internă la școală, grija mea o avea sora tatălui meu, Lucreția (Kiki) de la Vaslui, unde îmi petreceam vacanțele de iarnă, iar vara, la țară. Și cînd trăia bunica mea, mergeam împreună vara, la țară. Cu cei doi copii ai ei, mai mici decît mine, un băiat, Grigri și o fetiță, Marguerite, care a murit de meningită cînd abea învăța să citească, am trăit ca frații. Pe mătușa aceasta am iubit-o cel mai mult, iar ea mi-a fost ca o mamă. N-am fost lipsită de afecțiune, și nici chiar de răsfăț, am fost iubită de toată familia mea dar n-am avut căminul meu părintesc. Tatăl meu trăia mai mult în străinătate, după posturile pe care le ocupa. Sufeream mereu de dorul lui. Copilăria mea a fost pusă sub semnul despărțirilor și al morții.

— O iarnă întreagă mi-ați povestit despre familia tatălui Dv. Dacă am fi desenat, se contura un arbore genealogic pe tot peretele...

— Părintele tatălui meu, Alexandru Lupașcu, moldovean, și soția sa, Lucreția, născută Verghy de origine greacă, s-au mutat la București în 1859, anul Unirii, fiindcă el intrase de tînăr în mișcarea unionistă și a fost numit atunci, la împlinirea idealului, director al Poștei și Telegrafului din București, de unde a avut cinstea să dea prima telegramă cu „Principatele Unite" anunțînd marele eveniment. Mai tîrziu, a luptat pentru drepturile românilor din Transilvania. Trecea în fiecare an, cu pașaport peste munți, să ia legătura cu patrioții transilvăneni și să le ducă bani pentru propagandă. Ca să poată trece banii la vamă îl lua pe tatăl meu, Ștefan Lupașcu, copil, mezinul, căruia îi punea pe sub hăinuțe un piepțar de pînză dublă, cusut în pătrățele, în fiecare pătrățel băgat un galben, fiindcă pe copii nu-i căuta la vamă. Tata îmi spunea că era foarte greu acel piepțar și că abea aștepta să i-l scoată, odată trecută granița. Transilvănenii i-au făcut bunicului o medalie de bronz : pe o parte chipul frumos, scris imprejur : „Al. Lupașcu Președinte de onoare. Fondator. Casier. 1867—1900". Iar pe cealaltă parte era columna lui Traian și scris „Societatea Transilvania" și niște cifre pe care nu le deslușesc, fiindcă medalia a prins un fel de mucegai și n-am putut s-o curăț bine.

— Un moldovean omagiat de transilvăneni ! România era „Unită" cu mult înainte de evenimentele de la 1918 !

— Bunica era îngrijorată, îi spunea : Alecule, astea sunt visuri, avem fete de înzestrat, gîndește-te !

— Mătușile Dv. ?

— Da. Henrieta, Maria (care s-a căsătorit cu Barbu Delavrancea) și Lucreția. Și acum întreabă-mă mai departe.

— Vă întreb : dacă vă amintiți după-amiaza în care m-ați învățat cum se face jăratecul de rădăcină de iarbă mare și în mireasma îmbătătoare care s-a răspîndit în odaie și prin fumul albastru, ați invocat făptura Elenei Miller-Verghy, sora bunicii, și ea a venit și s-a așezat în locul meu, pe fotoliul de lîngă fereastră, pufăindu-și țigaretele lungi și subțiri ! Mamițica !

— Elena Miller Verghy, sora bunicii, a fost o femeie cu personalitate puternică, dominatoare, cu idei foarte moderne pentru acea vreme. Rămînînd văduvă de tînără, s-a consacrat educației fiicei sale, Marguerita. Pentru aceasta a plecat în Elveția să-și completeze studiile (învățase și ea, împreună cu sora ei, la un pension din Iași, cîteva limbi străine, nițică istorie, geografie, oleacă de pian, lecții de ținută și dans). În Elveția a luat lecții cu profesori universitari, care consimțiseră să-i țină cursuri la locuința ei. Și cînd a crezut că este la nivelul celor din Occident, a vizitat unele școli din Capitalele apusene să vadă cum se predă învățătura și s-a întors în țară și a înființat pensionul „Miller — Verghy". A luat legătura cu oameni învățați și de talent pe care-i chema la șezători interesante și dintre care a ales și profesorii pensionului : de pildă, Haret la matematică, Delavrancea, Vlahuță, Duiliu Zamfirescu la limba română și alții... Elevele ei erau fiica ei Margot, nepoatele ei Lupașcu, Zoe Arion, Crivăț, fete ale prietenilor ei și altele... Cînd au sfîrșit liceul și a fost să-și dea bacalaureatul, s-a făcut interpelare în cameră și cu greu s-a obținut permisiunea. Au asistat regele Carol I și regina Elisabeta și alte mari personalități care doreau să vadă minunea aceasta : că fetele pot învăța tot atît de bine ca băieții. Au fost numite profesoare Henriette și Maria, iar Marguerite directoare a Azilului Elena Doamna, ale cărui eleve deveneau învățătoare la țară. Astea toate la sfîrșitul secolului XIX și începutul secolului XX !

— Cum arăta Mamițica ?

— Era mică, grasă, cu ochi pătrunzători, cărora nu le puteai ascunde nimic. Îmbrăcată în fustă de mătase neagră și polcuță albă, cu volănașe la gît și la mîneci și două buzunărele. Purta o veșnică pălărie de pai negru și afară și în casă, ca să o apere de lumină. Minca enorm, o dată la două zile, tot mîncăruri orientale : caracatiță cu măsline, imambaialdi, pilaf cu midii, saraillii și baclavale și alte asemenea... Eu o vedeam ca o căpcăună, o zmeoaică, și nu mă pot lăuda că o iubeam. Pentru orice mică greșeală, îți dădea liste de cuvinte în patru limbi, de învățat pînă la proxima vizită. Iar cadouri nu-ți făcea, decît tot vocabulare și cărți de gramatică. Totuși, cînd avea chef de povestit, povestea fermecător. Iar pe cei pe care îi iubea și admira și le zîmbea, îi fermeca cu adevărat. Duiliu Zamfirescu i se adresa în scrisori „Dulceo", „adorato". Nu-mi venea să cred. (S-au publicat acele scrisori). În orice caz, impresiona grozav. A ținut toată familia sub dominația ei. Mătușile mele au făcut studii serioase. Și tatăl meu a făcut cursul primar la pensionul ei. La 10 ani avea dureri de cap și insomnii și doctorul a spus că trebuie să meargă la țară, un an de zile, să nu citească, să nu învețe, să facă gimnastică, să alerge, că-i este capul obosit la limită... Mamițica nu-și dădea seama că un cap de copil poate olesni de atîta învățătură, în patru limbi ! Al dumneaei nu plesnea. La 97 de ani citea toată noaptea și se culca la cinci dimineața. Cînd m-am făcut mare am început s-o admir și eu și s-o iubesc. După ce m-am logodit cu Ionel Teodoreanu, m-am dus să i-l prezint. I-a plăcut Ionel, care, nefiind complexat de ea, vorbea cu haz și farmec, cum îi era firea. Mamițica i-a zîmbit lui cu simpatie și s-a întors către mine cu oarecare severitate, întrebîndu-mă ce diferență de virstă este între noi ? Un an, am răspuns. „Trebuie minimum 10 ani diferență" a spus. „Ai să plătești la 40 de ani". Pensionul ei l-a preluat nepoata ei, Maria, soția lui Barbu Delavrancea. La ea am învățat și eu clasele primare, pînă într-a treia de liceu. Apoi a renunțat la conducerea pensionului fiind numită directoare la „Școala Centrală" de fete din București, unde am urmat-o și eu.

— Și Margot, fiica Elenei Miller Verghy ?

— Margareta Miller Verghy a fost directoarea Școlii Normale de învățătoare „Elena Doamna" din București. Formată și ea cu sistemul pedagogic infailibil al maicii sale, la fel de instruită și cultă, a organizat și o școală model, ca în Anglia, cu piscină, sală de gimnastică, teatru dar și război de țesut. Se executau broderii splendide acolo iar internatul era un model.

— Într-o singură ramură de familie, trei conducătoare de școli, celebre la începutul secolului.

— După primul război mondial Margot a demisionat. Mai tîrziu, a deschis un „Maison d'art", pe strada Berthelot, vis-à-vis de palat. Era o casă boierească, încăpătoare, al cărei parter l-a amenajat pentru acțiuni culturale, iar la etaj a făcut locuință. Eram la Iași, în vremea aceea, dar cînd veneam la București mergeam să o văd. Era mare efervescență : expoziții, seri literare, recitaluri de dans, de teatru, o adevărată mișcare artistică la care participau toate marile personalități ale vremii. Viața ei însă a fost greu încercată din pricina unui accident de automobil în urma căruia a orbit sfîrșindu-și zilele la un azil de bătrîni. În casa ei, l-am cunoscut pe Mateiu Caragiale. Margot era deja bolnavă de ochi și Mateiu îi ținea de urît, imblînzindu-i suferințele cu verva lui plină de har și neprevăzut.

— Era chiar așa de misterios ca în legendele care circulă despre el ?

— Părea un om ciudat și din alt timp. Cînd tăcitum, cînd volubil, mic de stat, strîmt în umeri și cu tenul violaceu. Te fascina ca o viperă. Cînd vroia, cum vroia, făcea praf pe oricine îl asculta. Eu n-am avut cinstea să mi se adreseze vreodată dar pe Ionel îl plăcea și vorbeau despre toate în lume și rîdeau de se prăpădeau. Avea gîtul țeapăn, de lup, și afișa uneori o violență verbală grozavă, folosind un vocabular trivial. Era foarte erudit dar vorbea o limbă usturătoare căreia doar Arghezi ar fi știut să-i țină piept. Era hazos. Crud. Nu-și iubea deloc mama vitregă. Cînd l-am cunoscut îi făcea curte Maricăi Sion, fiica poetului George Sion. Se spunea despre el că trăiește în mare mizerie, că doarme în Cișmigiu. Dar în lume afișa o morgă de lord englez : melon, ghetre, baston. Căsătoria cu Marica l-a salvat. Era bogată. L-a ajutat să-și organizeze decorul pe care toată viața lui l-a visat. Cu toate că Marica avea aproape de șaizeci de ani : dar diferența de virstă dintre el nu atrăgea atenția nimănui. Era foarte elegantă și avea ochi superbi. Purta inele rare pe degete, dantele fine și prețioase și, după moda timpului, un ceas de aur prins în talia rochiei. Foarte cultă! Inteligentă și instruită, știa limbi străine, avea gust și pricepere la literatură, dădea foarte bine lîngă snobismul înghețat și inflexibil al lui Matei. Au fost fericiți amîndoi: cu casă la țară, pavilion cu stema lui, care flutura la poartă cînd era acolo și cobora la plecarea lui.

— Povestiți formidabil ! Norocul Dv. de a fi trăit într-o epocă atît de bogată nu e mai mic decît al celor pe care îi evocați. V-am citit cărțile, cu multă atenție și plăcere, dar mi se pare că postura de povestitoare vă prinde mai bine, mai ales în ambianța acestei odăi pe care ați transformat-o într-un laborator de experiențe alchimice : casolete, cești, ibrice precum și plante aromate, rădăcini și tulpine distilate-n licori necesare libațiunilor închinate personajelor pe care le invocați. Țineți mine povestea cu cornetul de flori care s-a ivit de-odată, în oglindă, la conacul unei prietene care vă invitase la ceai ? O magă sînteți, doamnă Lily, o vrăjitoare cu putere de farmec asupra cuvintelor !

— O ! Ce n-aș fi dat, drăguța mea Sânziana, ca viața mea să semene cu o poveste, dar o poveste bună, cu sfîrșit fericit.

— În toate cărțile dv. surorile Delavrancea joacă un rol important. Nu par să fie doar rude, ci prietene bune, adevărate, dealungul unei întregi vieți.

— Datorez foarte mult mediului cultural în care am crescut. Mai ales în familia Delavrancea am avut parte de afecțiune și de un mediu artistic, cele patru vere ale mele sclipind, ca și părinții lor, de talent și de inteligență. Sub influența lor m-am format în adolescență. Ele au fost și mi-au rămas ca niște surori, prietene. Le-am admirat și le-am iubit din toată inima. Mă luau cu ele la concerte, la teatre, la cenaluri. În casa lor am avut prilejul să întîlnesc personalități literare ale vremii, între care Goga, Enescu, Caragiale, Vlahuță, atrași de puternica personalitate a lui Barbu Delavrancea și de încîntătoarea atmosferă a familiei.

2. Domnul Ibrăileanu

— Epoca Iașului a fost cea mai frumoasă din viața mea. Abia tîrziu am știut că este un paradis pierdut. Un oraș încărcat de grădini și unde anotimpurile veneau cu protocol. Primăvara nu înfloreau toți pomii deodată, ca în București : întîi înfloreau zarzării, pe urmă cireșii, caișii, merii și perii, la urmă gutuii. Înainte, la Iași, pomii erau mai înalți decît casele, acopereau cerul. După război a rămas cerul gol. Castanii dispăruseră. Și erau superbi : roșii, galbeni, albi. Toamna erau crizanteme și tufănele peste tot. Toată lumea se bucura de ele ca în Japonia. Iar cînd te urcai pe Cetățuie, la Galata, umerii orașului erau îmbrăcați în brocarturi, curgeau riuri de aur pe străzile Iașului. Și mai era ceva la Iași : lipsa de constringere. La Vaslui, de exemplu, provincia era provincie, cu mese, cu baluri la care trebuia să mergi neapărat. Dar la Iași nu era așa. Nu trebuia să faci nimic forțat. Oamenii trăiau ca niște seniori. Toate familiile răzlețite veneau de sărbători la Iași. Toate datinile se țineau ca la țară, după calendar. Casele erau deschise, un fel de societăți unde se vorbea despre cărți, despre oameni, despre evenimente. Era un spațiu de existență, nu trăiam în turmă de fel. Un fel de Florență a României. Oamenii erau discreți, politicoși, se citea foarte mult, se comenta, exista o conștiință puternică a tradiției culturale care nu trebuia pierdută, viața literară „ardea".

— Ce noroc să fii martor la acea perioadă !

— Da. A fost un noroc. Lumea era mai îngăduitoare ca astăzi. Oamenii aveau răbdare să se asculte. Chiar și scriitorii erau solidari. Nu existau între ei dușmănii și rivalități. Încăpeau toți în literatură și se bucurau sincer unii de succesele celorlalți.

— Ați scris pagini pline de culoare și de emoție despre Ibrăileanu și despre cercul de scriitori care îl înconjurau, printre care s-a aflat și soțul Dv., Ionel Teodoreanu. Ar mai fi ceva de adăugat ?

— N-aș vrea să mă repet.

— Cînd am făcut interviul despre Mihail Sadoveanu la fel mi-ați răspuns și cu toate acestea au ieșit la iveală lucruri noi.

— Memoria le ținuse ascunse.

— Memoria are totdeauna secretele ei, pe care le divulgă tocmai cînd credem că nu mai este nimic de mărturisit. Poate avem, și acuma, noroc.

— Bine-ar fi !

— Atunci să vă întreb dacă ați descris undeva corespondența bogată pe care ați purtat-o de-a lungul timpului cu Ibrăileanu.

— Nu, despre asta n-am scris.

— Vedeți ? Dar despre corespondența cu Tudor Arghezi ? Sau despre aceea purtată cu verele Delavrancea ? Oare în atîtea scrisori să nu existe amănunte revelatoare legate de marii scriitori pe care i-ați cunoscut ?

— Ibrăileanu mi-a îmbogățit mult șederea la Iași. El mi-a fost prieten cu adevărat, așa cum mi-a fost mai tîrziu Sadoveanu. Am avut noro-

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 11-a

● Ștefana Velisar Teodoreanu într-un portret de tinerețe. „Epoca Iașului a fost cea mai frumoasă din viața mea. Abea tîrziu am știut că este un paradis pierdut". ● Domnul și doamna Ibrăileanu, în biblioteca locuinței din Iași : „Am petrecut ani la rînd, nopți întregi în taifasuri pe care le conducea ca un procuror de instrucție, obligîndu-mă să spun tot". ● Unul dintre celebrii înaintași, bunicul Alexandru Lupașcu, luptător pentru Unirea din 1859 și președinte de onoare al „Ligii Transilvaniei" din Brașov. ● Mămuca : bunica Lucreția Verghy, sora Elenei Miller Verghy, directoarea „Pensionului de fete" care i-a purtat numele și de unde au ieșit primele femei române cu bacalaureat ● Alături de Ionel Teodoreanu și de copii, în vacanță la mare.

ANTOLOGIA **Luceafărul**

NUMELE POETULUI

de Cezar Ivănescu

VALERIU MIRCEA POPA

Valeriu Mircea Popa (născut la 4 octombrie 1947 în Timişoara ; absolvent al Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj, Facultatea de istorie-filozofie, secţia psihologie-defectologie, încadrat ca profesor-defectolog la Şcoala ajutătoare nr. 6 din Bucureşti ; muzică — între 1967—1977 — compoziţie şi instrumente, chitară clasică şi acustică, sitar, claviaturi : premiat la primul şi al doilea festival pop al Arhitecturii, 1969 şi 1971 ; a publicat poeme în „Amfiteatru" şi „Vatra" ;) este autorul a două volume de poeme în manuscris, Jocul diamantelor cu pene şi Sfidarea şi frigul : unele dintre poemele din primul volum sînt prezente, uşor modificate şi în cel de-al doilea, poetul nu scrie într-o „inspiraţie continuă" ci trudnic şi numai cînd reuşeşte să-şi învingă mutismul congenital şi angoasa profundă, versurile transmit un suflu al urgenţei şi o umilitate a experienţei umane, prea umane, care le conferă o indeniabilă autenticitate : „iată seara nasterii mele / plouă / un măr acoperit de furnici / mă aşteaptă pe marginea mesei / fac dragoste cu o femeie urîtă / frigul privit prin urechea ei pare mai roşu / deschid fereastra / bătrînul organist urcă treptele turnului / şi totuşi / oftează el / a fi dumnezeu / în anumite zile ale săptămînii / este o slujbă ca oricare alta / iată seara naşterii mele / sînt la fel de sărac / sting pe rînd aceste luminări în palmă / şi nu mă mai doare / plouă / fac dragoste cu o femeie urîtă" (Sîrbătoarea). *Monotone pînă la exasperare, sugerînd chiar, uneori, o tehnică existenţială de captare a vidului, poemele lui Valeriu Mircea Popa, realizate ca simple notaţii de jurnal intim, reuşesc să incinte şi să seducă în cele din urmă printr-o persistentă senzaţie a miracolului existenţial, amintindu-ne prin efectul lor paradoxal, de cîteva enunţuri finale ale lui E. M. Cioran din* Le mauvais démiurge : *„Il faudrai se dire et se redire que tout ce qui nous réjouit ou nous afflige ne correspond à rien, que tout cela est parfaitement dérisoire et vain... Eh bien, je me le dis et redis chaque jour et je ne continue pas moins à me réjouir et à m'affliger. (...) Nous sommes tous au fond d'un enfer dont chaque instant est un miracle."* Iată şi „parafraza" acestor enunţuri : *„Ca o sperietoare de vînturi / lîngă mare / îi arăt străinului / marele meu diamant / iată / îi spun / această piatră potoleşte / iubirea şi ura / te ajută să uiţi / eu / nu aş putea să o folosesc / niciodată"* (Lîngă mare). *O anume sfîrşenie absurdă dublată de o acută conştiinţă a damnării îi dictează poetului cele mai impresionante poeme directe şi memorabile prin lapidaritate şi ton : „Atunci rămîn aici. Între aceşti oameni. / Mai obosit decît aş fi crezut. / Obişnuinţa e mai cumplită decît cele cincizeci şi şapte de feţe ale briliantului. / O viaţă întreagă, pînă la genunchi în apă, / să cerni mîlul galben. Îmbrăcat în zdrenţe. / Visînd pietricele strălucitoare. / Mîine vom fi bogaţi. Aşa spun ei. / Mîine vom fi fericiţi. / Eu sînt un bucătar chinez. Înţeleg totul. / Cu o lingură enormă le pun pe farfurii / aceleaşi grăunţoare de orez. / Mincaţi ţi îndemn. Mîncaţi. Trebuie să trăim / într-un fel sau într-altul."* (Speranţa).

Mizerabilismul de nuanţă bacoviană („Noaptea. Atunci mă opresc în faţa vitrinei / marelui magazin. Una dintre cele mai frumoase femei / din lume se uită spre cer. Cealaltă rîde. Două vorbesc / despre moarte. Cu dinţii lor albaştri. Ca nişte / insecte din cealaltă parte a lumii. Una singură / mă priveşte. Drept în ochi. Pînă cînd îmi acopăr / cu fularul hainele murdare. Ceilalţi trec. Şi rid. Eu stau / în faţa vitrinei marelui magazin. Încălzesc geamul, / cu mîinile mele crăpate. Numai ea mă priveşte. / În noaptea aceasta. În toate nopţile" — Vitrina marelui magazin), *absenţa ostentaţiei moderniste, cruzimea observaţiei ni-l arată pe Valeriu Mircea Popa ca pe un adept al „esteticii urîtului", de o mare gravitate însă, desperat şi lucid, delirant, închis fără scăpare în propria-i solitudine : „rugina este frumoasă / rîd / noaptea / cumplit ca o lamă de oţel / rostogolită pe trepte / nu îndrăzneşte să mă audă / nimeni"* (Rugina).

Sperăm ca editorii noştri să nu-i mai cultive numai pe băieţoii „linge vorbe" (cu expresia unui reputat critic literar) şi din cînd în cînd să mai publice (să mai debuteze adică) şi poeţi cu adevărat talentaţi : Valeriu Mircea Popa, unul dintre ei, nedebutat pînă la 36 de ani, este într-un fel un „scandal" literar.

ELLA JINGA

Sub un titlu de carte de poveşti dulci pentru copii, Păpucaşul portocaliu, *Ella Jinga stringe un număr de poeme remarcabile pentru tinereţea-i feminină, poeme care, dincolo de aspectul de pur badinaj frivol, dezvăluie o bulversantă amărăciune, o adîncime surprinzătoare a experienţei existenţiale condensată în reflecţii adesea sarcastice : „Nu eşti decît o femeie, / nu eşti nici mai urîtă / nici mai vicleană / ce mai, / eşti femeie / în toată puterea cuvîntului / fularul de mătase oriental. / îţi atîrnă pe faţă ; — nu-l dai la o parte ; / să nu-ţi pleci privirea / pe aceste file adunate, / lasă-l pe fratele tău / să-ţi arate drumul, / plămădeşte dintr-un aluat cleios / ceva mic şi searbăd, / mîndreşte-te cu el. / auzi, păpuşică electrică ? / de ce să gîndeşti, creatură mititică, / n-o fac toţi pentru tine, / nu-ţi dau destule sfaturi ? / învaţă să-ţi pictezi goliciunea, / de asta e nevoie, / pregăteşte-ţi zîmbetul / întotdeauna acelaşi / ca şi cum două sfori / ţi-ar trage colţurile gurii ; / dragă, înţelege ! / sanatoriul acesta tine o viaţă. / învaţă pe de rost cîteva cuvinte, / străduieşte-te cîteva fraze ; / trage papucul, nu aşa, da / acum e bine şi portocaliul acesta / e numai bun pentru tine ; / bărbatul o să te înveţe totul, / apoi gata, ţi-e de-ajuns / poţi să pleci, poţi să cîştigi, / prostuţo"* (Păpucaşul portocaliu).

Versurile eliptice (uneori ermetice), fără aparent dramatism, colocviale, trădează o deplină conştiinţă artistică, un îndelung travaliu pentru obţinerea unui stil fluent care pare debitat în mod natural : „acesta trebuie să fie motivul / pentru care nu treci nepăsător / pe lîngă dulapul de fier / cu rafturi pentru conştiinţa umană. / ţi-a fost milă, l-ai şters / cu degetele, l-ai încălzit, / i-ai mirosit transpiraţia şi somnul / cînd sirena ţipa la intrare ; / obosit dormi apoi, atît de obosit / şi dornic să mori, cu ochii strînşi ; / îl vezi cum îşi ia zborul / nu spune nimic, cîntă puţin / o oarecare simfonie cu trei degete ; / îl întrebi unde să pui praful, / picăturile de apă şi maşina / de programat seri pentru cînd ? / repede te-ntorci, / de peste tot risete, / apoi faţa şi degetele / ţi se fac tot mai galbene / la fel şi dinţii. / nu te mai uiţi în oglindă / să nu vezi un alt rid, / o linie tot mai lungă, adîncă, / dar nu, nu mai vrei să te minţi, / acesta e tot jocul." (Joc).

Poeme intens sugestive („Vorbele pe care ţi le puteam spune / lîngă focul pe sfîrşite, / felcerul lîngă fetiţa bolnavă de cancer ; / rămîneam tîntuiţi acolo în beznă / privind cum se clatină fugara / cu părul blond, care ride mereu ; / la marginea unei mlaştini / singurătatea vieţii e adîncă, moale." — Singurătate) *scrise cu un nesecat patos al deşpărării („m-am privit prin oglinda cu cioburi şi stuf / în iarbă am văzut chemarea flămîndă. / mîinile acestea tîpă / ascunse în pînza străvezie ; / femeia aceea mă cheamă în spatele casei / mi-arată c-a născut apă limpede, / o mîngîi pe gît / o acopăr cu degetele mele reci, / o învăţ să rămînă singură / cu cearcănele ei verzi, / cu ura ei tot mai adîncă, / mai adevărată."* — Ondine) *încheagă un univers imaginar coerent, deşi fragmentar, în care feeria verbală şi cosmarul viziunii conviet uiesc, poeta reuşind performanţa rară de a-şi păstra graţia fatal feminină şi în confesiunile impudice şi dureroase ca nişte ecorşeuri : „cînd ridic cana aceea crăpată / mă zăreşte ? / trupul tău e plecat după scoici / mergem pe străzile acelea lungi / ca pe un copil ţin în braţe / iubirea noastră care scinceşte, / pe lîngă noi strîns îmbrăţişaţi / trece o femeie, / atunci numai nările tale freamătă / şi-mi ţiuie oasele firave, / la o masă pe stradă / aduci şi înfulec / bucăţi de piine şi carne, / zîmbesc să nu vezi cît de foame îmi este, / într-o odaie ne stringem apoi / tu nu rîzi / şi nici nu mă ucizi odată."* (Într-o zi). *Cu mult peste media debuturilor feminine, manuscrisul Ellei Jinga,* Păpucaşul portocaliu, *ne revelează o poetă profundă şi rafinată, cu un instinct sigur al comunicării, şi care scrie numai cînd are ceva de spus.*

MIRCEA DOREANU

Tînărul student craiovean Mircea Doreanu scrie poezie cu o vizibilă lejeritate, fără un prea mare angajament spiritual şi sentimental însă. Cele mai izbutite poeme („Inima ta în cîlciiul fructului pare că sîngerează. / Sprinceana ta în care rîde mărul / Şi nara ta măruntă ca întepătura / Unui ac de cer în perina zăpezii şi / Coama ta de iarbă-innourată, / Ochii cu care în fiecare dimineaţă / Deschizi cîte-o capelă pentru păsări, / Şi-un circ pentru războinici greoi. / În aerul tău mîndru, femeie, vor rămîne / Pînă vei cobori ca roua, aproape răsărind. / Vei cobori cu cerul, lin, în trestii. / Pămîntul îţi va fi închis, vin împietrit. / Zilele lui nu pot să te mai doară, / Zilele lui nu te mai pot strivi între ele. // Ţi-ai ales o stea urcătoare" — Elegie, şi *„Pui umărul obrazului şi imi ridici bărbia, / cu privirea imi inalţi privirea ; / Tu mă sileşti să privesc cerul — / Lucrurile încep să mă aştepte blînde. / Fulgerele dezertează din furtună / Să se-nroleze în rugurile dimineţii ; / Venele mele devin luminoase, / Se poate cînta pe strunele lor. // Trăiesc pe datorie fără grabă."* — Desen) *ne obligă să-l obligăm să se ia în serios, să încerce să spună mai multe cu mai puţine vorbe, şi, nu în ultimul rînd, să-şi dactilografieze pe viitor poemele ; nu i-ar strica nici să se ferească de sorescianismul care se pare că i dă tîrcoale. Atît, deocamdată pînă ce vom primi volumul în manuscris ordonat şi bine periat.*

MĂDĂLINA CANURĂ

Mădălina Canură a debutat destul de tîrziu cu o fragilă plachetă, Scrisori din gara mea, *la Editura* Junimea *în 1982, plachetă ce nu o reprezintă, după cum afirmă în „Suplimentul literar-artistic" al „Scînteii tineretului" (nr. 2, 68, din 9 ianuarie 1983), publicaţie care i-a dedicat rubrica „Cenaclul Confluenţe acasă la..." şi are meritul de a o fi lansat ca o autentică poetă...*

Din plaheta tipărită de Junimea, *e adevărat, nu prea putem depista poemele sau versurile citabile, ceea ce ne convinge încă o dată că decît un debut searbăd, mai bine nimic ; iată totuşi un poem pe care-l citîm integral : „Indescifrabil, sunetul pădurii, / mărunt ca pasul femeilor japoneze. / uniform, cald, chemînd ploaia. / Momentul de dragoste al / înaltelor crenguţi cu primii stropi. / sublima supuşenie a ierburilor, / pămîntul respirînd tandru. / E o indecenţă să fii singur / într-o pădure atît de îndrăgostită."* (Poemul scurtei rătăciri), *o mică bijuterie realizată dintr-un simţ sigur al termenilor propriu... Poemele tipărite în „Supliment..." ca şi cele în manuscris pe care ni le-a încredinţat autoarea, ne demonstrează cu prisosinţă că omenească-i pretenţie de a-şi vedea publicată „o carte adevărată" e justificată.*

Adeptă a unei limpidităţi clasice a versului, Mădălina Canură are o sensibilitate modernă, înverşunată, lipsită de sentimentalism : „Bat clopotele-n mine a primejdie / şi mă prefac, cum fiara-n ascultare. / Zburînd din arcul pîndei, tremur de nerăbdare. // Aleg ecou, ca-ntr-o cădere / printr-un tunel de colţi de lupi. / Drumul e o stranie plutire de singe. / Dor zilele, noptile, însă durerea / este abia la început. / Pilpiie nădejdea, firul de opaiţ, / fluturele de aur, micul trofeu, / ploaie, ger, vară toridă. / oricît de greu, / rănită, zgîriată, obosită / îl vreau, / îl vreau, / îl vreau al meu. // Lîng răni multe, vinovată. / Doamne, nu da noaptea de pe mine deoparte / Mă arde în pumnul strîns cadavrul mic / cu aripi zdrenţuite şi surpate." (Flutur de fum).

Poeme ca Autodafe *(„Cu cincisprezece bice la răscruce / să mi se răsucească ace-n carne / ca să vibreze poezia / în aer / vaer / aburit. / Nici mort frumos, / Nici viu dorit. // Spuzite buzele cerşesc / un strop sărut de îndurare. / Nu-mi plouă cerul pe cuvînt / ci ochii-mi plouă împăcare / şi rănile se-nchid timid / de o greu venită sărutare. // Mi-e mai uşor să mor scriind.") sau* Vinovata *(„Chiar rugul dacă-ar fi să mi-l aprind / zeificînd ce-i putred şi mă doare / să inlemnească lumea de mirare / m-aş răstigni pe muzică de vie. // Sînt, o sînt incurabil vinovată / şi ţintuită-n frunte cu o stea. / Vă aniteşte, iubiţi inchizitori, / baletul roşu al celor traşi pe roată. / Cu voluptate fumul mi-l respiri. // Da, chiar din naştere sînt vinovată.") vădind o naturală inclinaţie spre retorică (chiar spre teatralitate) ne-o arată înzestrată pentru o poezie în registru grav căruia o oarecare emfază (tot naturală) nu-i alterează puritatea. Nu credem însă că o prind poemele ironist-sarcastice precum* Week-end ; *cele mai frumoase poeme ale Mădălinei Canură ne-au amintit, surprinzător, de poemele lui Adi Cusin, şi sînt bucuros să remarc în încheiere o anumită continuitate moldavă.*

ŞTEFAN DUMITRU

Pe Ştefan Dumitru l-am cunoscut prin anii '70 ; pe vremea aceea lucram în redacţia revistei „Argeş" din Piteşti. Printre tinerii piteşteni care-mi aduceau necontenit manuscrisele lor la lectură, Ştefan Dumitru făcea figură aparte prin timiditatea lui neobişnuită... l-am citit în mai multe rînduri poemele... În ultima vreme şi-a făcut din nou apariţia, m-a descoperit în redacţia revistei „Luceafărul" şi mi-a adus un manuscris voluminos... Poezia nu a fost pentru Ştefan Dumitru un capriciu al tinereţii... Poemele sale de azi sînt mărturia travaliului îndelung, a încercării de edificare metodică a unei pasiuni... Ceea ce ne convinge în poemele de azi ale lui Ştefan Dumitru este realul lor dramatism... Apar poeţi tineri, mai mult sau mai puţin abili, care scriu dintr-un fel de inerţie, dintr-un fel de automatism cultural, versurile sînt lizibile şi atît... Ştefan Dumitru prin versurile sale frînte, interogative, pulverizate de neliniştе interioară este departe de hedonismul versificatorilor de rînd... Dacă va şti să-şi alieze trăirii sale o mai riguroasă artă a cuvîntului, Ştefan Dumitru va deveni, nu ne îndoim, un poet interesant şi profund. Iată cîteva „frînturi" din poezia prin definiţie fragmentară a lui Ştefan Dumitru : „Pe lîngă noi, / pe lîngă viaţa aceasta / învesmîntată în paradoxuri / defilează fără nici o jenă vidul" (...) „Cînd şi cînd / consimt să separ anii unei vieţi / de viaţa unui spasm. / Acum trăiesc într-un viitor / de cine ştie cîtă vreme trecut / să fiu eu sănătos ; / mîine voi trăi retrăind viitorul acela." (...) *„însă vedeţi, acel timp a venit / şi-a trecut, mereu vine un timp / şi-n noi se-aşează un altul, un soi / de timp al pierzaniei / care o vreme / ne uită, sau doar se face apoi / ne-o aminteşte... ca pînă la urmă să ne piardă definitiv şi ireversibil."*

Selecţionat spre a fi publicat în „Caietul debutanţilor" al Editurii Albatros *(în curs de apariţie), Ştefan Dumitru trebuie să-şi pună la treabă tot simţul critic de care dispune şi să-şi alcătuiască un adevărat volum de poeme, eliminînd textele nereprezentative iar din cele reprezentative, divagaţiile inutile.*

AL. BAN

Al. Ban (Alexandru Popescu) a publicat un volum de poeme în 1939, Vesperale *(Editura* Festival, *Silistra) semnat Alexandru Niconor, versificaţii nelipsite de vioiciune şi prospeţime. Transcriem pentru plăcerea lectorului modern poema* Tuberculoza : *„Simt că-mi tremură sub pleoape lăcrămioare de argint / Cînd visez la ochii-ţi limpezi şi albaştri de crăiţe / Şi gîndesc că-n toată seara trebuieşte să te mint / Cu vreo vorbă mîngîioasă, c-un buchet de romanţe... / Cu faptura ta suavă — lujer subţirel de nufăr — / Vin şi mi se frînge în suflet toate dorurile, toate... / Simt că mi se string sub pleoape lăcrămioare limpezi, sufăr. / Căci fiinţa ta uşoară se va pierde-ncet în noapte... // Te sfîrşeşti cum se sfîrşeşte căpătîiul de stilpar / Ce-a ars luminînd odată la altar o nuntă roză / Şi surisul ţi-e scînteia rătăcită de amnar / Dureros sfîrşind ca tine, neştiut, tuberculoză... // Astă seară cornul lunii a făcut o noapte albă... / Cum te-oi mai privi de-acuma, oare nu-mi vei ghici faţa ? / Ori mi-oi smulge de pe gene lacrimi şi ţi-oi face salbă / Şi vom aştepta sub lună să ne-apună dimineaţa ?..."*

Sînt mai „anacronice" versurile lui Alexandru Niconor decît cele ale unor dulci contemporani : „Mai lucrează-n ochi femeia, o rîndea de foc e vinul / alţi dulgheri în vrednicia trupului găsim mai greu, / vorba, îngerească pleavă, întregeşte încă plinul / batem cerul, cum se spune, să prindă Dumnezeu." ? *Nicidecum...*

După atîta amar de vreme, Al. Ban s-a hotărît în sfîrşit, să-şi mai arate poemele, un volum manuscris bineînţeles, intitulat Semănătorii de fîntini, *titlu cam nefericit, în treacăt fie zis. Din prima secţiune a cărţii (*Tatuaje*) nu am reţinut decît o anume virtuozitate versiibristă, din cea de-a doua (*Cîntec de cring cu coama-n vînt şi vinele-n pămînt*) se pot cita multe poeme frumoase, artizanale cărora nu le lipseşte adresa şi rigoarea. Iată un* Colind dedicat poetului Tudor George : *„Foamea de stele mi-a dus armăsarii pe sus. / Lacuri de sticlă s-au spart sub copitele lor, / Pe o poală de nor fruntea rece mi-am pus, / Răvăşitele frunze de vînturi şi cer călător. // Şi mi-e frig şi sînt singur şi-n jur e pustiu, / Însetat aş sorbi un pocal din patima ta, / Dar te prind cînd te prind ca pe-un abur, nu ştiu / Prin ce scorburi de arbori trăzniţi te-aş putea căuta."*

Solfegiile *conţin, după gustul nostru, partea cu adevărat incintătoare din manuscrisul lui Al. Ban, renunţînd la sentenţiozitate şi învilvorare haiducească, poetul compune poeme scurte, delicate şi memorabile : „Azinoapte-am fost cu tine toată noaptea / Ca Dumnezeu cu lumea-n ziua a şaptea // Eram stăpîn şi tu-mi erai stăpînă, / purtai miraje de cucută-n mînă // În goliciunea ta strălucitoare / în lună te scăldai ca-ntr-o ninsoare."*

Dacă intenţionează să-şi publice acest manuscris, credem că ar fi bine ca autorul nostru să renunţe măcar în parte, la primele două secţiuni ale cărţii.

MARTIN CULCEA

Un elegiac autentic posedînd o tehnică poetică aproape perfectă, Martin Culcea din Ploieşti cu manuscrisul său Poeme penibile *ne-a încîntat şi ne-a cucerit întrutotul, versul eliptic pînă la ermetismul monologului interior, ironia amară, resemnarea, răbufnirea patetică şi „penibilă" şi încă altele ni-l amintesc pe Virgil Mazilescu, poet mult imitat de luniştii epigonici şi obedienţi (cu cîteva excepţii asupra cărora vom reveni). Aproape toate poemele lui Martin Culcea pot fi citate, alegem totuşi un* Poem penibil : *„era sfiştetor de timidă / înghiţea aer înaintea fiecărui cuvînt / hăinuţele curate / elegante îi veneau jalnic / seara i se prelingea firavă pe pălăriuoară / pînă şi cel mai neînsemnat camion / arunca stropi pe modesta ei gambă / cu un deget bont ea mi-a arătat dintr-o / vitrină murdară un complet de mireasă : / — vezi ?"*

Vorbăreţ peste poate uneori, Martin Culcea, ca orice poet din zonă, e ameninţat de o anume logoree de care e bine să se ferească măcar acum : e adevărat că bîntuie o modă de a spune în poeme interminabile ceea ce poate fi spus şi în cîteva cuvinte, dar va trece...

Cînd ai atins lapidaritatea seducătoare („se numea Călinoiu Popovici Rodica / avea zîmbetul cald / şi părul de aceeaşi culoare / în fiecare zi / ca fiecare din noi / îşi fierbea o cafea / aprindea o ţigare / dar într-o singură zi a ars / ca un ordinar băţ de chibrit / acum aşteptăm obişnuinţa / neruşinata obişnuinţă / fără de care nu se poate" — Un poem de nescris) *neseparată de mulţi grafomani din ziua de azi care se screm să fie „duri" şi „contestatori", nu mai ai voie să mai faci glumiţe sorescliene în poezie. Luîndu-se mai mult în serios (şi scrîind mai mult) Martin Culcea poate deveni în scurt timp un excelent poet.*

N. R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

In paginile 5–11 reproduceri din albumul „Maramureş – ţara lemnului" de Francisc Nistor

ion burnar

Viaţă nouă, cîntec vechi

Eh şi tu Ion nemuritor cu ziua
din călugăreni pînă-n apus de soare
nu-i cum amiaza să te ştie
decît tot în umbra brazdei muritoare
nu te-ntreabă nimeni de pămînt
pămîntul e-o planetă dusă prin bătrîni
doar capul ăsta prins în mîini
doar capul ăsta prins în mîini
mă duc pe lume lumea nu-i a mea
mă-ntorc la mine iar nu-i cum tihneală
oricum stimaţi poeţi şi critici literari
scare-n maramureş plouă-n capitală.

De dragoste

În lipsa prinţului din Elsinore
de cumpărat zăpada groenlandei
un aisberg mi-ar da încrederea în monumente
sigur
memoria lui ar spăla faţa europei
nu e atîta istorie
cît să-ncapă-n ţeasta lui Yorick
de o aşezi pe zăpadă
ea-i o ghilotină perfectă
a fi sau a nu fi
iată certitudinea mea militară.

Un tren mai lung

Vivat viva' strig cu disperare şi uimire
privind capcanele pentru inorogi
vivat cineva-mi taie cornul de aur
să-intru şi eu odată în rînd
cu celelalte aberaţii ale naturii
să pasc restul e aberaţie-mi spune un cal
restul e aberaţie aude visătorul
între zidurile de zăpadă ale cărţii
vivat mai strig brusc inspăimîntat
de singurătatea celui
niciodată vinat.

Lege pentru emanciparea privirii

În toate vremurile
au fost doar două evenimente
moartea lui Montezuma
şi moartea lui Tata
pînă la ei oamenii se priveau în faţă
la orice bătălie
iar curajul de-a fi trist
n-avea nevoie de armură
epoca intrării omului în armură
cu Voltaire cu tot
azi am visat
că cineva se uita la mine prin vizieră
şi mi-a fost ruşine.

petru aruştei

Şi cînd voi fi singur te voi striga

De acolo cobora ca o reptilă moale, în întuneric, tîrîndu-şi capul cu o sloară albă prin ţărînă. Capul lui era greu şi într-o seară a obosit. A vrut să se odihnească dar capul l-a privit mirat. Se tînguia mereu. Dar acolo murea El, cel din întuneric, scăldat în singe. Din El se înălţau spre cer aburi reci şi aripi mari de lilieci treceau peste umerii lui fără cap. Altădată a rămas singur şi a strigat : o, moarte, o, bucurie curată şi fără sfîrşit ! Aşteaptă, nu muri, i-a strigat El ! Doresc să-ţi vorbesc ! Uite, tu vezi luna, stelele soarele, şi spui că toate acestea sînt ceea ce crezi tu. Aşa spui şi nu-i adevărat. Sînt doar nişte simple becuri electrice, întreg Universul este străbătut de o reţea deasă de cabluri. Te întrebi poate cum de nu se sparg niciodată becurile ? Se sparg, cum nu, însă pun eu altele cînd tu dormi ! Te mai întreb acum : dacă într-o zi nu voi mai schimba becurile ? Ce vei face ? Cum vei trăi singur în întuneric şi frig ? Chiar şi mort vei simţi cît eşti de singur ! — Cu asta ai terminat, pot să mor de-acum, nu ? — Nu, nu poţi să mori încă, mai aşteaptă ! Cum poţi să fii atît de naiv ? Acesta este un adevărat miracol, petreci cu ce-i al tău fără să pierzi nimic din tine, nu-ţi dai seama ? În craniul său plin cu clopote albe şi negre un om striga furios încă din zori, smulgîndu-şi din ochi şuviţele groase de lumină : — A, lasă, nu-i nimic, mă mai culc eu şi în seara asta, mă mai scol eu şi în zori, dar lasă, nu-i nimic !

Am înţeles că un om ca el, care se culcă în fiecare seară şi se scoală în fiecare dimineaţă, fără îndoială, este un martir ! În aceste clipe El nu vrea să mai fie viu. De ce ai întrerupt firul firesc al Vieţii ? — Pentru că vreau să continui Universul ! Şi începu să-mi recite o poezie lungă dar toate treceau pe lîngă urechile mele fără să pot memora ceva. Înţelegînd totul s-a apropiat de craniul meu şi mi l-a despicat în două părţi egale, cu un cuţit roşu. A scris ceva pe o coală albă şi a băgat-o în el. L-a închis bine şi a apăsat pe un alt buton. Am auzit atunci versurile foşnind prin craniul meu :

El mi-a spus totul, el mi-a spus totul despre luna care
trece visătoare pe cer ca un cavou greşit
tălmăcit de
privirile lăşe despre cămila ce paşte
în căruciorul ei
proaspăt
şi despre mine,
un difuzor ce bea cu neruşinată mihnire
din acel sfînt undelemn semănat din belşug
peste grădini şi peste ape
în cinstea simpaticilor îngeri-corbi !

Am căutat peste tot înfrigurat dar n-am găsit nimic, niciodată.

— Iată, acestea sînt singurele cuvinte pe care le mai ştii mi-a spus. Nici măcar tabloul pe care-l pictasem în ultimul timp ; n-a fost totul o himeră oare ? L-am pictat cu adevărat ? Abia mai tîrziu mi-am amintit că nu m-am căutat pe mine ci cu totul altceva şi m-am bucurat. Un singur gînd m-a fulgerat ; peste cîmpiile din faţa mea soarele începuse să arunce imense bucăţi de foc.

Cenaclul de poezie NUMELE POETULUI

Vineri, 8 aprilie a.c., ora 17, la sediul revistei „Luceafărul", Bucureşti, Piaţa Scînteii, nr. 1, va avea loc şedinţa inaugurală a Cenaclului de poezie Numele Poetului, **condus de Cezar Ivănescu.**

Pentru o mai bună cunoaştere a istoriei, a limbii şi a literaturii noastre, Cenaclul îşi propune să devină un laborator de creaţie **destinat tinerilor poeţi descoperiţi de revista „Luceafărul" prin rubrica „Numele Poetului".**

george popa

Dimineața sensurilor

Și poate că atunci am să-nțeleg
ne-ndeminarea mea de a trăi

și-absurda frumusețe de-a nu fi.

Și poate tot atunci am să desleg
ciudata metafizică a vinii

și tilcul măștii ce ucide crinii.

Iminență antinomică

De aici și pin'la moarte,
ce aproape-i, ce departe !

Cît ecou-i de aproape,
cît un coborît de pleoape.

Cît a doua notă-n clape,
cît cealaltă undă-n ape.

Și departe-i cît un cer,
cale pin'la-ntîiul ieri,

cale pînă-n nicăieri.

Oglindire pe apa umbrei

Arunc în hău cuvîntul și ancora în noapte.
Ecoul țipă-n goluri și scot o nouă umbră.

Trimit în zări chemarea și-ntind o mînă-n beznă.
Ecoului i-e frică de-abis și se întoarce.

Dar mina-mi de la cine culege-această rouă,
semn cald de-nsingurare și de mihnire nouă ?

Nufărul

Alb număr și euritmie
durata-n absolut mi-o înscrie.
Iar roua petalelor clar mă
răsfrînge, purifică, sfarmă.

Și-apoi în oglinzi mă învie
adînc sub lăuntricu-mi cer.

Dar sub paralelul eter
icoanele noastre profunde
— urziri de idee și unde —
destinul și-l poartă stingher.

mihai culman

Partid glorie

Partid granit
bulb înflorit
din glia dacilor
a florilor
și a copacilor
din plaiurile Carpaților
însorite.

Partid — mîndrie
timp — ctitorie
de omenie...
Cu CEAUȘESCU NICOLAE
cu fiecare victorie
suim culmi în istorie
OMUL acesta cît un veac
cu sufletul nobil de dac
e zămislit ca noi
din vița aspră de eroi
ai clasei muncitoare.

Partid glorie
cu inima LUI scrii istorie...

Tării biruitoare

Iată podoabele tale țară :
— aurul cîmpiilor
— rubinele dealurilor
— smaraldul munților
cîte a ferecat Dacia bătrînă
pentru domnia ta tinără.

Iată semnul de putere :
PĂRINTELE PATRIEI
fulgerînd nădejdile dacilor.
În pragul răspunderilor de azi
El e zăgaz împotriva furtunilor.
Înțelegerea cumpănită a veșniciei
O privegheză cu tării biruitoare.

Eternitate

Unde se-nalță azi solare urbe
luptau dacii țara să nu se surpe

În pădurile adînci seculare
mai umblă puii de geți de-a călare

Stanele catenelor din munți
sînt străji la trecerea peste punți

Stindardul străbun în șuier de vînt
e simbol de pace pe rodnic pămînt.

domnița petri

pravilă

tu îmi vorbești despre și despre
oameni singuri sîntem oameni normali
au trecut ani luni săptămîni
te-am ascultat

să modificăm harta politică a lumii ?
se poate !
să prindem la gulerul mamei
violete gingașe !
să nu abdicăm !
să nu !

prietenii mei
potrivnici pentru gustarea-mpăratului
fratele meu
anticiclonul de la cinci ceasuri p.m.
vecinii mei
secundarul în turla bunei-cuviințe

nu-mi dau carpienele metacarpienele-n pirg
sus pe catarg alte stindarde flutură
alt pămînt arabil și-a deschis buțile groase
alt ochi albastru s-a acoperit de albeață

nu-mi dau tarsienele metatarsienele-n pirg
în tumul bisericii altă femeie un clopot de plumb îl îngină
altă modistă a decupat aceeași rochiță de stambă
altă priveliște îngroapă sub gard ziua de ieri

prietenii mei stropesc în grădină ceapa gulia
cămășile lor transpirate — exercitii retorice
pentru ca soarele să mă găsească
acoperită de mindra urzică
de țanțoșa lobodă
înspăimîntată vitează plantez măslinu-n ghiveci
în lada de scinduri robuste plivesc roșcovana mușcată
roșcovana mușcată
în oala crăpată de lut adulmec și iată că somnul
se prinde pe-araci umple valea

ce-a mai rămas ?
pomeniți-mă-n noile voastre omilii
ridicat-am piatra ca să lovesc
eu mai întîi
eu înainte ca veghea de zori să deștepte-n furnal
cocsul stîngaci
ridicatu-m-am primul
strigat-am : îngere
ia-mi la tine trupul

cămașa-ncepuse să-mi singere

ceremonie

melancolia m-a îmbogățit

astăzi un prieten
paznicul verii
împurpurat dănțuind pe coline
a dispărut fără să-mi spună
încotro să-mi arunc cingătoarea gingașă
la ce bun să culeg mătrăgună

și cel mai iubit dintre miri
— pe nume nu i-am spus niciodată —
s-a ridicat în vîrful picioarelor
m-a fluierat peste gard.
ieși la portiță
ca la cinci ani dragostea umple ulcioarele
și curtea părăginită
ca o femeie la treizeci de ani
ce și-a mai prins vișine-n crengi
crinii pe-alee aliniindu-i
chiar floarea uritā a Tisei Campestra
a plesnit
ozon dăruindu-ne

strașnic aleargă în vîntul de nord
bunavestire
omătul
liberatoare grădini mi-au adus
seara în prag
mut osia Carului Marelui

la tine
stea
la tine
vrabie
ridic rugăciune
ceruri de stele
crengi de vrăbii
să-mi fie pline

melancolia mi-a subțiat
părul de aur
ceasuri două la număr
meșteri dibaci
alergînd pe foaia nescrisă
meșteri mărunți
pulverizînd între coperți asfințitul

fereastra plesnește la casa
cu uși în canaturi festive
ascultă-l ce se mai veselesc
florile-n cringuri
peștii-n răstoace

omul cu două vieți

valeria deleanu

Imnuri către don Ioan

DEODATĂ IOAN DEVINE DON IOAN,
eu, Irodiada, mireasa ce-și urăște bărbatul...
Ioan moare la poruncă de femeie.
Orgolioasă îmi pregătesc regatul.
Trup din capul său n-are putere să crească
oricît l-aș săruta...
Singura favoare, singura favoare îi invie gura.
Ioan vorbește numai la miez de noapte...
Alerg toată ziua după cuvinte,
m-apucă visul acela aurit
și, doamne, cîtă iertare așteaptă chipul meu cuminte...
Ioan povestește despre dragostea mea-n lăsarea nopții...
Cînd glasul e dulce desfac palme de inger,
cînd vocea-i înghețată îl las s-alunece,
în ritm de sarabandă, în largurile morții.
Străbunii îl toarnă pămînt în orbite
și pînă-n zori devine Ion
cu drumuri aurite.

*
* *

ZIUA LÎNGĂ AMURGUL GRI
își varsă finalul.
În lipsa prințului
ochiul și plînsul deschid carnavalul.
Costumată-n infantă
gîtul meu presimte ghilotina,
dar viața nu știe,
din sărăcie, din singurătate
îmi oferă lumina.

petru n. popescu

Veghe

Din ochiul meu înroșit de veghe
La pururea logodnă-a humii cu lumina
Țîșnește-un viu izvor din necuprins,
Un curcubeu,
Dulce făgăduială neuitată...
Tereziile zeițelor Maat, în cumpănă dreaptă !
Fără preget, ka al meu
Slujește albul oleandru.

Păstrează-ți nimbul imaculat

Trei „fugi" mă extaziază, revelîndu-mi sublimul :
„Fuga spre roșu" — expansiune a Universului,
Fuga spre puritate a Omului,
„Fuga" lui Bach divinul.

Căci roșul era culoarea bucuriei
În frămîntat ev mediu european
Și ocrul-roșu, simbolul vieții
La vechile popoare, semnul dăinuirii.

„Păstrează-ți nimbul imaculat !"
Înseamnă goana spre puritate.
Zîmbetul pruncului înfloreasă în orice cetate,
Făcîle dragostei să ardă neîncetat.

Cîntați-ne, o voi, fiice ale Omului,
Din harfe, citere și chimvale,
Cîntări suave ca ale crinului petale,
Pururea vom fi slujitorii Logosului.

Ți-aduci aminte...

Ți-aduci aminte, dragoste dintîie,
Era în zi de vară, de Sîntă Mărie,
Cum cătam puntea către veșnicie ?
În suflet ni se revărsau efluvii de tărîmuri albastre,
Fuioare de-aurore boreale se torceau lîn în visele noastre.

Ceremonial

Alaiuri de mirese
Pe-alei înmiresmate
În dulce și albă curgere
Spre miri potopitori
De sărutări solare...

ion boroda

Corabia subterană

In memoria lui
A. E. Baconsky

I.

aer, aer umed, aer mocnind
zidul nopții se năruie
oglinzi oarbe se sparg
somn, somn adînc de genune
— oceanul de umbre
înainte de facere —
steaua mea sub pămînt

II.

tăceri saline
umbre și aripi
scufundate-n lacrimă

III.

visăm, respirăm și plutim
tangaj de umbre
brațe înălțate în gol
— grai ingenuu făr de cuvinte —
adiere de vînt în alb-cenușiu
înfiorare de murmur prelung
între sublim și imund se arată

IV.

noaptea-i văd razele
ziua o simt
vagă presupunere

V.

ninge cu aer în miez de stîncă ;
iată Cerul cel dintîi, vestitorule
— gură de-adîncuri la infinit —
jumătate zbor, jumătate aripă
palid licăr de candelă
Început al gîndului pur
arzînd prinde contur

VI.

suris îmbrumat
oglindindu-se
în lacrima zorilor

VII.
plutire, lină plutire —
nouri vislind, umbre vislind ;
înfricoșatul apocalips
nu-i decît scornire
îmbătrînirea prematură a visului
sîn primitor — cludată-ntîlnire —
aici subt pămînt

VIII.

În depărtare
presimt soarele —
noapte, urmă umedă

IX.

o fîntînă de-azur — umbra umbrelor —
oră de mari înțelesuri
Patria bătrînelor umbre — arzînd —
în cărunta, cruda, neadormita liniște
unde poetul devine bănuitor
deasupra ori dedesubt
vislind spre marele adîncuri

X.

gînd premergător
— izvor izvorînd —
blînd înflori-va plăpînd

XI.

albă floare, floare albă salină
Corabia cu toate pînzele-n gînd
Corabia-navă cu mii de catarge
(Corabia Domnului Sebastian...
Corabia Domnului Arthur....)
dincolo de lapidare zodii
lumină lină plutind

XII.

aud coborînd
aud înălțînd
ploaie de umbre zîmbind

Civilizația lemnului

Istoria lemnului în Maramureș se confundă cu însăși istoria acestei legendare Țări a românilor. Bătăile toporului, scrîșnetul cuțitului, foșnetul temător al pădurii atunci cînd cade un arbore se aud azi tot așa cum se auzeau în bătrînul neolitic. Din acea dimineață a istoriei ne vin semne, unele abia deslușite, crestate mereu în trupuri de arbori. Însigne ale continuității și ale inteligenței artistice, ale unei respectabile tradiții de cultură.

Despre aventura lemnului în Maramureș scrie un adevărat roman Francisc Nistor, unul dintre bunii cunoscători ai culturii populare din această parte a țării. Condeiul său este aparatul de fotografiat ; cuvîntul — imaginea fixată în pelicula de gelatină. După ce, cu aceleași mijloace ne dădea acum cîtva timp un excelent album monografic dedicat „Porții maramureșene", Francisc Nistor scoate la Editura Sport-turism, instituție care ne-a obișnuit cu tipărituri de primă mînă, un amplu caiet de fotografii cu titlul „Maramureș — țara lemnului". Sînt selectate nu mai puțin decît 257 de imagini care atît prin mărturia directă cît și prin sugestia artistică, dar nu mai puțin prin succesiunea lor reușesc o viabilă demonstrație a valorii deosebite pe care a atins-o arta meșterilor cioplitori. E refăcut drumul lemnului din misterioasa pădure pînă în sat, acolo unde trupul copacului se metamorfozează în obiecte care fac mai bună și mai frumoasă viața omului.

Se poate vorbi despre o „eră a lemnului" aici în Maramureș, în care omul încearcă să concureze natura în perfecțiunea ei inimitabilă. Case și porți, adevărate arcuri de triumf, biserici care străpung cu sulițele lor cerul, obiecte casnice cu o sublimă înfățișare deși ele nu sînt decît banale linguri, lăzi, fuse, scaune ori căni, măiestuoși stîlpi de hotar troițe, ingenioase obiecte gospodărești, toate, spectaculoase forme de artă, poartă în ele strădania desăvîrșirii. „Opera de artă este bună dacă a apărut din necesitate", exclama Rilke. Această nelimitată putere de invenție, de creație a reprezentanților zecilor și zecilor de generații vine, desigur, din comuniunea cu natura. „Codrul frate cu românul" nu este numai un verset de epopee, ci și o generoasă explicație a unei anume realități. Pentru meșterul lemnar copacii sînt însuflețiți. El comunică cu arborii, respectă întotdeauna o rînduială a tăierii, păstrează străbune legi ale prelucrării lemnului. O întreagă literatură se naște sub cupola fantastică a pădurii românești. Dar și o mirabilă artă a cioplitului în fibra mereu cîntătoare a copacului care închide în semne și forme, segmente de viață trecută, capitole de istorie dintre care unele abia urmează să fie scoase în lumină.

Mircea Croitoru

BIETUL IOANIDE

Urmare din pag. 1

personaj cu reputație". Se conturează, din aceste opinii contradictorii, imaginea unui personaj paradoxal, care, adulat sau contestat, se află în centrul atenției. Toate opiniile pronunțate în legătură cu Ioanide sînt sau se dovedesc a fi adevărate. Arhitectul este un artist original, cu idei mari, cu manifestări insolite pentru cei-lalți, dar, în același timp, un bărbat șarmant, cu succese în plan social și monden. Chiar și remarca malițioasă a lui Pomponescu nu-i scade meritele, ci le accentuează. Fostul și viitorul ministru îi reproșează lui Ioanide lipsa ordinii, fără să înțeleagă că, astfel, îl singularizează și-i recunoaște condiția de artist genial. Hagienuș are și el dreptate, căci nu se referă la artistul Ioanide ci la succesele erotice ale acestuia. Dacă nu este ceea ce s-ar putea numi „viclean" și „corupător de femei" (sîntem avertizați că Hagienuș își proiectează astfel propriile aspirații, agravîndu-le) arhitectul are oricum stil eficient în domeniu și puține „preopinente" rezistă argumentelor sale. În fine, Gonzalv îl vede mediocru întrucît îl apreciază cu criteriile științifice, total inadecvate unei personalități artistice. Totuși, Ioanide este mediocru, în sensul corectitudinii ce se apropie de ignorare în relațiile conjugale și paternale. Dar Ioanide este așa pentru că înțelege familia ca teritoriu ferm, ca spațiu protector, ca reper moral, care să permită utopia creației. Ioanide are vocația construcției monumentale, a dimensiunilor colosale, a somptuosului.

El trăiește, conștient, în pură ficțiune, căci proiectele sale sînt irealizabile : „În fond, digresiunea Gaittany îl scosese din prezent și-l întorsese la preocupările lui utopice. Ioanide construia în imaginație, găsindu-și în această ocupație liniștea spiritului". Cei apropiați lui îi acceptă ficțiunea, intuindu-i caracterul excepțional. „Ce om superior !" — meditează pentru sine Elvira, iar Pica, într-o discuție cu un Ioanide interesat de relația fetei cu Gavrilcea, își definește tatăl aproape cu exactitate : „Tu, tată trăiești în lumea imaginației, ca toți creatorii și te înspăimînți de viața de toate zilele". Ioanide nu se teme însă de cotidian, ci îl ignoră deliberat, convins fiind că, atunci cînd va fi nevoie, îl poate supune și ordona după propria voință. „Trăiesc pe altă lume, dar am să mă cobor din ea ca să vă apăr" — declară cu superbie Ioanide fiicei sale. Arhitectul va „coborî" din ficțiunea sa, solicitat de o realitate agresivă, căreia, dezarmat, nu-i poate opune decît stupefacția și ironia. Momentul impactului este lectura memoriilor lui Tudorel. Însemnările lui Ioanide ne arată un om încă puternic dar, deopotrivă derutat, căci realizează pericolul fanatismului și al cultului eroarei : „Băiatul ăsta suferă de demență acută, caracterizată prin logică sofistică implacabilă ! Dacă psihoza lui se lățește, omenirea e pierdută !" Ioanide este constrîns să-și abandoneze lumea fictivă, pentru a încerca să-și pună la adăpost copiii. Nu va reuși, căci Tudorel are dreptate cînd scrie : „Tata este un om pentru care trecutul ia atîta importanță, încît îl face să trăiască în vis, ca un somnambul. El nu ține seamă deloc că azi sînt fabrici, terenuri de sport, garaje etc., el ar vrea să radă prezentul și să ridice pe malurile Dîmboviței Atena sau Roma. Toată arhitectura se reduce la el la temple, foruri, fîntîni, și dacă ar fi lăsat în voia lui, numărul statuilor ar întrece în oraș populația vie. Tata e obsedat de arta moartă, concepe cetatea ca o entitate în sine". Memoriul lui Tudorel este un semn pe care Ioanide îl descifrează ca o amenințare pentru întreaga colectivitate și nu, în chip direct, pentru propria familie. O va pierde însă pe Pica și, apoi, pe Tudorel, dar creația va rămîne reperul care îl ferește de degringoladă. Abstras din cotidian, arhitectul construiește o biserică și un palat comunal de aspect inedit. Manoperele lui Pomponescu sau lipsa fondurilor nu tulbură abstracția lui Ioanide. El mai visează capodopere, însă, deopotrivă, trăiește sentimentul necesității și chiar al fatalității creației. Ficțiunea „mirajului continuu" nu se destramă iremediabil, generînd, la contactul cu realitatea, un spațiu interferent, care permite expresia corectă. Justificările lui Ioanide, sociologice și filozofice, circumscriu condiția artistului : „Ce crezi tu, îi zise Ioanide mental, că eu am făcut biserica pentru bani ? Pot cîștiga bani cînd vreau. N-am ridicat-o nici măcar fiindcă îmi închipui că e vreo capodoperă și are să stea acolo la infinit. Tot ce construiește omul e dărîmat chiar de om. Altfel, generațiile următoare și-ar pierde energia, trăind în orașe arheologice, fără a putea adăuga nimic nou. Veneția va fi distrusă într-o zi cu dinamita chiar de italieni, ca să scape de obsesia acestui cimitir. De fapt, Veneția de azi e în bună parte un oraș de Renaștere, orașul mai vechi a fost treptat înlocuit. Azi orașul se dezvoltă spre periferii, încearcă a fugi de punctul mort. Prin urmare, nu vreau să las un monument, ci numai să mă agit. Mărul nu se întreabă dacă nu e zadarnic a face atîtea fructe, se îndoaie sub povara lor".

Interpretată în termenii relației ficțiune-realitate, evoluția personajului capătă semnificația unei aventuri a cunoașterii. La sfîrșitul romanului, Ioanide a trecut din imperiul totalei libertăți a ficțiunii, sub imperiul necesității înțelese.

Și alte personaje ale romanului se mișcă, în planuri diferite și cu semnificații diferite, între aceleași coordonate. Utopia lui Panait Suflețel este reprezentată de clasicii latini. Călinescu își grupează personajul împreună cu Andrei Gulimănescu și Dan Bogdan în familia celor trei Dioscuri : „Acestea sînt în scurt portretele celor trei Dioscuri, **personaje șterse și lipsite de dramatism, înapte parcă a deveni vreodată eroi de roman" (s.n.).** Afirmația este jumătate polemică, jumătate falsă. Gulimănescu și Dan Bogdan sînt, într-adevăr, șterși și lipsiți de dramatism, dar asta în plan strict uman. În plan romanesc personalitatea celor doi stă tocmai în absența structurii conflictuale. Funcția lor, dincolo de pitoresc, este aceea de a developa dimensiunile personajelor de anvergură, ale „eroilor de roman". Se realizează astfel, prin opoziție, un joc de lumini și umbre, clasic în intenția scriitorului, baroc în expresie. În ceea ce-l privește pe Panait Suflețel lucrurile stau cu totul altfel. Călinescu realizează aici un veritabil tur de forță, împotriva — așa-zicînd — propriei voințe. Scriitorul își diminuează personajul, vrînd parcă să-l arunce în ridicul. Suflețel nu este — nu-i așa — **un suflet** mare, în stare de gesturi existențiale memorabile, ci un... **suflețel**, degradat în meschinărie. Și totuși, personajul este departe de a fi doar un prețios ridicul, întrucît își reclamă complexitatea și își trăiește acut propria dramă. Ioanide, cu intuiție rară, îl remarcă subtilitatea comportamentului, nu fără a submina observația cu o notă ironică, specifică barochismului călinescian : «Sufleței suporta tutela Aurorei așa cum Dante ar fi suportat-o pe a Beatricei, cu desăvîrșită supunere. Ioanide explica fenomenul astfel : „Femeia la țară e un factor complet neglijat de bărbat ; Sufletul, ajuns la stadiul civilizației a căzut în extrema opusă, e mirat de situația de a se închina femeii, a devenit feudal, avînd plăcerea supliciului»». „Plăcerea supliciului" nu poate fi gustată decît de un rafinat, complicat spiritualiceste. Spuneam mai devreme că utopia lui Sufleței este clasicitatea latină. Afirmația se cuvine detaliată și demonstrată, mai cu seamă pentru că faptele par a o infirma. Nimic mai firesc — s-ar zice — decît ca un clasicist reputat să recite și să comenteze în extaz versuri din Virgiliu, chiar dacă auditoriul este compus doar din soție și mamă. Tenta caricaturală pe care Călinescu o dă ritualului cafelei cu lapte, cu Virgiliu și cu Aurora („cara uxor") din casa lui Sufleței pare a trimite definitiv personajul în galeria molierească : „lecturile și interpretările le făcea soției sale Aurora, și chiar și mamei sale, care amîndouă îl ascultau cu cel mai mare interes. De pildă, cînd Aurora intra cu tava, Sufleței era găsit în spasmurile delicilor, exclamînd înduioșat : Minunat ! Minunat ! (Aspectul de caricatură era complet normal la Sufleței, și cele mai sincere efuziuni făceau pe nepreparați să zîmbească. Dan Bogdan, Gulimănescu însă, pierduseră sensul ridiculului prietenului lor și-l luau cu totul în serios). — Ce este minunat ? întreba Aurora, punînd pe măsuță tava în mijlocul căreia trona o ceașcă de cafea cu lapte cu două degete de frișcă deasupra".

sandu stelian

Adinc de flacără

Să incolțești in răsuflarea vintului,
să vestești utopia candorii
și implinirea prin rod a strămbunilor
și in plus
zeului meu tinăr
devorator de imagini ascunse
să-i aduceți jertfele voastre,
suverane,
nepotolite,
lui odrăslind inalturi noi,
de azur sonor,
cuvintător,
care vă va desparte de magme
și oase
și vă veți auzi sufletele,
foșnind neantului deasupra,
parcurgindu-l,
căci neant e doar
ce nu e etern
și te vei fi adincit flacără,
in inscripția viitoare,
imagine dorită,
tu cel al luptei supreme.

Vinătoare vineri

Curcubeul e acolada visului nostru
și pină la ploi
sintem suflete inrobitoare
cu trupuri spintecate-n apus
de aripi ușoare ;
in amurg vine tata
cu iepuri cruzi
la subțioară,
din glesne le pogoară in seară
lumina ovală,
jarul de mătase,
suprema povară a discernerii
și-ngheață luni in constelații
albii vedeniilor sturzi,
cu frunți de vis,
gravi incoronați in aramă,
la o adiere de zare și abis
noi dăm năvală
in dorurile de părinți,
să atingem icoanele strămbunilor
și din Syriu
coboară-n noi
liniște și simțire,
bucurie și vis,
un dans de iepuri ruginiți,
moara de apă rămasă pe loc.

Cintec de nins

De atitea zile cobor să ningă

cerbii drob sfirșit să lingă
in lungile secerișuri ale devenirii,
invăpăiată
umbră de mai sus.

De atitea zile cobor să ningă

și n-am semn, n-am semn,
tot mai pun o za la lună,
copcă de aur in rana deschisă
de turbată clisă,
greu indurată cunună.

De atitea zile cobor să ningă

și-mi sint uscate milnile a rugă,
de atita așteptare și vară,
sint un omăt plecat
incit in primăvara capricornului
va fi intiiul pomăt bogat.

Dacă Diana

Nu te vei mai intoarce niciodată la balul
din micul cătun de peste apa
morilor de vint,
in rochia ta de spumă și in
cu care ai aprins toți bobocii
trandafirilor galbeni,
te văd intinzind batistele dorului
prin arbori
in fiecare primăvară
cu sinii tăi de griu și zăpadă,
cum impleteai cu zefir albastru
coamele sirepelor bălane ascultind,
mă intreb și azi
dacă atunci Diana
nu era slujnica ta
și vara și iarna
dar la balul nostru de liceeni
privind de pe margine spectacolul
poveștii de vis și trezie,
nu te vei mai intoarce niciodată.

Prapor

In marile coridoare ale amintirii,
numai sufletul nu doarme,
la mijloc de august căzu căpriorul
injunghiat de meșterul din sat,
in dimineața de răsină și aburi,
l-a jupuit in lacrimile noastre,
imbălsămătoare, rugătoare
apoi fluierind ne-a dat
praporul azuriu
și-nfrigurați
de căderea in real,
cu ochii la glesnele albe,
pristolnice,
cintătoare departe
in plopii dimineții
parcă lumina se vărsa
de adierea coarnelor in ramuri,
apoi imbujorați l-am tras spre noi
și degetele ni s-au năclăit
de-o lumină care cinta,
de sunete noi căzute din plete,
trăgeam din greu,
o, parcă trăgeam de curcubeul meu.

Compoziție cu gură de mînz

Argilă,
argilă roșie,
amurg coborit de rindunei
in care graierul mut
e zvon dus
al clopotului alb de sus,
argilă
cer gurii de mînz,
vindecare de vinăt spinz
tirziu in iulie,
argilă
dar văpaia-ți cruntă
mi-e obrazul in april,
zori rumeni
intre zenit și vint
și-nflorește gindul-semeț
pe care nici ploaia din urmă
in singe
nu-l stinge
orizont in arcadă
și-aud in el
cum alba sferă
își dezvelește sfint
miezul dulce
ingerului lut.

Descintec din Dimboviţa

Stelbă de busuioc,
stelbă de lumini,
hydrargir pornindu-se in seară,
să mai fii blondă
ca floarea visului,
garoafă lunară,
cu ochiul negru uriaș
ca smoala clocotind
sub focul dragostei,
cu miini și buze
de caisă caldă,
cu pulpa de marmură,
sigiliul de fată,
să fie primăvară
in coandă.
gutuiul in floare
să se joace rindunicile
pe calea ferată
și eu să mi te reamintesc
in floarea versului
a cita oară, a cita oară ?

mircea șoncuteanu

ŞAPTE PĂTIMIRI DE DRAGOSTE

1.

te-am prea iubit, femeie,
feeric fum pe geană,
in sinea orhideei
in hohotul de iarbă

te-am prea iubit, femeie,
și nu-i osinda nouă
sceptru domnesc mi-e clipa
cind dorurile-mi rouă

te-am prea iubit, femeie,
nu dau la nimeni samă,
te-am prea iubit, femeie,
de azi te prea iubesc !

2.

te-am așteptat aseară
mă aclamau sub frunte
domnițe bizantine și alte erezii
era un fast cu nuferi
pe-un cer de catedrală
și-un miros de ienupăr
cădelnița sfiit

te-am așteptat aseară
cu veghe de icoană
ninsesem peste mine șindrilă
de vechi schit
mă săgeta in creștet
soroc vreo stea polară
te-am așteptat aseară
și astăzi te aștept !

3.

nu mă știai, femeie,
nerespirate clipe
incărunțeau pămintul
năting și molcom colb

eu am aflat prin tine
deșartă-ngăduința
de-a fi cel fără nume
ori nume de prisos

și iată cum se-ntimplă
nevinovat pustia
din fulgerați bărbății
de-un licăr tot mai orb

4.

te-am revăzut aievea
deși aceeași smeală
se săvirșea din timpul
spre lume oțărit

aveai același zimbet rupt
ca de prigoană,
aceiași ochi frenetici
ca de cuțit infipt

te-am revăzut...
din intimplări de taină
te intrupai același imperial delict
te-am revăzut și sorții iar
imi bat pecete de aramă
te-am revăzut aievea
ori n-a fost altfel chip ?!

5.

n-ai înțeles, femeie,
rotirea-mi de cerb
zvonit de vreo baladă
cum nu pricepe vintul
dincotro va să bată

nu știi nici spaima nopții
cu ochi de porumbel
cind insetat auzul
se-aude doar pe el

n-ai înțeles, femeie,
dogoarea din indemn
ori n-au fost sorți să afli ?!
azi lupt doar cu răcoarea
unui taifun de șerpi

6.

tu n-ai habar, femeie,
in cite se destramă
țărmul de așteptare
cind firea trece vamă
și nu știi nici de spaimă
val răsucit a pindă
nici zbaterea-ndoielii
cu spuma ei nătingă

tu n-ai habar, femeie,
tăcerea e amnar
vislind in trup de rugă...
tu chiar nu ai habar ?

se lasă rană marea
pe-un mal tot mai stingher,
se-aud rinind arhangheli
cerul — ucis in el

7.

eu te-am murit, femeie,
nimic nu se născuse
nici fringerea de frezie
nici gong final de sori

din respirări de fluturi
printre priviri piezișe
și din cascadă visul
cosit in față colb

eu te-am murit, femeie,
n-a fost printre măiestre
vreo pasăre ca ruga-mi
vuind spre tine stol

n-a fost timpanul vremii
inmărmurit pe creste
cind buciumă pămintul
a dragoste, a dor

eu te-am murit, femeie,
și nime mă dezlege
n-am incotro de aripi
și astăzi te mai mor !

florentin palaghia

PRIMUL CICLU «MĂRTURIA NAȘTERII»

Am inceput a desluși semnele

Am inceput a desluși semnele
și literele mai rotunde și pornirea fecioralnică
țesătură de mădulare meșterii incremeniți
de spaima ființei și frumuseții.
Prieteni zidari tocmiți de eternitate pe scara din mine.
Din ce in ce mai crenelat turnul zidirii ;
incercuit de cai mă impiedic de oasele materiei.
Gropnița precum varul sfirîie
miroase a casă proaspătă
a minuscule potcoave.

Blocnotes in care-mi notez :
— monștrii tipăresc pierzania cailor —
— pisicile au țipăt in colivia deschisă —
— Singur indreptar al pustietății e Piramida —
și vine refrenul :

„Eu io — Eu io
blestemat rival.
Dezbrăcați mumiile de carapace
e magistral conservată opera
incercuiți-o cu majuscule
aruncați-o."

Moleșeala aerului

Sferaid pe suprafața cariatidelor,
ancoră flagelată,
rostind aceeași frăgezime :
cuvint incoltit in adincimea oului
in nervul porului
in revers
induioșată-rotire.
Aerul incolțește striații de epidermă rostogolită.
Monstrul in uniformă e uneltitor
in rest.
Forme drepte
trepte dispersate pe cariatide glazurate
desprinse nacele pe moleșeala aerului /

orice retire un ciclu
știu că mă apasă cu putere
torsu-i răsucit in durere.
Să ne intoarcem in zugrăveală
chipul-neostenit.

Mirele deplinge atmosfera incărunțită
miraj acoperit de furtuni și nisipuri
e aceeași scară /
coboară fără trepte
și mă omoară fără de chip.
Carnea mi se inchină potrivnică.
Fulgul plutind in ochi/
coamă de pasăre pe creanga nesfirșită

carnea redusă la tăcerea desfrunzirii
femeii...

Vara se scurge

Bulgări de mască iluzorie țișnesc/ropotind/
adinci ape in scorburi.
Pămintul muscă din rădăcini/
și dornică precum nisipul alunecos
alergi pe volbura muntelui Spațiu/asupritoare neintocmire/.
Mărturii asemuitoare, fugăriți de cai in ierburi inalte
singerind foc, insuflețiți de porunci, albi, vinzolitori,
intr-o coborire neutră.
Nepotolită conflagrație/minusculă/insufleți-toare/
coboritoare/fulminantă mulțimea cuprinsă de patimă
o iarbă / un dor firoscos /
ciini ingrijorați de spaimă.

Inclinate stele amăgesc ținutul
vara se scurge prin noapte ostatică
simt podoabe atirnind/cețuri picurate in magmă/
rinjetul inaripat al faliei
monștrii bulbucați
pacea așteptind reciclare.

Pete insufletite de singurătate
ne risipim rotile
intr-o mirare fulgurantă
in nervii incleștării
mingiind respirația.

Tandră și subțire ca un serai

Gonaci ispășit in pedeapsa alergării, drum lung/
și nemuritoarea călăuză ținindu-mă de mină/
curată și mingiioasă, ascultătoare și tandră/
subțire ca un serai impinzit cu femei rătăcite/
roi de albine precum mierea ascultind prorocirea de taină/
descosindu-ne de cele izbăvite.
Ea nu e o rugă, e un convoi de maci pe mătasea cimpului
acoperit cu guralive și vesele inseițoare dimineața.
Ascultă-mi coaja emului prin care respir
induioșat de subțirime
acoperit de intunericul mătăsos/chiparos edihnit/
o colindă de naștere
spuză de viață risipitoare.
Salcie inrudită cu melcii melatici
lunecind pe apa cu miros de carstice inchipuiri !
Mă rup, plesnesc in coaja ipocrită
plictisit de aripă
cu povara pămintului incoltită reptilă
cu iedul smuls din gura prăpastiei.
Mărturisesc că te iubesc Piramidă
de strajă alăptării
in ziua cind murmur pacea cuvintelor
structură de spațiu sorginte.

Locuind fiordul nașterii

Mărturii asupritoare ale ierbii
priincioase intruchipări
miri despuiați de piatră
ca ochii femeii.

Popas din carne coborim, inflorim,
precum stele adorate și cumpătate,
născuți.

Flacără, podoabă intruchipată
locuind fiordul nașterii
asemeni soarelui cind te dezbraci de ape
rostind cuvenita asemănare.
Induioșați aninăm podoabe
dintr-o nenăscută intoarcere
in miros de cimbru și trup
răscoală a amiciției noastre.

(din volumul „Lecție deschisă")

tiberiu dăioni

Ierburi sărate

Să mă prindă un clipocit de stranii totemuri
crestate de băștinași in bambu sub lunecări de piroge,
infuzii, unduiri, voaluri, halouri,
mirosuri de branhii obosite, mirosuri de Leviathan,
mirosuri sărate, mirosuri nerușinate de cală,
fălci de salamandre cu hălci de abur in gură,
mandibule de cavernă, de hulă despicată
crescind in carnea-mi vegetală ca un miriapod- polipier ;
să mă lovească dintr-o trapă o valpurgie cu pești,
sepii, meduze devorindu-se, mollinesia, xiphophorus
pe care să-i aștept cu nările intredeschise
(ei vin din alte existențe ale mele,
ei vin din timpul cind trăiam in caverne,
cind fiecare pas era de șopirlă a singelui,
vreau să mă iubesc cu cei dintre apă și uscat,
prin straturi de humă să cobor cu ei
in plasma dinaintea marii conjurații
(umed și uscat, cald și rece
vă mai pot trăi oare impreună ?)
apă de pești, aer pe care-l ating
schimbindu-se intr-un pește, intr-un dragon,
vreau pești alungiți să-mi descojească pielea
(in inceputuri erau numai pești alungiți !)
pești alergind pe șira spinării,
malfăind de plăcere,
pești cu coapse de hidră răpăind
un trosnet uscat de oase
aruncate in mare,
rămășițele duhnind a rom și ierburi sărate
ale marinarului acela pe care l-am ucis ca pe un frate vitreg
in insula Belfefalia din Atlantida.

Sipet de extază

Arzinde la refuz tendoane și o elastică indirjire,
intre mine și lucruri e mereu o diră subțire,
in care pe-o fringhie de aer un saltimbanc dansează,
in care e-o muzică cu solzi și un sipet de extază,
e ca și cum privindu-se intr-o afundă oglindă
cineva ar vrea răsfringerea-și cu degetele să o cuprindă,
e ca și cum un sunet orfic răspindit in văzduh
ai vrea să-l readuci pe-al limbii Sfint Duh,

taci, despre cele din urmă cele din față nu te-nvață,
despre cele din față cele mai din față,
nici zei și nici oameni acum nu-s, doar tu și tu,
și o ecluză in care un fel de nimeni borțos se născu...

Incantație

Maelström, maelström,
in tine s-adorm,
prunc nenăscut,
focul din lut,
ca o părere
de inviere,
sublim-expiere
de cele ce-au fost
făr' nici un rost,
fie doar somn
in trupu-mi de domn,
și făr' conștiință,
și făr' suferință
să fiu, să fiu
plasmă și viu
in cea Apă
ce nu se-ngroapă,
in cel Aer
ce-i numai vaier,
in cel Foc
ce-i veșnic joc,
in cel Pămint
ca Neadormiții
fără Cuvint, fără Cuvint !

POEŢI BELGIENI

Aşa cum afirma poetul Marc Quaghebeur — una din cele mai autorizate voci din poezia, dar şi din critica tînără belgiană — „atit in teatru cit şi in literatură, se inregistrează o serie de semne ale unei importante transformări".

Poate să fie vorba de un „nou val poetic" atit de acut şi in alte literaturi europene, poate de o desprindere mai pronunţată de sub tutela literelor franceze (Frans de Haes vorbea chiar de conceptul de „belgitude" ca un „simptom major" al transformării de care aminteam), sau poate de o reorientare a poeziei dinspre incifrarea suprarealistă către o „poetică a inţelepciunii care conciliază libertatea inspiraţiei cu respectul regulilor tradiţionale" (Frans de Haes).

Spiritul nou, al meditaţiei, al căutării continue, imaginea modernizind limbajul şi limbajul modernizind imaginea, dispreţul pentru discursiv şi cultivarea obstinată a elipsei, a racursiului bazat pe marea capacitate de sugestie a cuvintului, iată citeva trăsături ce apropie creaţiile tinerilor poeţi belgieni asimilaţi noului val, dintre care unii abia au păşit pragul virstei de treizeci de ani (Frans de Haes e născut in 1948, Marc Quaghebeur in 1947, iar Eugene Savitzkaya s-a născut in 1955).

Citeva din trăsăturile enunţate aici le veţi găsi chiar in textele selectate de noi pentru a ilustra mişcarea poetică din Belgia de astăzi.

Şi chiar dacă exponenţii noului val nu au intrat incă in conştiinţa poeziei europene, ei s-au impus deja in literatura belgiană, majoritatea lor fiind incluşi in lucrarea Lilianei Wouters, **Panorama de la poésie française de Belgique**, lucrare de referinţă in literatura de specialitate din Belgia.

EUGÈNE SAVITZKAIA

*
* *

„N-am recunoscut de indată
obrazul tău intors
faţa ta firavă.

Tu ai invăţat figura mea
aşa cum inveţi să bei
aşa cum inveţi să suferi.

Dar ia aminte
să nu te zgiri
precum sint torturate rănile."

Şi adolescentul recunoscut in mulţime,
işi dezgoleşte pieptul
şi schimonoseşte risul. Floarea se-ntoarnă
şi nu se vede.

In focul pe care-l aprinde pe cimpie,
el este văzut, el este atins.
In focul pe care-l aprinde intre uşi,
intre copacii anchilozaţi,
el este văzut, el este atins.
In focul care il devoră, in focul
blind, lipsit de viaţă,
el este văzut, el este atins.
In focul cadaveric
el păleşte şi reintră in lumina zilei.

*
* *

Umăr gol
pe care-l smulg ghearele de chilipir,
pe care-l ţintuiesc de uşi furcile de fier :
umăr fără arme
spre a-l săruta puştile.

Copil in picioare
fixind soarele
intr-o privire pentru a trăi in dogoare ;
copil atins grav de o bifidă urzică
in inimă, ca laptii.

Voi merge să vă salvez
să vă culeg
din paltonul gros
din paltonul gros al oamenilor obtuzi.
Voi merge acolo unde voi aţi fost ucişi de
simţire
şi de ginduri.

(Fragmente din volumul „LE COUER DE SCHISTE")

FRANS DE HAES

Nichtausredens

V.

corpul zdruncină spaima ingheaţă
dublura miinii mele care transpiră nu e cituşi
de puţin legată
de degete
nimic nu ajunge sau nu uneşte lumina cu
sorii mucoşi
in afară de ris
teribil influx cind plutirea ezitantă a
limbilor
atinge poala craniului
— feţe de masă, vocalize, deschiderile gurii
care se bucură ! —

VI.

o noapte scufundă corpul infăşurindu-l
nici un semn iată insă şuviţele
miinile trec
dau cintecul
aburesc vocea care cade
in timp ce tresărind jubilează
gitlejurile necuprinse de patimi şi de
ferăstraie
acum toate numele diavolului stră esc
— daruri care imbină geamătul şi tăcerea —
in strigătul sărbătorit care se desfăşoară ca
o frunză a Răului
printre flori dinţi vlăstare

VII.

neinsemnat craniu căzut in capcană
ronţăie parcelele inăbuşite

neinsemnat craniu pe care-l facem să se
bucure putred printre noi
adevereşte dinţii strinşi ingrădirea
in care tu eu cellalţi
gafăm
forţind interioarele strigate in interioare
indopind cuvintele a nu se spune
a nu se grima
a nu se muri senini

cind pe poteca primejdioasă — inafara
negurei — măgarul zbiară
in nasul epilepticului

dar spune-mi ! spune-mi ! ecou maniac !

(Fragmente din volumul „LIVRETS")

JACQUES CRICKILLON

Ciel sauvage

V.

Patima mea are surisul heleşteelor inghetate
Nu dorm am lăsat să mă acopere cu totul
pietrele voastre
şi m-am indepărtat in spatele lapidăriilor sau
a ramurilor de palmier
Suspin răguşit in inima mea lanţuri de
munţi
eu murmur in aerul sălbatec o rugăciune
a cerului sălbatec
Şi frămint in miinile-mi deschise cele citeva
cuvinte care-mi rămin.

VI.

In ce oraş de nisip il ghicisem numele
Ce munte alb fără fereastră sub stinca roşie
cerul albastru de singe
In ce labirint al inăbuşirii s-a deschis
oglinda
prezenţa ei
Foarte indepărtate
Ca un copil care priveşte pietrele monotone
prăfuite
care face un oraş cu o uşă şi o
inchisoare pentru a evada
Foarte departe
Intr-o legendă

Un jardin sur Babylone

VII.

Te iubesc pentru inchisoare pentru pază
pentru frică
Te iubesc pentru singurătate
Pentru pieţele pustii străzile goale uşile
negre
Pentru luminile inutile
Pentru fiecare dispărut
Şi pentru minciuni şi denaturări
Dunele palide unde tu te destrami
(Fragmente din volumul „A VISAGE FERMÉ")

Marc Quaghebeur

XX

Culoare de cositor
Cerul
Se-mbuibă cu fructe de manghier

O miere sălbatică
Ne spală trupurile

Alice
Tu te fereşti
De albul pescăruşului

XXI

Trotuare

Pămint strigat
De lacrimi roşii

Voia rănilor
Separă direcţiile

Orgă aceşti ochi de ilex

XXV

Aerul verde
Gilgiielile sale albe

Muşchii eleagnaceelor
Pirpălesc boabele
Falile galbene

Nimeni la capătul digului
Mareea lăpăie
Un ultim sas al ecluzei

XXII

Sudori aspre
Eleştee pitice

Stepele
Carbonizau

XXIII

Se ridică vulturul mării

Negura buzelor
Un soare gemind

(Din volumul „L'HERBE SEULE", 1970).

Prezentare şi traduceri
de Valeriu Stancu

SALVADOR ESPRIU

Născut in anul 1913, la Santa Coloma, Gerona. Cel mai mare liric actual al Cataluñei. Dramaturg, eseist. Din volumele de poezie : **Cementeri de Sinera** (1936), **Cancioneș d'Ariadna** (1949), **Les Hores** (1951), **Mrs. Death** (1952), **El Caminant i el mur** (1954), **Final del laberint** (1955), **La pell de brau** (1960), **Llibre de Sinera** (1964), **Setmana Santa** (1972). Premii : „Lletra d'Or" — 1955, Premiul criticii de poezie şi Premiul de Onoare al literelor catalane — 1972.

Strădanie de cîntec in templu

Cit sint de istovit de lasul,
sălbatecul, bătrinul meu pămint,
şi cum m-aş indemna
spre nord,
unde se zice despre oameni c-ar fi puri,
nobili şi culţi, bogaţi şi liberi,
vigilenţi, fericiţi!
Atunci, strinşi in conclav, fraţii ar spune
dezaprobind: „Ca pasărea ce-şi lasă cuibul,
aşa e omul ce-şi intoarce faţa de la glie",
in timp ce, de departe, eu mi-aş ride
de legea şi inţelepciunea bătrinească
a bietului meu neam arid.
Dar niciodată nu-mi voi implini indemnul
ci tot aici va fi să mor.
Căci sint şi eu un laş sălbatec
şi pe deasupra imi iubesc
cu o durere disperată
această sărăntoacă,
prihănită, tristă şi nefericită
patrie.

Căsnicie

Lasă afară apusul,
intreaga vară, paşnica
oboseală suburbană,
muşcatele, lăstunii.

Dereticată-i casa, lună
de curată prin grija ta,
aşa e? — Curind
ne-om adresa pesemne
cuvinte bătrine.

Vei ride, negreşit, dar simt
deodată-n mine şoaptele rărite
ale Domnului; vreo caterincă;
setea cinească şi mesajul
leneşelor amintiri ce se pierd
dincolo de un pod fragil.

Iar tu aduci ceaşca bolnavului
şi in tăcere te aşezi,
pe cind ne osindesc anii,
morţii, uriaşul, arzindul
balcon al amiezii.

Paolo

Bună ziua. Poate
s-o mai domoli intunecatul vint,
şi mult-uşoare, suave, insoţite,
sosi-vor azi nolle ore. Aşa fiind,
vom incerca să ne privim in lumina crudă
feţele imbătrinite
de palele virtejului nocturn:
dar totdeauna ochii credincioşi,
vechi voci ale iubirii,
se reintorc la simplele bineţe.

Vai, inşelarea năzuinţii
buzele peste buze
de-acum inchise! Plecăm
alături in amurg, ştiai?
dar nu ne e ingăduită
odihna vreodată. Acum, stupizi,
mă intreabă, văzindu-mă chinuit,
ajuns o biată umbră a mea insumi,
dacă iubesc.
Eu nu răspund, şi prin imensul spaţiu
al visului nostru blestemat
mă-ndepărtez, amintindu-mi de noi
alături, in zbor unic.

Sfirşitul labirintului

Cind acele degete sensibile
vor instruna muzici fragile,
şi cind domol va undui lumina
schimbătoare a luminărilor,
părăseşte serbarea! Priveşte
cită noapte, cită extremă
singurătate te conduce,
printre hohote de ris, spre omul
indreptăţit şi liber
— născutul din tăcerea ta.

Muzicienii orbi

Bătrini muzicieni ce se intorc sleiţi,
sub domolul plictis al ploii,
prin lumina inghetată a zorilor.

Fluieră trenuri la hotarul
nesigur al ceţii.
Bastonul orbului stirneşte
lătrat duşmănos de ciini.

Cine mai ştie la ce sărbătoare
şi-au cistigat anevoiosul tain,
codrul de piine. Şovăitori
sosesc pe drumul noroios,
prin apă,
către odihna din morminte.

Un fagot, o patetică vioară,
in dansul suburban al triştilor,
al morţilor prieteni.
Dar mai adinci,
c-un excesiv mesaj
de slavă sau osindă:
surlele Judecăţii.

Cîntecul morţii tăcute

Intreabă: „Tu te plingi,
cind ţi s-a dat cintarea?
Doar noi am acceptat demult
moartea tăcută.
Cu umilinţă ne iubim
propria moarte."

Ceasornic: roză, nisip, roză,
deşert. Apoi? Spaima
unui rătăcit ce priveşte
limpezimea amurgului.

Perete al nopţii: abia
filfiitul de aripi
departe in aer,
un vis deja captiv.
Eu merg, şi-ndeaproape
mă urmăresc paşi neştiuţi
pe zăpadă.

Apoi ascult cum moartea mută
a omului mă lasă
fără har de cuvinte;
ajuns-a o tăcere pură
durerea mea.

Cartea morţilor

Vezi cum parcurgi fără inţelepciune,
o dată doar, străvechiul drum brăzdat,
şi cum subit o să rostească vocea
acel nume secret ce-i poartă-n tine moartea.
N-o să revii. Ia seama, nu te indepărta,
pe cind inaintezi, de ce-i atit de simplu
să iubeşti: acest griu, casa aceasta,
semnul cel alb al bărcilor pe mare,
aurul domol al iernii zăcind pe haturi,
şi umbra de copac peste intinse cimpuri.
Oh, mai ales iubeşte sfinta viaţă
a copacului, izvorul stirnit de vint
prin crengile intinse spre lumină!

Poemul XL

Ce ai văzut in drumul tău?
Scinteile aţiţau
o vilvătaie in noapte.

Ce ai văzut in drumul tău?
Şuvoiul de apă lingea
de pe degete, singe.

Dar ai văzut in drumul tău
ce indoielnic este revărsatul
de zori ? Poate da, poate nu.

Acum, cind te-a lăsat eoşmarul
o clipă slobod, indrăzneşti
să-mpingi pe apele nădejdii
svelte yole de amăgire, ce plutesc
pe mările senine ale uitării.

Nu incerca să imi indrepţi
nici un cuvint, oricit de trist iţi pare.
De altfel ştii că n-o să poţi:
am scris ce era scris.

Poate cu muzică vei asculta mai bine

Intotdeauna iţi voi spune adevărul.
Şi dacă iţi vorbesc atit
de zilnica şi singurătatea mea moarte,
rostind cu nuanţe de cruzime
silabele unice
ale neinsemnatei mele ştiinţe,
e fiindcă aş vrea să simţi in suflet
foarte adinc, acolo unde sfirşeşte
poteca inghetată spre ultimul tău mormint,
cit de smerit, de recules
te iubesc.
Vezi? Vintul adie prin iarbă;
tu şi cu mine, o femeie şi un bărbat;
numele toate, de o frumuseţe aşa pieritoare
şi seara aceasta pentru noi
veşnică poate.
Dar niciodată nu vrei să ghiceşti in ochii mei
cine sint şi cum sint, iar acum mă tencuieşti
cu un zadarnic-zgomotos
lut de cuvinte,
pină inalţi redute nepătrunse
la mai puţin de-un pas,
— pasul ce mă desparte cu străşnicie
de tine.

In românește de
Mihai Cantuniari
după versiunea spaniolă de Enrique Badosa.

HENRI MICHAUX

Orizontul care poate fi retras

Cind mi se vorbea de retragerea orizontului, despre Magii care ştiau să ridice orizontul şi numai orizontul, lăsind să se vadă tot ce e sub el, inclinam să cred că era vorba de un soi de expresie verbală, de o simplă glumă de limbaj.

Dar intr-o zi, in prezenţa mea un Mag retrase orizontul jur-imprejurul meu. Fie că a fost magnetism, sugestie sau orice altceva, brusca sustragere a orizontului (mă aflam aproape de mare, deci o clipă mai tirziu putui să-mi dau seama de imensa intindere de apă şi de nisipurile nesfirşite ale plajei) imi cauză o angoasă atit de pronunţată incit n-am mai indrăznit să mai fac nici un pas.

Am recunoscut imediat că m-a convins, intrutotul şi pentru totdeauna. O senzaţie intolerabilă m-a invadat in acele momente, o senzaţie pe care, iată, nici in prezent nu indrăznesc s-o evoc.

Timpanul din frunze moarte

La bătrineţe, elefanţii devin foarte tari de urechi. Fiind inchişi, pentru mult timp, ei nu mai aud aproape nimic. Li se confecţionează atunci ceea ce, şi despre asta nici eu nu ştiu prea mult, ei numesc timpanul din frunze uscate, şi care e in stare să le redea auzul. Zgomotele care vin de la mai mare depărtare sint cele mai amplificate. Dar, in timpul nopţii, trebuie să li se scoată elefanţilor noile timpane care il incomodează şi le produc cosmaruri.

Dimineaţa, din nou, trebuie să le fie puse la loc. Ce mai, o intreagă poveste bătrinii elefanţi surzi fiind şi foarte trişti, foarte suspicioşi.

Cele douăzeci şi două de învelişuri ale vieţii umane

Copilul, fie el odraslă de prinţ, fie copilul unuia care e bolnav sau al lucrătorului, al prostului, al magului, copilul zic, se naşte infăşurat in douăzeci şi două de invelişuri. Se pune problema să fie date jos. Abia atunci viaţa omului va fi completă. Şi sub această formă, cind e cazul, moare. Avind in vedere că nu mai există grija niciunui strat care ar trebui inlăturat.

Foarte rar, insă, un om va muri fără să-i mai rămină măcar citeva invelişuri de dat jos. Dar sorocul i-a sosit. Paralel cu aceste operaţii, omul formează un simbure, un miez. Rasele inferioare, cum ar fi, de exemplu, rasa albă, „văd" mai mult miezul decit coaja. Un Mag de pe-aici, vede insă mai curind „ambalajul".

De fapt numai „ambalajul" este important. Restul nu este decit epifenomen.

Dialog

Imi fu dat să ascult următorul dialog. Femeia se mai coafa incă, cu citeva minute inainte de a fi trebuit să apară pentru a o lua, maşina marelui Mag.

Soţul ei era nerăbdător ; era chel şi probabil, in secret, gelos pe abundenta podoabă pe care ea şi-o aranja de zor. Auzii următorul schimb de cuvinte :

„El. — Totdeauna eşti ocupată să te coafezi. Şi eu aş putea de fapt să fac la fel. Pentru asta ar fi de-ajuns să mă intorc cu ciţiva ani in urmă.

„Ea (batjocoritoare). — Păi atunci, grăbeşte-te, in cazul că vei calcula şi timpul care ţi-ar trebui să revii in prezent..."

N-aş putea să vă spun ce-a hotărit pină la urmă, dacă magia lui a fost suficient de puternică căci peste citeva minute o maşină intră in curte, şoferul punindu-se la ordinele lor, iar eu am plecat mai departe, avind grijă să nu par prea indiscret.

In românește de
Voicu Olari

RENÉ CHAR

Ai făcut bine că ai plecat, Arthur Rimbaud!

Ai făcut bine că ai plecat, Arthur Rimbaud ! Cei optsprezece ani ai tăi refractari prieteniei, reavoinţei, prostiei poeţilor din Paris ca şi bizitului albinei sterpe al familiei tale ardeneze puţin smintită, ai făcut bine că i-ai impräştiat in cele patru vinturi, că i-ai aruncat pe cuţitul precocei lor gilotine. Ai avut dreptate cind ai abandonat bulevardele cu leneşi, cafenelele celor pişă-n strune, pentru infernul vieţuitoarelor, pentru comerţul şmecherilor şi cuviinţa celor săraci cu duhul.

Acest elan absurd al trupului şi al inimii, această ghiulea de tun care-şi atinge ţinta făcind-o să crape in mii de ţăndări, da, asta face cu adevărat viaţa unui om ! Nu se poate, la părăsirea copilăriei, să-ţi sugrumi la infinit viitorul. Dacă vulcanii işi schimbă puţin locul, lava lor străbate marele gol al lumii şi ii aduce virtuţi care cintă in plăgile sale.

Ai făcut bine că ai plecat, Arthur Rimbaud ! Sintem citiva care credem fără dovezi intr-o posibilă fericire cu tine.

Ordinea de drept este cîteodată inumană

Cei care impărtăşesc amintirile lor
Singurătatea il rela, indată se face linişte.
Iarba care il mingiie uşor se deschide din
credinţa lor.

Ce spuneai ? Tu imi vorbeai despre o
dragoste atit de indepărtată
Care-ţi ajungea din urmă copilăria.
Atitea tertipuri foloseşte memoria !

Filele lui Hypnos

1.

Atit cit se poate, invaţă să fii eficace pentru scopul pe care-l urmăreşti, nu insă dincolo. Dincolo este fum. Unde este fum este schimbare.

2.

Nu zăbovi pe făgaşul urmărilor.

3.

A duce realul pină la acţiune precum o floare lunecind prin gura acidă a copilaşilor. Cunoaştere inefabilă a diamantului deznădăjduit (viaţa).

5.

Nu aparţinem nimănui decit punctului de aur al acestei lămpi necunoscută nouă, inaccesibilă nouă, care păstrează treze curajul şi tăcerea.

6.

Efortul poetului constă in a transforma vechii inamici in adversari cinstiţi, fiecare a doua zi bogată fiind in slujba reuşitei proiectului, mai ales aici unde se lansează, se imbrăţişează, decade, este nimicită intreaga gamă de pinze in care vintul continentelor işi dă sufletul vintului abisurilor.

13.

Timpul văzut prin imagine este un timp pierdut din vedere. Fiinţa şi timpul sint mult diferite. Imaginea străluceşte etern, cind a depăşit fiinţa şi timpul.

23.

Prezent zimţuit...

27.

Leon afirmă că sint frumoşi ciinii turbaţi. Eu il cred.

36.

Timp in care cerul rupt de oboseală pătrunde in pămint, in care omul agonizează intre două dispreţuri.

46.

Actul este virgin, chiar repetat.

56.

Poemul este ascensiunea furioasă ; poezia, jocul ripelor aride.

57.

Sursa este stinca şi limba este retezată.

62.

Moştenirea noastră nu este precedată de nici un testament.

83.

Poetul, păstrător al diferitelor chipuri ale viului.

85.

Curiozitate inghetată. Evaluare fără obiect.

110

Eternitatea nu este cituşi de puţin mai lungă decit viaţa.

132.

Se pare că imaginaţia care obsedează intr-o măsură mai mare sau mai mică spiritul oricărei fiinţe este grăbită să se despartă de ea cind aceasta nu ii propune decit „imposibilul" şi „inaccesibilul" ca extremă misiune. Trebuie admis că poezia nu este pretutindeni absolută.

133.

„Operele de binefacere ar trebui să fie menţinute pentru că omul nu este binefăcător". Prostie. Ah ! sărăcie insingerată.

134.

Sintem asemănători acestor peşti prinşi vii in gheaţa lacurilor de munte. Materia şi natura par a-i proteja in timp ce abia limitează norocul pescarului.

140.

Să inceapă oare viaţa printr-o explozie şi să sfirşească printr-o invoială ? Este absurd.

144.

Cum sint inţepate vechile tale oase de fluture !

166.

Pentru ca o moştenire să fie cu adevărat mare, trebuie să nu se vadă mina defunctului.

171.

Cenuşile frigului se află in focul care cintă refuzul.

198.

Dacă viaţa ar putea să nu fie decit somn dezamăgitor...

208.

Omul care nu vede decit un izvor nu cunoaşte decit o furtună. Şansele ii sint contrariate.

224

Odinioară in momentul cind mă aşezam in pat, ideea unei morţi temporare in braţele somnului mă insenina, astăzi adorm pentru a trăi citeva ceasuri.

In românește de
Delia Dună

nicolae mateescu

Sărbătoare legală

Pînă la urmă Florica s-a dus singură la cimitir. Dimineața, înainte de-a pleca, a încercat din nou să-l înduplece pe Lăzărică să meargă și el, dar bărbatu-său nu făcea decît să se uite prostit la hainele cu care trebuia să se îmbrace, parcă întrebîndu-se ce să facă cu ele ca unul care în viața lui n-a mai văzut așa ceva.

— Ce-am eu cu morții ? s-a îndurat să spună într-un tîrziu, după ce se hotărîse, oftînd, să-și tragă pantalonii.

— Nu-nțelegi că se-mpart locurile ? i-a strigat Florica. Vrei să ne dea tocma'-n fundu' cimitirului, să rîdă lumea de noi ? Ce-o să fie dacă mergi pînă acolo ? Un bărbat e altceva... !

— E, pe dracu ! a bombănit Lăzărică.

— De ce, mă ? ! Ce-i așa mare lucru ? Stai pînă se-mpart locurile și pe urmă n-ai decît să pleci...

— Nu merg, și gata ! s-a încăpățînat el. Nu e cazul...

Florica a simțit că i se ridică tot sîngele la cap. El atîta știa să spună : că nu merge ! Doar ca să-și facă ambiția ! Dacă avea un motiv, de ce nu recunoștea : „Uite măi, femeie, nu merg pentru că așa și pe dincolo... !" Măcar o părere să fi fost, sau o prostie, dar s-o spună !

— Ascultă, i-a zis, ce e-n capul tău ?

Lăzărică a oftat iar, chinuit, ca și cum i s-ar fi cerut cine știe ce necuviință. Ce necuviință putea să fie aceea — să spui la ce te gîndești ? Florica s-a așezat și ea pe un scaun, în fața lui.

— Nu mă mișc de-aicea ! i-a zis. Vreau să aflu de la tine de ce nu mergi... !

De data aceasta Lăzărică a început să înjure ceea ce dovedea măcar că nu e atît de nepăsător pe cît crezuse ea.

— Uite, de-aia nu merg ! a strigat. Asta-i treaba femeilor — să te nască și să te-ngroape ! Ori dac-ai îmbătrînit, acum nu mai ești femeie ? Vrei să te-nvăț eu care ți-e rostul ?... A strigat așa pînă s-a răcorit și, pe măsură ce vorbea, parcă-i plăcea tot mai mult ce spune. Cînd a tăcut, se uita la Florica înveselit de-a binelea. „Ia te uită domnule, parc-ar fi zis, cum de nu mi-a venit mie pînă acuma ideea asta ?"... Arăta ca și cum abia acum înțelegea și el de ce nu vrea să meargă la cimitir. Nu-l totuna unde mă-ngroapă ? a mai zis, bucuros.

Pe drumul spre cimitir pe Florica a podidit-o plînsul ; ieșise din sat și, cît vedeai cu ochii în jur era doar cîmp gol cu grîu abia răsărît, nu mai înalt de-o palmă. Pustietatea asta era și în sufletul ei.

A auzit un tractor venind din urmă, și-a șters lacrimile și s-a dat în lături ca să-i facă loc să treacă ; doar cînd a oprit lîngă ea a ridicat ochii, nu se aștepta la așa ceva și atunci a văzut remorca plină cu femei și pe Stoica Petre în cabină, lîngă tractorist. Zîmbea.

— Ai plecat de una singură ? i-a strigat. Te pomenești că vrei să iei tot cimitirul numai pentru dumneata ? !...

Femeile au început să rîdă. Stoica Petre zîmbea numai, ca unul care nu-și îngăduie să se bucure la fel ca ceilalți, treaba lui fiind să vegheze la bucuria altora... Și cum o luase el, cu **dumneata** ! Cineva care nu-l cunoștea, ar fi putut să-l creadă unul dintre aceia care, cînd îi scoli din somn, zic mai întîi **pardon** !...

Au tras-o și pe ea în remorcă, i-au făcut loc să se așeze pe o bancă. Va să zică, pînă la urmă Stoica Petre a aranjat să le dea tractor !... Acu își aducea aminte că-l auzise lăudindu-se că o să ceară de la **ceapeu**, da nu l-a luat în seamă. Rămăsese vorba să se întîlnească dimineața la opt în fața bufetului, să aștepte tractorul, dar după cîte minciuni spusese în viața lui de unde să mai știi cînd minte și cînd spune adevărul ! Și uite că venise cu tractorul !... „Uite că lu' ăsta îi pasă unde-l îngroapă !" și-a zis cu un fel de deznădejde. „I-a păsat cum trăiește, acuma îi pasă și cum moare !"...

— Să rămînă cum a fost ! a auzit-o pe Genica lui Ionel Nicu certîndu-se cu cineva. E loc de veci, ori nu-i loc de veci ? Dacă se mută cimitiru trebuie să se răstoarne și locurile ? ! a țipat de parcă o strîngea cineva de gît.

— Și dacă se răstoarnă, ce ? a ris Aurica lui Cioarcă din capătul celălalt al remorcii. Ți-e frică să nu te-ngroape cu curu'-n sus ?... Lasă, făi, să mai vie și alți boieri la putere ! Să mă îngroape și pe mine-n rîndu'-ntîi, că m-am săturat să intru-n cimitir și, primii de care dau cu ochii să fie alde Ionel !

— Care boieri ? s-a oțărît Genica. Cine-a murit primu', s-a-ngropat în față. A venit la rînd — care, cum a murit. Așa s-a făcut cimitiru' !... Dacă nu crezi, întreabă pe-ăi mai bătrîni ! De ce-a fost alde Ionel boieri ? C-a murit înaintea ta ?

Pe Florica a cuprins-o deodată dorința să se dea jos, să se întoarcă acasă.

De la o vreme începuse din nou să plouă mărunt și să bată vîntul ; își puseseră pe cap niște saci de polietilenă care erau în remorcă — te pomenești că și de ăștia se-ngrijise tot Stoica Petre ? — și cînd s-au dat jos lîngă gardul cimitirului, parcă ar fi fost niște arătări de pe altă lume. Stoica Petre le-a arătat care e partea lor — o postață plină de bozii și salcîmi care țineau malul să nu cadă, tocmai în fund, la capătul dinspre ripă ; nici să calci pe marginea ripei nu-ți venea, darămite să mai și îngropi pe careva acolo ? Mîine-poimîine pămîntul avea s-o pornească la vale cu morți cu tot !... De bunăseamă că în comună, cînd s-a auzit că cimitirul din sat o să se mute aici, s-au grăbit cu toții să-și ia locurile cele mai bune. Ar fi trebuit să se aștepte la una ca asta dar după cum încremeniseră lîngă gard cu sacii în cap ca niște momîi, puteai să-ți dai seama că niciuna din ele nu se gîndise la așa ceva...

Singur Stoica Petre nu-și pierduse cumpătul : a scos un lanț din servietă, a luat pe Aurica și pe încă o femeie, văduvă, bucătăreasă la grădiniță și au intrat să măsoare locul ; ele umblau înainte cu lanțul prin bozîile ude, iar Stoica Petre venea în urmă cu poalele balonului ridicate și prinse în cordon ca să nu le murdărească, oprindu-se din cînd în cînd ca să scrie ceva într-un caiet ; un timp femeile au umblat cu fereală ocolind mărăcinii și tufele, dar pe urmă nu le-a mai păsat nici de ploaie, nici că le vede cineva, au început să se-mpingă, să-și pună piedică, să-și scuture salcîmii în cap și să rîdă ca nebunele, ele știau de ce ; se mai potoleau, dar era de-ajuns să-l audă pe Stoica Petre deschizînd gura ca să se pornească din nou, sprijinîndu-se una de alta ca să nu cadă jos de rîs ; cînd le auzea hohotele ca un rîncheza de iepe în călduri, Florica avea impresia că o fac special ca să-și bată joc de ea și de locul în care erau ; ori Stoica Petre le spunea măscări de se hîlzeau așa ? Pînă și mirosul de bozii și brusturi striviți, clefăitul galoșilor în noroi parcă ar fi fost o batjocură. Puteai să crezi că, dintr-o clipă în alta cele două au să-și pună poalele în cap atîtate, ca și cum n-ar fi fost la cimitir și n-ar fi murit nimeni vreodată și toate necazurile de pe lumea asta erau undeva atît de departe, încît nu aveau cum să ajungă pînă aici. Cînd le-a mai văzut și pe femeile din jur zîmbind și dîndu-și coate, i s-a făcut rău — le-a întors spatele și a luat-o pe lîngă gard, spre intrarea în cimitir. Doar nu venise aici ca să vadă două nerușinate tăvălindu-se prin bozii cu Stoica Petre ! Încă n-o făcuseră, e adevărat, dar nici mult nu le lipsea!

I s-a părut că aude glasuri și s-a speriat : dacă începuseră să împartă locurile în lipsa ei ? Atîta mai trebuia : să fi venit degeaba pînă aici ! A apucat-o înapoi, grăbită și nu s-a liniștit pînă cînd nu le-a văzut pe femei tot acolo unde le lăsase ; Stoica Petre terminase de măsurat și tocmai îl aștepta să vină, să înceapă împărțirea dar el își vedea de ale lui, fără să se grăbească : și-a șters lanțul cu o cîrpă, atent să nu rămînă pe el vreo urmă de noroi, l-a strîns și l-a băgat înapoi în servietă, și-a curățat noroiul de pe tălpi cu un băț, și-a lăsat poalele balonului și abia pe urmă s-a strecurat afară prin gardul de sîrmă ghimpată.

— O să trebuie să facem și-aicea o poartă, a noastră, a zis măsurînd gardul cu privirea în toată lungimea lui. Altfel, ducem mortul în spate tot cimitirul... ! S-a uitat la ele de parcă s-ar fi mirat că le găsește acolo. Gata, le-a îndemnat, puteți să plecați. Am terminat ! Degeaba așteptați, că tractorul nu mai vine... Înapoi mergeți pe jos. Am cerut să ni se dea și la întoarcere, dar nu s-a aprobat că au nevoie să care gunoiul pe cîmp...

Vorbea de parcă toate femeile acelea veniseră pînă acolo doar ca să se plimbe cu tractorul !... Au sărit cu gura — că ce-i cu locurile lor, dar el a ridicat din umeri :

— Ce vreți de la mine ? Eu n-am nici o putere. Lista se afișează la avizier, oficial...

— De ce nu vine popa ? a întrebat careva. Să-mpartă el locurile !

— Întrebați-l pe el ! s-a răstît Stoica Petre. V-am făcut rost de tractor, am măsurat... Acuma, ce mai vreți ? Eu nu am nici o putere !

Se vedea că într-un fel, îi pare bine că nu are nici o putere. Dacă el, azi, nu mai avea puterea de altădată, cînd era președinte, asta era cumva și din cauza lor ; și se mai putea înțelege din spusele lui că, dacă ar fi avut și acum puterea aceea, situația ar fi fost cu totul alta...

Și-a făcut loc printre ele și a plecat fără să se mai uite înapoi. În față la **Universul** îl aștepta fiu-său cu mașina lui, o **Dacie** roșie : de ce mai făcuse Stoica Petre drumul cu ele, cu tractorul, dacă fiu-său tot venea să-l ia ? A dat să se urce în mașină dar a văzut-o pe Florica în urmă, printre celelalte și i-a făcut semn să vină mai aproape.

— Nu mergi cu noi ? a întrebat-o. Hai, că te duc pînă acasă !

Oare ce-și închipuie omul ăsta ? Credea poate că ea a uitat tot ce a pătimit de pe urma lui ?

— Mai am cîte ceva de cumpărat, i-a zis. Niște treburi... Cu locurile cum rămîne ?

Stoica Petre s-a aplecat la urechea ei :

— În rîndu-ntîi îți convine ? Te-am pus în rîndu-ntîi !

— Tu ? abia a putut să spună. Tu m-ai pus pe mine ?

— N-auzi că ești în rîndu-ntîi ? a rîs el. Ce-ți pasă cine te-a pus ?

Uitîndu-se după mașina care se îndepărta, Florica începea să creadă că nu o să mai scape niciodată de Stoica Petre — cîte zile mai avea să trăiască. Cît fusese președinte îl răbdase, pentru că nu avea ce să-i facă, dar uite trecuseră atîția ani de-atunci și, tocmai cînd începuse să-l uite, să-și închipuie că s-a terminat cu el, îl ieșea din nou înainte ca să-i aducă aminte că n-a murit și că tot la mîna lui a ajuns... Odată, în vara în care dăduse Ioana examen la profesională, a fost cît pe ce să sară la el, să-l bată, dar acum nici de atîta lucru nu mai era în stare : l-a lăsat să se urce în mașină și să plece, fără să scoată un cuvînt. Se vede treaba, și-a zis, că așa se întîmplă cu toate pe care nu le faci la timpul potrivit — mai tîrziu cu atît mai puțin o să le faci... Atunci norocul lui fusese că se oprise cu șareta după gard, în fața porții ; se uita la ei zîmbind — la ea și la Lăzărică, de parcă i-ar fi prins cu cine știe ce treburi necurate. Aveau niște pui de la incubator, tocmai le dădea să mănînce, era cu farfuria de mălai în mînă, iar Lăzărică stătea mai încolo, pe treptele casei și fuma o țigară. Tot zîmbind Stoica Petre a întrebat ce-i cu fata : au dus-o de tot la București, sau se-ntoarce ? „Care-i treaba, tovarășe Lăzărică ? a zis. Doar n-ai băgat-o servitoare ! Că nu-mi aduc aminte să fi trecut pe la mine să-mi ceri adeverință sau recomandare, cum se obișnuiește... Ia spune, ai băgat-o servitoare ?"... Din primăvară, după ce se hotăriseră s-o dea la București, la profesională, Ioana nu mai făcuse altceva decît să spună la toată lumea cum o să se ducă ea în capitală, ce-o să facă și ce-o să dreagă ea pe-acolo... Era greu de crezut că tocmai Stoica Petre, care era la curent cu tot ce se-ntîmpla în sat, să n-o știe și pe asta ! Sigur că știa, dar venise ca să le-aducă aminte că mai e și el pe lumea asta... Lăzărică rămăsese mut, cu țigara în colțul gurii și atunci ea a simțit că nu mai poate : a aruncat farfuria cît colo, s-a repezit la gard și s-a apucat cu amîndouă mîinile de el, zgîlțîindu-l ; dacă nu ar fi fost gardul, cine știe ce s-ar fi întîmplat !

Oricum, fusese în stare să-i spună ce avea pe suflet ; acum, cînd nu mai era președinte, cînd nu mai era nici măcar magazioner cum a fost cîțiva ani după ce l-a scos, ea stătea, și se uita neputincioasă după mașina lui.

Seara, cînd Venera a adus vestea că Ioana vine în concediu la ei, cu Înghel si cu copiii, Florica a încremenit cu teancul de farfurii în mînă — mîncaseră, tocmai stringea masa și i s-a părut că n-a auzit bine.

— De unde știi ? a întrebat neîncrezătoare.

— A dat telefon la Consiliul popular. M-a căutat fata lui Geană să mă anunțe...

— Și de ce n-ai spus pînă acum ?

— Uitasem, abia adineauri mi-am adus aminte, a ris Venera ca și cum ar fi fost de la sine înțeles că așa ceva nu merită prea multă atenție. Nu mă crezi ? De ce te uiți așa la mine ?... Ce părere ai, tăticule ? s-a întors ea spre Lăzărică, privindu-l cu subînțeles. Dumneaei și-a anunțat sosirea...

Nu a mai apucat să spună ce anume trebuia el să înțeleagă pentru că Florica a izbucnit în hohote de plîns, parcă scăpată dintr-o mare primejdie tocmai cînd își pierduse speranța că s-ar mai putea salva ; se învîrtea în jurul mesei sprijinindu-se de speteaza scaunelor ca să nu cadă, făcîndu-și cruci, gemînd și bolborosind : „Doamne, Dumnezeule ! Doamne, Dumnezeule !"... Luat de nepregătite, Lăzărică se uita la ea speriat, dar Venera zîmbea înțelegătoare.

— Ei haide, ajunge ! a încercat s-o potolească atunci cînd a crezut că maică-sa și-a mai venit în fire, dar Florica a sărit ca ințepțită.

— Nici să mă bucur în casa mea n-am voie ? a strigat. Astuă-ți gura, dacă nu vă place ! Omoriți-mă, să nu mă mai auziți, să nu vă mai împiedicați de mine !...

Era atît de pornită, încît orice i-ar fi sous ar fi tulburat-o și mai mult, așa că au lăsat-o să se liniștească și abia cînd a plecat să ducă farfurile la bucătărie Lăzărică a îndrăznit să întrebe dacă e adevărat că Ioana a dat telefon.

— Da ! a pufnit Venera în ris. Îți dai seama ?

S-a uitat la ea nedumerit, încercînd să înțeleagă de ce rîde.

— Și ce mai spunea ? s-a foit el.

— N-auzi că n-a vorbit cu mine ? A dat telefon la Consiliul popular, a vorbit cu fata lui Geană...

— Mda ! a făcut Lăzărică dus pe gînduri. De ce-o fi venind să-și piardă concediul aicea, la țară ?... Să nu se fi întîmplat ceva... !

— Nu bănuiești de ce vine ? a rîs iară Venera. Lasă că te lămurește ea !... Nu vezi cum și-a anunțat sosirea ? Putea să mă caute și pe mine, la sediu, da' ea a anunțat primăria, parcă ar veni în delegație...

Dinspre partea lui Lăzărică Ioana putea să dea oricîte telefoane ar fi vrut, dar zîmbetele Venerei îl făceau să bănuie că ceva nu era chiar așa cum s-ar fi cuvenit.

— Nu putea să scrie o scrisoare ? și-a dat el cu părerea. Ce trebuia să dea telefon ?

— Și ce dac-a dat telefon ? s-au auzit vocea Floricăi din bucătărie. Ai tu ceva împotrivă ?

Lăzărică și-a aruncat ochii la Venera, neajutorat, dar ea s-a mulțumit să rîdă.

— Acum o să știe tot satu' că vine-ncoace ! a bombănit el fără prea multă convingere.

— De-aia a și dat telefon ! a zis Venera stingînd țigara în scrumiera din fața ei mulțumită că l-a făcut în sfîrșit să înțeleagă. Ca să știe tot satul ! Poate ies cu toții s-o aștepte la gară...

De data aceasta Florica s-a arătat în ușă, furioasă.

— Și ce dacă ? a strigat uitîndu-se cînd la unul, cînd la celălalt. Foarte bine-a făcut ! N-are de ce să-i fie rușine de nimica !... Ce, vine de la pușcărie, ori a lăsat-o careva cu burta la gură ? Vine cu bărbatu-său, cu care e măritată legal, cu copiii ei... Are meseria ei, casa ei, a realizat ceva în viață... De ce să-i fie rușine cînd se-ntoarce la ea în sat ?... Și tu, i-a zis lui Lăzărică, ce găsești de mirare că fiică-ta vine să-i vadă pe mă-sa și pe tat-so ?!...

Venera s-a ridicat de pe scaun.

— Eu mă duc să mă culc, a zis și a luat-o spre ușă fără să se mai uite la vreunul din ei.

— N-aveți decît să rîdeți pînă nu mai puteți! a strigat Florica după ea. Tot o să vină !... N-o s-o opriți voi, cu risetele voastre, să vină la ea acasă ! Că e și casa ei, nu numai a voastră !...

— Cine zice să nu vină ? s-a împotrivit Lăzărică. N-am ris de ea ! Am zis doar, că putea să scrie o scrisoare...

— Tot cauți tu ceva să nu-ți placă, hai ? Găsești tu un motiv... În loc să te bucuri că vine fiică-ta, cauți ceartă pentru te miri-ce... Și dacă tu ai altceva mai bun de făcut, măcar lasă-mă pe mine să mă bucur, nu mă mai tot întărita...

Lui Lăzărică începuse să-i pară rău că făcuse atîta caz de telefonul acela ; dacă nu ar fi fost Venera, probabil că nici nu ar fi băgat de seamă.

— Măi, a încercat s-o domolească pe Florica, dacă am zis ceva contra, asta nu-nseamnă că nu mă bucur... !

— Ar fi mai bine să recunoști că nu suferi s-o vezi pe Ioana în fața ochilor, nu-i nevoie să te prefaci... !

— Eu ? s-a mirat Lăzărică.

— Voi ce credeți ? a continuat Florica fără să-l ia în seamă. Uite că mai am și eu pe cineva care se gîndește la mine. I-e milă de mine... Pentru tine, parcă numai Venera ar fi pe lumea asta ! Te uiți la ea ca la Dumnezeu, îți e frică să nu-i ieși din cuvînt... De Ioana nici nu-ți pasă... De cîte ori ai fost la ea, la București, Ștefane ? S-o vezi, să mai vorbești cu ea, să-i vezi copiii... ? Nici măcar o dată...

— De ce ? Ți-e rușine cu ea, ori cu Anghel ? De ce ? Că-s muncitori ?... Tu ești mîndru numai cu Venera, că umblă cu șareta prin sat de stau toți proștii cu căciula-n mînă în fața ei !...

— N-am avut cînd, a mormăit Lăzărică.

— Daa ! Și la bufet ai timp să stai ?.... Îmi crapă obrazul de rușine cînd îmi scrie Ioana și mă-ntreabă : „Ce-are tăticu cu mine ?... Trebuia să-i fi spus adevărul : aia are taică-tu, că stă drepți în fața Venerei și nici un deget nu îndrăznește să miște fără să-i ceară mai întîi părerea, de frică să n-o supere...

Ajunsă aici, Florica a bufnit iar în plîns și a lăsat-o să plîngă cît vrea. Mai tîrziu, cînd se dezbrăcau să se culce, și-a adus aminte că s-au împărțit locurile la cimitir și a întrebat-o ce loc i-au dat, dar nu i-a răspuns. Ar fi fost mai cuminte s-o lase în pace și să se culce, dar nu s-a putut stăpîni să nu zîmbească.

— Înseamnă că ți-a dat bine, a zis, altfel mă luai de la poartă cu scandalul...

— Da ! a țipat Florica tremurînd toată. Mi-a dat în rîndu-ntîi !... Dar tu n-ai nici un merit, să știi ! Mi-a dat așa, pentru că e Venera cine e...

— Păi vezi ? a ris el mulțumit. Nu ți-am spus și eu că n-are nici un rost să umblu pe drumuri pentru atîta lucru ?

Florica s-a uitat la el cu dispreț.

— Știi, mă, cine ți-a repartizat ție locu' astăzi la cimitir ? Nu știi ! Află că Stoica Petre mi-a arătat mie cu degetu' locu'-n care să mă-ngroape !... Acuma, că ai aflat-o și pe asta, tot așa vesel ești ?

— Ce-are Stoica Petre cu locurile ? s-a mirat el.

— Are, că el împarte ! El se ocupă... I-a dat tractor de la **ceapeu**, pe el l-a pus să-mpartă...

— Vezi dacă sînteți proaste ? s-a hîlzit Lăzărică. Dacă-l lăsați pe Stoica Petre să se urce-n capul vostru, sigur că-și face interesele... Nu l-a pus nimeni să-mpartă locurile. Tocmai ca să nu fie nemulțumiri, să nu vă plîngeți pe urmă că n-a fost pe dreptate, nu s-a amestecat nimeni — v-a lăsat să-mpărțiți așa cum vreți voi... De-ala au dat și tractorul... Și tu dacă te duceai să semnezi la **ceapeu**, ți-l dădea. Vezi că sînteți proaste ? Vă joacă unu' ca Stoica Petre cum vrea el...

— Dacă ești tu așa deștept, de ce-l lași să-și bată joc de mine ?

— Atîția ani n-ai ajuns să-l cunoști ? Doar nu trebuie să vin eu să-ți spun cine-i Stoica Petre, cu ce metode umblă el !

— Parcă tu știi cine-i Stoica Petre ? s-a oțărît Florica punîndu-și mîinile în șolduri.

Ideea că el nu l-ar cunoaște pe Stoica Petre i s-a părut lui Lăzărică atît de lipsită de noimă, încît s-a înveselit de-a binelea.

— Auzi ? Într-o zi, înainte de război, a venit mă-sa lu' ăsta la noi în bucătărie. Tremura de frică... Era dimineață, abia se crăpase de ziuă... „Coană Lisaveto, zice, adineauri a trecut jandarmul pe la noi. A zis că pînă-n trei zile să facem căcăstoare, că altfel e de rău !"... „Și ce te-ai speriat așa ? o-ntreabă mămica. Dacă e ordin, trebuie s-o faci. Ce mare lucru ?"... „O s-o facem bre, a zis, sigur că da, atîta că nu știm ce-o fi aia !"...

Florica a încercat să-l întrerupă, nerăbdătoare, dar el i-a făcut cu ochiul :

— Așa a aflat Stoica Petre ce-i aia căcăstoare ! Mai tîrziu, cînd l-a pus președinte, era lămurit, dar tot s-a opus cînd a venit vorba să facem privată în curte, la sediu... Că, ce să cheltuim banii statului pe-așa ceva ? Că el nu-i de acord ! Cooperatorii n-au decît să-și facă nevoile acasă, ori în porumb, și nu pe banii gospodăriei... Că, parcă neam de neamul lor, numai pe tron a stat ?...

— Și tu, care știai ce-i aia căcăstoare, erai deștept ! s-a răstît Florica.

Lăzărică se înecă de rîs.

— Aoleo, abia a putut să îngaime, taci din gură că nu mai pot !

— Și-acuma rizi ! Tu ai impresia că ajunge să rizi de el ?... Așa îl batjocoreai și cînd era președinte și în timpul ăsta el tăia și spînzura în sat. Ce-a zis el, aia s-a făcut !... Trei case-a ridicat în viața lui : pentru el, pentru tat-so, Gheorghe, și pentru fiu-său care avea numai cincisprezece ani !...

— Eh ! de-aia l-a schimbat, că a abuzat ca președinte...

— Te bucuri că l-a schimbat. Ai avut dreptate să rizi de el, pînă la urmă s-a dovedit cine e Stoica Petre, da' viața mea a trecut, înțelegi ? A trecut și nu mai vine înapoi !...

— Și ce sînt eu de vină că s-a întîmplat așa ? Altceva decît să rîd, ce era să fac ?

— Rizi ! s-a strîmbat Florica. Te crezi mai deștept decît alții... Și-atunci, de ce tot peste Stoica Petre dau unde mă duc și orice fac ? Poți să-mi spui ? La colectivizare de ce s-a-nscris Stoica Petre înainte la toți și pe urmă a tras foloasele ? C-a fost prost ?

— Iar începem discuția asta ? s-a supărat Lăzărică. Te faci că nu știi !... De leneș s-a-nscris în colectiv — de-ala, că era lenea pe el de-un lat de palmă ! Le dăduse și la alde Stoica pămînt la-mproprietărire cum ne-a dat și nouă, da' ce să facă cu el ? Pămîntul le-a fost mai mult de necaz decît de folos... Ce le trebuia lor să muncească, să are și să semene, să lase la prașilă, dacă erau lăutari ? Credea că gata, de-acum înainte muncesc tractoarele pentru ei...

— S-a-nscris, sau nu s-a-nscris ? Mie asta să-mi spui ! A tras foloasele, sau nu le-a tras ? Tu în schimb, nici contra n-ai fost. Măcar dacă te țineai tare pînă la sfîrșit, să mai păstrăm pămîntul un an-doi... ! Cînd te-ai înscris tu, nici nu s-a bucurat, nici nu s-a supărat nimeni ! Ca prostu', ai dus și sculele pe care le-aveai acasă... Pînă și lada de cuie ai predat-o la înscriere și, dacă-ți cerea izmenele de pe tine, și pe alea le scoteai !... Lăutar, cum era el, a fost mai deștept ca toți !... Cît au fost fetele mele la școală și-nvățau, eu am stat cu lampa de gaz, iară Stoica Petre avea bec la cotineața porcului. Dacă mergeai după sîrma electrică, nimereai tot la neamurile lui, la oamenii lui, ori măcar la ăla de care avea respect !

— Și ce vrei ? s-a burzuluit Lăzărică. Dacă s-a-ntîmplat așa, tot restul vieții trebuie să-mi dau cu pumnii-n cap ? Să nu mai dorm noaptea de inimă rea că și-a pus lumină electrică înaintea mea și țiment în curte ?... Așa-i : de două'j'de ani găinile lui mănîncă boabe după țiment și se ouă-n pefeleu ! Păi, să le fie de bine ! Pentru mine, Stoica Petre nu există pe lumea asta !... Și cînd începe careva să numere aragazele și aparatele de radio și televizoarele din sat, eu îi spun : așa-i ! Înainte n-aveam nici de unele. Acuma, cînd intri într-o casă de om vezi și televizor și frigider și mașină de spălat. Pe vremuri, mi-aduc aminte, cum dădea primăvara se ducea lumea după păpădie ori după știevie, pe cîmp. Abia de-i dădea colțul și-o și culegeau. Puneam oțet, o mîncam cu sare și cu mămăliguță. Trecea păpădia ? Ne duceam după susai... Dar dumneata, care stai să numeri aparatele, ai auzit vreodată cum cîntau oamenii dimineața cînd ieșeau la cîmp cu sapa-n spate ? Cînta de răsuna satu' ! Și pînă seara, tot cîntînd îi auzeai... De ce le ghiorăia mațele, de-aia cînta mai tare ! Acuma, dacă mai auzi dumneata pe careva cîntînd cînd iese cu sapa, înseamnă că-l confunzi : se-aude la radio... Se mai schimbă timpurile, se termină și cu Stoica Petre... că una e să cînți tu și alta e să-ți cînte la radio...

Florica îl asculta clătinînd capul a jale și a continuat să o facă și după ce el trecuse.

— Mă uit la tine Ștefane, a zis într-un tîrziu și, cînd văd cum te minți singur, îmi vine nu știu ce să fac !... Tu zici c-ai scăpat de Stoica Petre dacă nu mai e președinte și rizi de el... Eu văd casa pe care-o are ! Îl văd pe el în fața ochilor și mi-aduc aminte cum mergeau fetele mele vara, în vacanță, la prășit porumbu, iară fiu-său punea radio tare, stătea la soare-n curte numa'n chiloți, bea sifon și făcea duș cu stropitoarea... La colectivizare Stoica Petre a zis pe cine să exproprieze, pe cine să comaseze... Din cauza lui ne-a dat nouă lotu' în folosință acolo unde ni l-a dat... Ție nu-ți pasă, da' să știi că și-n cimitir au să-ți zacă ciolanele acolo unde a arătat el cu degetu'...

— Nu ziceai că ți-a dat în rîndu'-ntîi ?

— Nu-mi pasă că e-n rîndu'-ntîi sau în altă parte ! a zis ea scîrbită. De Stoica Petre e vorba, care nu-i ajunge că a-mpărțit pe lumea asta, la ăla vîlî ! Acuma împarte și la morți, pe lumea ailaltă !... Tu, poate că și-n pămînt o să zaci așa liniștit, să rizi de Stoica Petre care-a arătat cu degetu' unde să te-ngroape pe tine ?...

(Fragmente din romanul cu același titlu)

gheorghe constantinescu

Nonconfortul

La toți dracii confortul !
Am declarat război necruțător
Tuturor lucrurilor inutile
Ce te-nrobesc
Ce te sufocă cu prezența lor
Le simt cum mă apasă
Din toate părțile
Vreau să evadez din mijlocul lor
Vreau spațiu, cît mai mult spațiu
Simt nevoia de aer
De lumină, de cît mai multă lumină
Ducă-se la toți dracii toate acestea
Ce-ți ordonează viața
Vreau s-alerg prin soare
Prin vînt și prin ploaie
Să colind pădurile
Să traversez riurile
Și obosit de-atît umblat
Să-mi fac un pat din fin cosit
Să dorm sub cerul înstelat
. . . . . .

La toți dracii confortul
Și lucrurile inutile... !

Logica lucrurilor

Mă întreb :
De unde vin și ce rost
Am pe acest pămînt ?
Încerc să-mi răspund
Dar nu reușesc.
Mă-ncurc în logica
lucrurilor....

Casa din bîrne

Vezi tu casa aceea de pe deal ?
Casa aceea din bîrne,
Girbovită de vremuri ?
Este casa părinților mei
Ea se încăpățînează
Să rămînă mai departe
De stra'ă pe deal.
Bunicul a durat acea tă casă
Cu gîndul să reziste în timp
Și să ducă cu ea
Amintirea.
Vezi tu casa aceea de pe deal ?
Casa aceea din bîrne,
Girbovită de vremuri ?

Saltimbancul

Am fost un umil saltimbanc
Ce făcea tumbe la circ
Azi
Mă plimb prin mulțime
Și văd mulți saltimbanci
Arena s-a mutat în stradă
Miracolul de sub cupolă
Poate oricine
Ca să-l vadă
Am fost un umil saltimbanc...

Jivinele pămîntului

Iarna
Jivinile pămîntului
Mușcă
Înfometate
Din Lună
Devorînd-o
Pînă la ultima
Firimitură
Luna
Renaște
Pentru a fi
Mîncată
Din nou

Ceai din fructe de cătină

Femeia se spală
Cu ceai de fructe de cătină
Dimineața, la prînz și seara.
Astfel își va păstra tinerețea
Va fi tînără mereu.
Fața se spală cu
Ceai din fructe de cătină
Dimineața, la prînz și seara.
Spală-ți cu ceai
Din fructe de cătină
Draga mea, și ochii
Și mîinile, și fața
Dimineața, la prînz și seara.

Paznicul de noapte

Într-o insomnie prelungită
Trecîndu-ți prin minte fragmente
de viață
Încerci, ca din aceste frînturi
Să descerni...
Într-o insomnie prelungită
Te înspăimîntă liniștea
Și starea de nemișcare
Ceva de nepătruns
Într-o insomnie prelungită
Trecîndu-ți prin minte fragmente
de viață.

Umbre

Îți-aud adesea pașii
Pe poteci
Tu nicicum
N-ai să înțelegi
Sinistrul zornăit de lanțuri,
Ce-l lăsau în urma lor
Ocnașii.

Reflecție

Sînt singur
Pe pista de-ncercare
E trist
Dar nu-i nici o eroare
Sînt singur
Pe pista de-ncercare
De-aici
Îmi trimit gîndul
Dincolo de zare
Sînt singur
Pe pista de-ncercare...

Poem

Pe înălțimi
Verdele bradului
Intrigă.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

ION AGÂRBICEANU

I. Miticul și realul (2)

Desen de Silvan

Dacă frica paroxistică de moarte a babei Miia are totuși un suport liniștitor, constînd în credința ardentă că ea nu este o păcătoasă („Nu, ca nu va apuca în iad ! Ce-a făcut ca să meargă în iad? Și are ea luminița aproape ! Cînd va simți că i se ridică nodul în gît, să-i oprească răsuflarea, aprinde lumînița, sfînta lumînița, de ceară. Ș-atunci, chiar de-ar vrea s-o răpească, cornorații se vor împrăștia"), în schimb o altă eroină din aceeași categorie a bătrînelor bigote, cea din povestirea **Sănduța** (1909), atinge culmea disperării atroce, întrucît, în ceea ce-o privește, obsesia unei trecute vinovății tăinuite îi spulberă orice speranță de izbăvire. Întreaga ei viață, baba Sănduța a dus povara unui singur moment de rătăcire, tînără fiind, și-a înșelat bărbatul ; e un fapt care, în mintea ei, reprezintă însuși momentul cînd a cuprins-o frica de „necuratul". O asemenea implicare a „lumescului" în suferința morală de conținut eminamente mistic, la Agârbiceanu, constituie, cum vom vedea, o premisă frecventă ce conduce la conflicte morale cu finalitate devastatoare. Ca mod de existență a personajului, șochează imprejurarea că normele obișnuite de conduită acceptă ca pe ceva firesc, de la sine înțeles, înriuririle distructive ale agentului demonic. Acesta din urmă nu „vine" de undeva, din afară ; pur și simplu, își are cuibul în însuși sufletul ființei umane căreia, cînd poate, i se substituie uzurpîndu-i dimensiunea etică („Drac e omul cel rău și nedrept. Ăla-i dracu!" postulează Fefeleaga). Incapabilă, totuși a-și asuma dimensiunea demonicului la modul intrinsec, adică din unghiul „eului metafizic" (asemenea marilor posedați ai scriitorului, precum cei din nuvelele **Popa Man** și **Jandarmul**), baba Sănduța are reprezentări ale „celui din pietre" atît de banal concrete încît este de mirare că nu cade în derizoriul amuzant. Pașnica faună domestică ce-o înconjoară, de pildă, se pune în serviciul obsesivei vinovății în chipul cel mai spontan cu putință, metamorfozîndu-se pe loc. Duhul animist-diavolesc este suveran precum într-o feerie grotescă. Oricît ar merge la preot pentru a se spovedi și oricît s-ar închina pe la icoane (ca să nu mai vorbim de mătăniile ce le poartă asupra-i tot timpul : „Trei fețe sînt în Dumnezeu ? Pentru față un șirag de mătănii, în trei să crape Necuratul cînd s-ar apropia de Sănduța !"), așadar, în pofida unui asemenea exces de zel într-ale bigotismului, nefericita bătrînă „vede" peste tot numai întruchipări ale diavolului. „De urmărirea celui necurat — notează povestitorul — nu poate scăpa. Îl vede pe masă, îl vede subt pat, îl zărește pe vatra focului, cum își întinde limba lungă, roșie, să soarbă pară. Îl vede pe drum, cînd în formă de cîne, cînd ca o mîță mare, sură. I se arată în vis ca un sfredel, ca un țap, ca un cocoș negru. Și ucigă-l tămîia ! — nu-i dă pace nici în sfînta biserică. Și-acolo îl zărește Sănduța, ca un bivol greu, negru .

Comparabile cu imaginile sălbatic grotești" din tablourile lui Hyeronimus Bosch ori Grünewald (cum observă I. Negoițescu în excelentul său studiu **Valori stilistice în nuvelistica lui Agârbiceanu**), asemenea întruchipări ale diavolului și fac apariția în clipele de liniște nocturnă, înfricoșată, bătrîna simțindu-le și „văzîndu-le" în forme de o plasticitate extraordinară :

„— Auzi, Culae,? Ha ? Auzi-l cum șuieră, cum miorlăie ca mîța, cum cucurigă cocoșește.

Se ridica în pat, în capul oaselor, și i-l arăta moșneagului cu degetul :

— Iacă-tă-l, făcea îngrozită, s-a așezat la mine pe perină ! Are gheare de uliu, cap de nevăstuică și limbă împărțită, de șarpe". Cum se vede, de data aceasta, „regimul nocturn al imaginii" (Gilbert Durand) atrage după sine fenomene de, să le spunem așa, antropapatism satanic purtînd însemnele unui ezoterism folcloric mult mai explicite (uliul, nevăstuica, șarpele) decît în cazul precedent. În fine, nestăvilita presiune a spiritului diavolesc atinge apogeul în momentul cînd Necuratul ia înfățișare de om, anunțîndu-și „vizita" prin mesagerul privilegiat care este pisica. Scena este antologică, imaginea luptei dintre diavol și divinitate fiind comparabilă cu cea naiv-apocaliptică de pe icoanele de sticlă :

„În duminica următoare, dimineața, Sănduța pleacă la biserică. De unde de neunde, o mîță vine ca o săgeată și trece peste piciorul cel umflat al bătrînei. Sănduța vrea să meargă mai departe, se sprijină în băț, bate cruci — zadarnic ! Zice rugăciunile, cîte le știe, de zece ori — nimic ! Părea că e înlemnită. Pesămne puterea Necuratului se legase iarăși de dînsa ! Au trebuit s-o ducă oamenii pe sus, pe cînd ea se rugase cuprinsă de fiorii morții. De aici încolo **cel din cinepă** (s.n.) începu s-o neliniștească și-ntr-altă formă. I se arăta, în toată noaptea, ca un moș bătrîn și-i zicea :

— Tu Sănduță, eu am să-ți arăt o comoară. Iată colo, drept deasupra mîncăturii dintre culmi, este un frasin. Vezi tu frasinul ?

Și Sănduța parcă răspundea în vis și zicea, deși ar fi voit să tacă ;

— Văd".

Reținînd faptul că marea temă magic-fantatiscă a scriitorului — tema comorilor — își arată prezența și în această povestire, pe de altă parte, este de semnalat teribila capacitate a imaginilor nocturn-onirice de a se transfera în realul cotidian : „Ziua, bătrîna privea, de multe ori spre locul arătat de moșneag și, cu toată groaza ce-o stăpînea, ar fi voit să meargă acolo, să sape, nu atît să ieie comoara cît numai să vadă de-i adevărată spusa bătrînului".

Finalul povestirii readuce în prim plan ideea morală căreia, acum ne dăm pe deplin seama, prozatorul a urmărit a-i face loc de la bun început. Spre deosebire de Gala Galaction, însă, Agârbiceanu este mult mai îndurător ; la el, disocierea dintre sacru și profan nu apare atît de tranșant încît sancționarea „păcatului" să atragă după sine directa trimitere a individului uman fie în rai, fie în iad. Legea vieții, conform unei morale naturiste implicite, își asumă deopotrivă cele două categorii antinomice — răul și binele — : ceea ce face ca moartea să izbăvească de păcat, întrucît acesta este recunoscut, măcar în ultima clipă a vieții. Reușind, în sfîrșit, a-i mărturisi bătrînului ei tovarăș de viață cărui fapt îi datorează întrarea în stăpînirea Necuratului, deci în ciuda păcătoșeniei ce-a apăsat-o atît amar de timp, baba Sănduța are parte de un sfîrșit nu cu mult diferit de acela și neprihănitei babe Miia din **Luminița**. Mai mult, chiar, miticul „trăiește" în real cu o asemenea intimitate, încît morala fabulei este totalmente asimilată de epica existenței :

„— Ce crezi tu, măi Culae, la toate astea ?

— Ce să cred ? Că-i iar o prostie de-a ta. Dac-ar fi cum zici tu, atunci toate femeile ar trebui să viseze urît și să se teamă de diavol. Da' se vede că tu din țîță ai fost așa, fricoasă. Da' frica de-o parte-i bună, că te scutește de multe rele, numa de-o parte-i rea, că-l face pe om de nu-i mai bun de nimic.

Un geamăt adînc răsună în casă, un inec.

Moșneagul tăcu deodată, se apropie de oăcel și supse tare din pipă. Ochiul de foc crescu și lumină fața Sănduței. Ea sta tăpănă, da' c-un zîmbet de mulțumire pe față. Încă puțin, pînă pufăi pioa de tabac, și trupul Sănduței se răci. Moș Culae, făcîndu-și o cruce largă, îi aprinse o lumînărică și, tot piciind din lulea, i-o lipi de căpătîiul patului și-i trase pleoapele peste luminile stinse ale ochilor. Săzu apoi pe laviță și privi la crucile de ceară desenate de bătrîna, cum săltau ca și cînd s-ar fi aplecat cu păreți cu tot".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Trei secvențe de la deschiderea festivalului și simpozionului „Poeții din Balcani și pacea" organizat de Uniunea Scriitorilor din R.S. România. Recită poeții bulgari Nikola Indjov și Gheorghi Konstantinov

Promisiunea

De fiecare dată cînd redactorul-șef apărea, după o absență mai lungă de trei zile, în redacția ziarului **Speranța** se producea o agitație de nedescris. Niciunul dintre redactori nu-și permitea să continue o discuție începută cu un alt coleg, necum să primească oaspeți sau colaboratori externi, deși odinioară surorînși în astfel de situații de către șeful abia întors, acesta le părea cum nu se poate mai amabil. Poate că tocmai absența repercusiunilor îi făcuse atît de atenți în zilele cînd șeful revenea în redacție. Singurul căruia părea să nu-i pese de prezența sau absența șefului era Sever Justinian care, cu toate că știa că „bosul" se află la post, plecase încă de la orele opt și jumătate, pe deasupra, se întorsese la lucru și însoțit de Maior. De cum intrară în biroul său, Justinian comandă cafele, frișcă și cîte un coniac pentru orice eventualitate. Un coleg din biroul alăturat deschise ușa numai cît să-și arate fața și-l anunță pe Sever că șeful se află printre ei, apoi se retrase.

— Înțeleg — souse Maiorul — că șeful dumneavoastră e o persoană de temut.

— Așa este, replică Justinian, dar nu cu toți subalternii. Mie nu mi-a adresat, nici un cuvînt de scădere vreodată. Fiți liniștit, o să vă pun banda îndată, să ascultați părerea domnului Still. Într-adevăr Maiorul putu să audă vocea și tonul convingător ale consilierului : „Singurul om angrenat cu toate forțele sale în această absurditate este Maiorul, care continuă să dorească atît procesul, cît și condamnarea motanului la spînzurătoare".

— Sper că v-ați convins de adevărul celor comunicate de mine azi dimineață, insistă Justinian.

— Nu-mi rămîne decît să vă mulțumesc, răspunse Maiorul. Probabil că domnul Still s-a jenat de insistența cu care se știe că urmărește suprimarea unui motan și a dat vina pe mine.

— Dacă ați recunoscut că Simion Still vrea să scape și de răspunderea condamnării lui Maciste, punîndu-v-o dumneavoastră în circă, aș cuteza să vă fac o propunere. De fapt e vorba de a da publicității ceea ce vom hotărî de comun acord. Ați auzit mai înainte ce pretinde consilierul principal în legătură cu activitatea dumneavoastră.

— Aștept cu nerăbdare, spuse Maiorul.

— Propunerea mea este îndreptățită și simplă, deși are două alternative perfect paralele : 1) Secția de criminalistică să publice un raport sintetic din care să reiasă că în urma cercetărilor întreprinse a constatat că marele motan Maciste este nevinovat și propune eliberarea lui sau

2) Din analiza atentă a acuzațiilor pe care presa interesată numai de succesul ei la public și de atacul la persoană le-a adus domnului Simion Still, secția de criminalistică își face o datorie de onoare, din a arăta că domnul consilier municipal este în afara oricărui amestec în crimele de care cu atîta ușurință și irresponsabilitate a fost acuzat în ziarul **Speranța**. Ce părere aveți ?

— E foarte bun coniacul dumneavoastră. Pe vremuri fiind exmatriculat din liceu pe motive fără importanță, am fost o foarte scurtă perioadă ajutor de chelner și, n-o să credeți poate, aveam o cantitate enormă din acest Martel. Cafeaua, sper să nu vă jignesc, nu mi-a plăcut niciodată, cu toate că în urma analizelor mi s-a spus că aș fi hipotensiv. Ei, ca să nu vă retin, în vremea cînd făceam pe chelnerul s-a întîmplat un scandal în localul nostru și cum nu știam să mă feresc de calitatea de martor a trebuit să declar curat cine e vinovatul.

— Și cum ați procedat ? întreabă Justinian.

— Am declarat că vinovat e vinovatul.

— Atunci propunerea mea dublă e cu atît mai binevenită cu cît vă puteți mai ușor hotări asupra uneia dintre alternative.

— Domnule Justinian, pe vremea aceea eram un copil. Dumneavoastră mă tratați ca și cum aș avea aceeași vîrstă : credeți că rezolvarea e mai justă dacă, în confruntarea dintre un Om și un patruped câștigă al doilea care, fie vorba între noi, e totuși numai un motan ?

— Scrupulul dumneavoastră are în vedere un umanism incontestabil, aș putea spune absolut, dar dacă am ține seama de părerile pe care vi le-ați format în prima perioadă a cercetării în legătură cu nenorocirea medicinistului, cred că mi-ați da dreptate. Pe de altă parte știți bine că Maciste nu-l un simplu motan și dacă Omul, care e podoaba universului cunoscut de noi, respinge aspirația celorlalte ființe de a deveni aidoma lui, se clatină însăși credința sa în propria-i superioritate.

— Văd, continuă Maiorul, că încercați asupra mea un test ; vreți să vedeți dacă acționez conform cu adevărul ? ! Cînd e vorba de lupta între om și om, urmăresc să iasă la iveală adevărul, indiferent ce s-ar întîmpla după aceea. Dar cînd e vorba de un om și un animal nu-mi puteți cere să fiu împotriva omului.

— Cu riscul de a fi greșit înțeles, sum se avîntă Justinian, pot să afirm că oamenii care n-au avut, n-au mîngîiat (crescîndu-l) un animal — un cal bunăoară — atunci cînd le-a încăput pe mînă s-au purtat într-un mod bestial, croindu-l cu biciul pînă la singe ; recunoașteți că există astfel de oameni și că toți cei care lovesc animalul cu sete sînt și devin adevărații persecutori ai omului, schingiuitorii lui ?

— Recunosc, dar nu pot da publicității ceea ce-mi propuneți cînd e vorba să stabilesc vinovăția omului în fața animalului.

— Reticențele dumneavoastră sînt de înțeles, continuă Justinian. Vă propun, în sensul susținerii dumneavoastră, a treia alternativă. Să publicați un articol în care să afirmați vinovăția motanului în privința crimelor al căror dosar l-ați întocmit personal.

— Nu pot să fac nici acest lucru, ar fi absurd, dosarul e secret, iar să dau, eu, publicității un astfel de material nu pot, fiindcă nu-i adevărat.

— Atunci vă întreb : ce se va întîmpla la marele Maciste, cu acel animal care-i întrece pe mulți dintre oameni în a urmări și dezvălui adevărul ? Știu că l-ați văzut pe Maciste în chip de motan, de tigru, de panteră, de tînăr superb și dansînd la întîlnirile din casa Norei. Vă îndoiți de inteligența extraordinară și de aspirația acestei inteligențe de a se întrupa într-o formă pe măsura intensității sale ?

— Fiindcă mi-ați servit o informație neașteptată pot să mă declar prietenul dumneavoastră. În ce-l privește pe Maciste, nu fiți prea îngrijorat ! Are o mulțime de prieteni încă, meșteri — unul și unul. Oamenii mei îi urmăresc în tot ce vor ei să facă pentru salvarea marelui motan. Nu știu ce se va întîmpla pînă la urmă, dar mă tem ca lui Maciste să nu i se facă lehamite după atîtea încercări de a deveni om. Cel puțin eu n-am să-l împiedic, deși — cu toate metamorfozele lui pe care le-am văzut de aproape — reala sa transformare în om mi se pare o fantasmagorie.

Sever Justinian fu chemat de redactorul-șef, iar cei doi proaspeți prieteni se despărțiră în mod cordial.

Gheorghe Pituț

PRIMIM :

O PRECIZARE

În numărul trecut al revistei „Luceafărul" a apărut o cronică la spectacolul t.v. „Baladă pentru un om". Pentru ca Valeriu Munteanu să nu fie lezat de analiza „acidă", precizeze că autorul se numește nu Valeriu, ci Valentin Munteanu.

Cu mulțumiri,
Valentin Munteanu

Răspundere față de valorile culturii noastre

În ultima vreme, postul de radio autointitulat „Europa liberă" și-a intensificat campania dusă împotriva țării noastre, denigrînd eforturile constructive ale poporului nostru, năzuințele și importantele sale realizări în opera de consolidare a societății noi și de afirmare a umanismului revoluționar.

Deosebit de virulente sînt atacurile la adresa culturii și literaturii române, respingerea, minimalizarea sau răstălmăcirea unor opere de seamă, clasice și contemporane, comentariile inexacte și dușmănoase în legătură cu viața literară. În acest context, se reiau cazuri și probleme care au fost dezbătute la timpul potrivit în cadrul organismelor democratice ale obștei scriitoricești.

Luînd în discuție aceste practici nedemne, incalificabile, Biroul Uniunii Scriitorilor respinge cu hotărîre orice amestec în probleme care sînt de competența Uniunii Scriitorilor, a altor organisme autorizate ale culturii noastre, încercările de inveninare a atmosferei creatoare și responsabile din lumea literelor noastre.

Biroul Uniunii Scriitorilor consideră, de asemenea, drept condamnabilă trimiterea spre difuzare susnumitului post de radio, pe diverse căi, a unor texte care defăimează realitățile societății noastre.

BIROUL UNIUNII SCRIITORILOR

Virgil Carianopol — 75

● Cenaclul literar „G. Călinescu" din cadrul Academiei R. S. România a organizat o ședință omagială dedicată poetului Virgil Carianopol, care a împlinit 75 de ani. În cadrul acestei ședințe a fost citit un călduros salut din partea criticului Ovidiu Papadima în care se subliniază că „poetul sărbătorit este unul dintre aceia care îmbogățesc de multă vreme peisajul atît de complex al literaturii contemporane cu trăsăturile clar definite ale unei personalități învesmîntată în calmul, în sfătoasa înțelepciune pe care și-o impune fără eruntii șgomotoase, fără atitudini ostentative, izbitoare. Și aceasta se datorește faptului că poezia lui Virgil Carianopol crește din adîncul sufletului său, cu o căldură și cu o sinceritate dintre cele mai cuceritoare...". În continuare au mai luat cuvîntul dintre redactorii cărților sale Victor Iova și Ion Acsan, precum și Gheorghe Marinescu-Dînzvor, Petre Paulescu, Valeria Deleanu, Pan M. Vizirescu și s-a citit un mesaj din partea poetului sărbătorit care se află în convalescență după o grea și îndelungată suferință.

În partea a doua a ședinței au citit versuri A. Bardan, Ștefan Cîrstoiu și Simona Lecca. Ședința a fost condusă de Ion Potopin, secretarul cenaclului.

Simfonia textului

Urmare din pag. 1

făcîndu-ne totodată să bănuim și amploarea mișcării din profunzime, agitația subterană a elementelor constitutive, sonorități proprii sau ecouri livrești din al căror dialog se naște poemul și pe care autorul nu se străduie, cu disperarea altora, de a le sustrage identificării criticii. Textul elaborat de Cezar Ivănescu, cu o încrîncenare desperată aproape, reprezintă, cum s-a spus, o structură polifonică ; el este perimetrul luminos în care se intersectează un șir de texte anterioare, dar, fapt important, tot el dă codul interpretării acestora, cît și al textelor ce vor urma. Ceea ce ne interesează însă este mai puțin excursul sursologic, demontarea operei prin identificarea manierelor livrești cît, mai ales, relațiile contractate între acestea. Poezia practicată de cîntărețul „Baaadului" posedă capacitatea de a determina deplasări semantice în interiorul aceleiași maniere discursive, ceea ce-i conferă o funcționalitate diferită, în text, față de ceea ce înțelegem în mod curent prin modalitatea psalmică sau trubadurească, să zicem. Iată cum, dintr-o aparentă eterogenitate a elementelor alogene, textul degajă o simfonie delectabilă în registrul tematic preponderent, cel al cîntecului orfic, exorcizator al morții și promotor al vitalismului cosmic. Dacă individul apare definit ca „acea ființă care luptă împotriva morții și împotriva complicilor morții", poetul se include în această generoasă definiție prin rolul său de constructor al unui ritual, la nivelul textului, prin care moartea este anulată. Poezia este astfel domeniul unei opoziții ireconciliabile între viață și moarte : prin faptul că ambele sisteme apar definite prin raportarea la uman, ele sînt constrînse să coexiste, dar prin însăși natura poeziei, se află într-o vehementă dispută. O interferență vizibilă apare totuși în acest punct : cultul vieții este o coborîre a morții la nivelul biologic iar exorcizarea morții nu se realizează prin **melos** decît odată cu contaminarea și alterarea sistemului vitalist ; erotica însăși a poetului, poartă o paloare thanatică, lesne de încadrat în seria eminescian-bacoviană, trecînd prin spectaculațitatea demonică a „Întunecatului April". Sentimentul pe care-l creează aceste intersectări intratextuale din poezia lui Cezar Ivănescu este acela al condiționării cinteculi orfic și, implicit, al funcționalității ritualului, de către prezența obiectului adulat sau respins. Uneori această prezență poate fi strict subiectivă, interioară, obsesia, gîndul putînd substitui corporalitatea spectrului prin muzicalitate. Refrenul, nucleul semantic al multor poeme, are rolul de a reitera, de a potența conotațiile cele mai banale prin repetiție : „Gîndul Morții", prin simpla sa existență, este un paleativ al solitudinii exasperante și, deși referințele sale sînt funerare, natura sa fundamental cerebrală reprezintă o luare de poziție în fața morții devoratoare, vermiculare, și a mesagerilor ei subterani. Lupta subiectului, în acest spațiu sufocant, în odaia lui Eminescu, Bacovia sau Emil Botta are ceva de macabru turnir care în pra-

gul eșecului se metamorfozează în tînguire și bocet, numai că, așa cum subliniam mai sus, interferența seriilor semantice provoacă desemantizări atît în registrul cavaleresc (care primește conotații parodice) cît și în cel psalmic-popular (invadat de concretețe și brutalitate la nivel lexical) : „cu Gîndul Morții ca un frate geaman / simți că enormă-i locuința / iar tu nu ești vreun Cavaler de Preț / și Gîndu-Morții-ncet / va stinge luminarea / și-or năvăli gîndacii impotenți / și-apoi păianjenii furnicile mărețe / și cîrtițe la brat / și devorîndu-ți Gîndul Morții / fratele tău geaman / sătulele ființe-ți vor dormita alături / singur lăsîndu-ți goala locuință / vei călca la drum / surizător în Țara Murmintilor". Acest procedeu al intertextualizării pare a fi o dominantă a scrituri lui Cezar Ivănescu. Așa cum a demonstrat cercetătoarea Ecaterina Mihăilă în „Revista de istorie și teorie literară" (tom 30, 3, 1981) intertextualitatea reprezintă o modalitate constantă de construcție a textului la Cezar Ivănescu, din moment ce ea apare încă din fragmentele din 1966 reluate în culegerea „La Baaad" (1979) și pînă la poemul „Jeu d'Amour (Brisena) publicat în „Luceafărul", nr. 43 din 1980, care constituie obiectul analizei Ecaterinei Mihăilă și unde aceasta a evidențiat interferența izotopiei sacrului, dorului și gestualității erotice cavalerești, la nivel semantic, prozodic și gramatical. Ca un ecou al procedeului în cauză, ființa umană lese din jocul convențiilor formale și al sferelor semantice lipsită de o delimitare strictă față de cosmos. Ca și cum ar fi constituit din acizi, textul este mediul în care corpul uman, amenințat permanent de moarte se topește în lutul sexualizat (vezi poemul „Corpus"). Nu e nevoie de prea multă psihanaliză (au făcut-o Bachelard și Durand înaintea noastră) pentru a înțelege de ce pămîntul care înghite este imaginat cu atribute materne (ca din poemul „Persona", sau erotice, asemenea lui Guillaume Apollinaire, pentru care transșeea era un sex nesfîrșit, înghițind trupurile soldaților. Anularea identității prin integrarea într-un destin comun, al celor mulți și anonimi amenințați deopotrivă de thanatos face din om o **persoană**, o persoană oarecare, un obiect oarecare pe marginea neantului. Exorcizînd moartea, textul este capabil, la Cezar Ivănescu, de a-i restitui omenescului individualitatea și identitatea căci funcția de creator și receptor al artei unicizează în aceeași măsură. În aceste condiții poetul depune o mare perseverență în direcția substanțializării sentimentului morții care, numai astfel întrupat, poate fi supus cu succes ritualului poetic, muzicii orfice. „Viermelui" care roade neîncetat, dinlăuntru, îi corespunde în exterior, presimțirea unei forțe colosale, „Leviathanul", întrupare a destrucției imperturbabile căreia îi sîntem cu toții supuși. Deși disimulată sub versetele psalmice, intenția poetului este clară : îmblînzirea leviathanului, anularea amenințării prin vraja simfonică a textului, arareori tulburată de accente parodice, semn că subiectul își stăpînește cu detașare materia și forțele ei obscure. Muzica poeziei lui Cezar Ivănescu nu este însă armonie la modul simbolist, cum s-a crezut, rezumată la nivelul eufoniilor, ci, în sensul precizat de Dámaso Alonso sau T. S. Eliot, o muzicalitate a interferențelor semantice, o liturghie presărată cu antifraze și o romanță subminată de ironie, doină în care jocul tragic al erosului iese din marginile folclorice apropiindu-se de filozofia lui Heidegger ; impresia de „naturalete rafinată" a artei lui Cezar Ivănescu este doar o culminație a unei susținute mînci asupra versului căci, așa cum s-a spus, simplitatea aparentă a poeziei sale, vine pe „căi complicate". Textul este locul geometric și afectiv unde se înfruntă și se neutralizează o serie întreagă de factori oponenți, eul oscilînd (amenințat de moarte și amenințînd-o la rîndu-i) între obediență și revoltă, resemnare și exteriorizare a vocației sale de „eretic" (cum observa Nicolae Ciobanu), în condițiile în care propria prezență se dovedește ambivalentă : garanție a morții (trup efemer) dar și a biruinței asupra ei (preeminența artistică spirituală), totul restrîns între poli „alfa" și „omega" ai existenței. Descrierea „marii treceri" este un prilej oportun pentru desacralizarea atmosferei anterioare și pentru supratextuarea celor două atitudini fundamentale : pe de o parte prosternarea spiritului la picioarele divinității, pe de alta afirmarea propriului titanism ce se poate dispensa de binecuvîntarea unei forțe bănuite ca omnipotentă. Treptat versetul psalmic pierde din hieratism iar registrul prin care eul își impune voluntarismul devine un semn al opoziției față de domeniul sacrului, ba mai mult, într-o fază intermediară, ușor parodic, difident, pentru ca în final textul să exprime o prezență copleșitoare a morții, un dialog imediat între părțile trupului contaminat de suflul thanatic și sinele care-i înregistrează zbaterile : „e ceasul cînd crinul alb / **și domnului să rugăm / să nu ne amenințe** (s.n.) / (pe ape să umbli poți) / or mîna e grea ca un crin letargic / **și domnului să ne rugăm** / întinzi gura / după această floare mare / ...**și domnului ! ?...** după această floare mare de carne / ...**să ne rugăm**... / care-ți servește cafeaua / și-așteaptă s-o atingi / spre-a fi incredințată / că ești mort și te poate suge !". Senzația fiziologică are în poezia lui Cezar Ivănescu o semnificație aparte. Ea descrie, în primul, o prezență, un eu care se vede frustrat de **rodul** semințel materne, de capacitatea de a se individualiza și delimita ; **singele** care curge nestăvilit, dinspre viață spre moarte, **ochii** avizi de univers („și ochii-nceo să-mi iasă din orbite / ca două lacrimi mari care-ar păși" — spune poetul într-un distih memorabil), obsesia maternă (cosmosul și moartea, viața și dragostea poartă conotații materne, ca și parcurgerea existenței văzută ca o prăbușire printr-un **turn** sexualizat, o detronare din scaunul universului). „Uzina Morții" care „lucrează" pe drumul Baaadului, tema „spitalului" a „sălii de gimnastică", oribilul fiziologic, sînt tot atîtea prefigurări ale unei iminente fatale, încadrabilă în registrul mortuar în pofida frecventelor fragmente de sarjă. Degradarea „graduală" a trupului, reluată în „Fragmente din Muzeon" (1982), devine acum, o decădere din **„virsta de aur"** a erosului, o alterare a Timpului însuși. Interferențele rămîn și acum foarte vizibile, textul se construiește pe aceeași muzicalitate a structurii, cu deosebirea că preponderentă devine elegia în manieră folclorică ce tinde să se substituie ritualului trubadaresc, chiar în cadrul ciclului „Jeu d'Amour" : Regină, eram tînăr / și-acuma nu mai sînt, / ca-ntr-un sicriu de inger / închide-ntr-un Cuvînt / suferința mea, Regină ! / (...) ! robul răbduriu sînt, / ca-ntr-un sicriu de inger / voi plînge pînă cînd / Rege eu Regele-Plîngeri / voi primi drumul sfînt : părul tău pe pămînt / în regatul tău ondulînd !". La nivel folcloric (ciclul „Doină") din punctul de vedere care ne interesează aici, peste melosul popular se suprapun tonalități culte, ca de exemplu romanța eminesciană sau cea la modul Conachi. Sub schema prozodică a doinei de jale poetul își menține vechea tematică erotico-thanatică : iată cum, alimentată din două surse, elegia capătă profunzimi nebănuite iar textul este ridicat la rang de muzicalitate, principiu al vieții și artei în calea neantului, dialogul stabilit între părțile discursului intersectările diverselor game compunînd o simfonie gravă. Poezia lui Cezar Ivănescu, înțeleasă și trăită de subiect ca o sublimă tortură dar și ca un triumf asupra propriilor temeri, este așa cum s-a spus, expresia unei „supreme încordări". O încordare a minții și trupului, dar, nu mai puțin, o încordare a textului asemenea unei lire, un spațiu al cîntecului, unde moartea cenzurează întreaga existență, și, departe de a anula responsabilitățile individului, le verifică prin raportare la cosmos, la muzica sferelor dar și la destinul colectiv : „oricînd într-un centru al universului / va ninge, va ploua se vor clinti mișcările inaudibile / ale rotației universale **nu** din voia noastră... / și mi-am zis că umanitate înseamnă în primul rînd / a limita inumanul nu a agresa universul... / am simțit, preaiubita mea, groaza și neputința / unei persoane care-și poate lăsa singură iubita / într-un asemenea loc... nu poți muri, și mai / ales nu poți muri împăcat știind că pe pămînt / rămîne mereu un asemenea loc ca un morman de / cenușă al tuturor cremațiunilor !"

CONFABULE Un țăran trece strada

Abia ce murise / cum se moare / pe neașteptate / nu venise de mult la copii / oricum după ce văduvise / și nu mai avea cine să-l ingrijească / deh / era bătrîn / dar și așa îl ocrotea pe cel mic / ce / e puțin lucru să ai cu cine lăsa copilul în casă / sau pe cineva să cumpere lapte și piine / dis-de-dimineață / așa că îl jeleau toți / chiar și ginere-său / cu care nu se prea înnăcase / din pricină că bea cam mult cînd ia leafa / îl jeleau țipînd / se adunaseră și vecinii / de la parter pînă la etajul zece / cît de puțin locuise acolo și tot era iubit / zicea fie-sa / da / era popular / zicea ginere-său / numai că trebuia să scoată ușile / să-ncapă sicriul cînd l-or scoate / tare greu merge / iar pe scări / mai ales între etaje / acolo unde se ocolește / era și mai greu / fiți atenți / striga administratorul / fiți atenți să nu cadă.

Iulian Neacșu

Spiritul viu

Urmare din pag. I

astfel „avanposturile" spre est, românii inscriindu-se și ei în mișcarea generală de emancipare socială și eliberare națională ce cuprinsese bătrînul continent.

Marx a utilizat informațiile referitoare la istoria românilor și la situația principatelor dunărene în contextul politicii europene atît în corpul lucrărilor sale de maturitate, inclusiv în **Capitalul**, cît și în articolele destinate unor reviste americane, în care atingea problema naționalităților din răsăritul Europei.

Se cuvine să relevăm și faptul că ideile lui Marx au pătruns în mișcarea muncitorească din România relativ devreme, ele bucurînd-se de o amplă rezonanță în gîndirea militanților socialiști români. Răspîndirea ideilor marxiste a contribuit din plin la clarificarea teoretică a militanților mișcării muncitorești din țara noastră, la fortificarea în plan organizatoric a mișcării socialiste care avea să culmineze cu înființarea în 1893 a primului partid politic al clasei muncitoare din România — P.S.D.M.R.

Crearea Partidului Comunist Român la 8 mai 1921 avea să ridice pe o nouă treaptă calitativă organizarea și conducerea luptei revoluționare a maselor pentru libertate și dreptate socială și națională. Aplicarea consecvent creatoare a adevărurilor generale ale marxismului la realitățile social-istorice concrete ale țării noastre a constituit pentru P.C.R. o permanentă datorie revoluționară, însuși izvorul forței sale revoluționare, principiul legitimității sale istorice.

Victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a marcat în istoria României începutul unei noi ere, deschizînd națiunii noastre calea dezvoltării socialiste. Concepția revoluționară a partidului nostru și-a găsit întruparea astfel în activitatea energică, neobosită și entuziastă a maselor de oameni ai muncii pentru edificarea noii societăți, pentru făurirea unui nou cimp de relații sociale și restructurarea universului spiritual și moral al societății.

Expresia cea mai fidelă a spiritului viu, inepuizabil al gîndirii marxiste o găsim concentrată în opera teoretică și practică a secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, remarcabil teoretician marxist, patriot înflăcărat, personalitate de seamă a mișcării revoluționare internaționale.

Partidul nostru a preluat și a dezvoltat în mod creator ideile geniale ale lui Marx, aducînd o inestimabilă contribuție la îmbogățirea tezaurului gîndirii marxiste, la afirmarea ei ca o puternică forță materială a progresului istoric. Supremul omagiu pe care comuniștii români, toți oamenii muncii din societatea noastră îl pot aduce astăzi celui care în urmă cu un secol lăsa semenirii tulburătorul și înălțătorul mesaj al operei sale, puse în slujba libertății și fericirii oamenilor, il reprezintă tocmai efortul titanic de edificare a unei lumi mai bune și mai drepte, a societății socialiste și comuniste. Pentru că această operă practică incorporează în ea cele mai nobile aspirații și idealuri umane, cele mai nobile aspirații și idealuri revoluționare, democratice și progresiste ale omenirii și această operă trainică, nemuritoare duce cu ea, mai departe, spiritul nepieritor al marxismului.

Eugen Lovinescu

Urmare din pag. a 2-a

rea diagnosticelor semnate de acești critici. Narcisismul stilistic lovinescian rămîne o realitate observată de toți comentatorii debutului său, iar faptul că E. Lovinescu și-a rescris mai tîrziu textele de tinerețe în alt spirit, mai sobru confirmă tocmai observațiile critice pe care Alexandru George le respinge la contemporanii acestui debut.

O parte din articolele și figurinele **Paștior pe nisip** n-au rămas îngropate aici așa cum s-ar înțelege din comentarille de la note. Ele au intrat și în alte volume cu textul remediat și este momentul să observăm că aparatul de note nu ne oferă așa cum se cuvine într-o ediție cu pretenții de acribie aventura ulterioară a unor texte cuprinse în **Pași pe nisip** și în **Paginile diverse** care le urmează. Facem noi aceste precizări. Suita de articole **D.O. Goga** au fost reluate în **Critice, II,** Socec., 1910, p. 141—191, în **Critice, II,** Alcalay, 1920, p. 67—91, în **Critice** I, Ancora, 1925 ediție definitivă, p. 107—123. La fel studiul **D.M. Sadoveanu** trece în **Critice** II, Socec, 1909, p. 263—324 și apoi într-o formă care topește acest studiu cu articolele **M. Sadoveanu** (din Paginile diverse ale volumului de opere I), în **Critice,** I, Ancora, 1925, ediție definitivă, p. 9—30. „Figurinele literare": **C. Sandu-Aldea, I. Agărbiceanu, V. Pop, E. Girleanu, N. Beldiceanu,** ca și studiul despre **St. O. Iosif** pot fi regăsite în capitolele respective din E. Lovinescu, **Critice,** I, Ancora 1925. Cit despre **Tamburinarul din Valmajour** tipărit în **Opere I** la **Pagini diverse** drept articol părăsit în **Epoca** trebuie să spunem că editorul s-a grăbit : **Tamburinarul din Valmajour** a fost tipărit de E. Lovinescu fără nici o alterare de text în **Critice,** I, 1909, și unde-l va prelua și Alexandru George cînd va tipări și acest volum la locul său în seria de **Opere.**

Ținuta ediției reclamă asemenea precizări, după cum reclamă și renunțarea la adjectivita belicoasă care populează neinspirat o expunere de istorie literară ce s-ar cuveni academică. Foștii adversari ai lui E. Lovinescu sînt deshumați pentru a li se aplica postum lovitura de grație a unui epitet contondent. Cum E. Lovinescu respingea funcția dilatată a epitetului la N. Iorga, n-avem nici un motiv s-o aplaudăm într-o ediție critică.

POEȚI DIN R.S. CEHOSLOVACĂ

KAMIL MARZIK

Nunta poeziei cu poeții

În gara principală a lumii
poezia își alege
pinzetul
pentru rochia ei de nuntă.

E timpul să se cunune cu poetul,
dar pînă în clipa de față
ea nu s-a hotărît deloc.

Între timp, în așteptarea oaspeților,
mirii grăbiți
chinuie fanfarele întruna.

Din cînd în cînd, poezia
privește în jur, și iar
— cu sufletul la gură —
grăbită, caută distrat
pinzeturi
pentru rochia de nuntă.

LIBUȘE VALENTOVA

Oaspeții au plecat

În urmă a rămas o trenă de aer,
fire de ață pe rogojină,
uitate măști de strigoi
și nevoia de-a duce ziua pînă la capăt.
E ora vremii de beție.
De una singură să beau ?
Mă poartă peste flama arsă
un car acum scăpat din mînă...
Oaspeții au plecat — o dîră roșie pe cer
se-nalță
și-n prag cîteva urme de țărînă.

DONAT SAJNER

x x x

Cocorii se întorc, dar timpul — niciodată,
spre care țărm își ia el zborul ?
Pe ce poteci, pe ce cărări ?
El pleacă fără-a ține seama
de soarele pe cer, de primăvară, toamnă.
Și ciugulește pasărea grăunțe-clipe.
Și cuibul cald din palmă-l părăsește.
Cuibul cald din inimă mi-l lasă.
Pupila-i părăsește cuibul cald.
Vrăbetul clipelor
se naltă, își ia zborul.
Și nimeni nicăieri n-o să-l mai afle,
Ci numai eu,
din pragul casei,
mă voi apropia de stol.
Iată-l s-a-ntors
(în mult penet) pestrițul
neîmplinitelor promisiuni —
clipe ce toate sînt aici.

În pragul casei mele
le voi vedea
aici.

În românește de
Alexandru Ivănescu

Miracolele limbajului

Urmare din pag. a 3-a

drăznet salt mortal al imaginației, „furci" ale privirii. Dar acest inegalabil poet al elementelor în ipostaza lor gingaș-aspră, este, deopotrivă, în poezie, și o inteligență abstractă, la timpul lui, volumul **Laus Ptolemei** a stîrnit consternare prin limbajul său liric-noțional. Deși cei doi termeni par și chiar la un anumit nivel se contrazic, poetul reușește, datorită inefabilei sale „arte combinatorii", să scoată efecte de lirism pur din concepte fizico-matematice și teorii geometrice. Recitit, cu un ochi proaspăt, fără prejudecata unor experimente de acest gest mai puțin reușite, din ultimele volume, **Laus Ptolomei** impresionează încă, prin strania tensiune lirică emanată din jocul conceptelor abstracte. A vorbi de plasticizare a ideilor este inadecvat, deoarece poetul nu sensibilizează printr-o imagine vizuală teorii și numere ci eliberează, prin nu știu ce magie, o încărcătură lirică tensionată, așa cum dintr-un arc bine încordat țîșnește săgeata descrliind curba ideală a zborului : „Firile contemplative iubesc rațiunea / Rațiunea a mutat pămîntul / din mijlocul existenței / și l-a făcut să se rotească / în jurul soarelui. / Rațiunea a demonstrat aceasta cu cifre. / / dar nu și cu înfățișări ale cifrelor. / / Dau sfat : contemplarea și firile pe măsura ei / să-și găsească pricină de a fi / să se amestece, să părăsească staticul. / / Dau sfat : / cei care au pus pămîntul să fie slugă soarelui, / să-i caute justificare. / / Altfel e trist pe pămînt. / / Firile lipsite de timp / au lăsat pămîntul în mijlocul universului / și asta e bine. / pentru că acesta e adevărul (...)". **(Despre firile contemplative, despre ce spun ele și despre unele sfaturi pe care am a le da).**

De asemenea ar fi instructiv de văzut cum această tehnică a aliațelor și racordurilor funcționează în straturile lexicale propriu-zise unde elementul popular, comun sau argotic coexistă, fără a distona, cu registrul stilistic elevat, și prin ce relații și contexte. epitetul dulce, epuizat parcă de sensuri de către Eminescu și compromis de epigoni, a fost reinnobilat de Nichita. Ne oprim însă în acest punct. Sigur că o experiență de o asemenea anvergură conține și ezitări, căutări sterile și esecuri uneori deconcertante dar copleșitoare rămîne grandoarea operei, farul înălțat peste limbajul poetic românesc.

Aventura interioară

Urmare din pag. I

cioase, paralizante în fața frecvenței intensive de inițiative-investiții, de soluții novatoare — se drapează în falduri de fraze înțelepte și în fals devotament pentru bunul obștesc prin evitarea riscului aparent păgubitor.

Între prudență și aventură nu există o distanță mare pe cît par s-o arate termenii ca atare. Prudența are aventura ei interioară ocrotită și încălzită duios în cuprinsul ei. O notă mare sau mică dar falsă acordată unui candidat sau absolvent pentru a raporta statistic cifrele frumoase, „încadrabile", acceptarea a o sumedenie de false inovații știind că ele nu pot solicita eforturi de punere în aplicare sau cer eforturi derizorii — pe măsura eficienței lor și respingînd o alta curajoasă care presupune chinuri și responsabilități ; a primi senin ca o pavăză deși de hîrtie — dar tot ca o pavăză izbăvitor-ocrotitoare o recomandare anapoda venită de „sus" și refuzînd o propunere mult mai rodnică, economic pornită de „jos" ; a privi cu smerită și reculeasă evlavie un produs din import cu reclamă strălucitoare neglijînd atît de fertila gîndire tehnică și artistică românească, de atîtea ori anticipatoare, „înainte-mergătoare" — toate acestea au aceleași repercusiuni adînc și dureros — sociale ca și orice aventură costisitoare. Gestul închircit, privirea și gîndirea lîncedă, adormită, — sînt vecine dacă nu chiar gemene cu gesticulația zgomotoasă și spectaculoasă a aventurierului. Efectul ultim le aduce la același numitor. Luptăm împotriva risipei, ne străduim să fim economi dar nu economi și zgîrciți cu inițiativele valoroase. Mai blajin vorbind, a repune în drepturi termenul de prudență — adică de cîntărire și socotire matematică, exactă a posibilităților reale înseamnă totuși a sancționa și ecarisa astfel prostia ori incapacitatea profesională. Deoarece de la aruncarea „pe fereastră" a banilor și a bunurilor publice și pînă la cantonarea, zăbovirea lor în minți și mîini leneșe și comode, tăind și sugrumînd acțiunile valoroase — ascuțit — îndrăznețe se parcurge drumul de la gospodărire atentă, grijulie și destoinică pînă la inerție, impostură, lipsă de perspicacitate. De aceea, cred că precauția excesivă, nemotivată înseamnă — prin urmările ei, tot o delapidare !

Dacă prudența meschină ar fi o persoană fizică, pe pieptul, pe gîtul, pe spinarea — era să mai adaug și fruntea (dar de unde frunte ? !). — ei ar trebui săpate adînc, încendiar și usturător cuvintele care constituie una din profesiunile de credință ale unui mare scriitor care sună cam așa : „Nu regret niciodată că am făcut — chiar pripit și greșit — regret numai că n-am făcut sau n-am putut face". Pentru că nefăcînd la timp ceea ce ți-ar fi stat în puteri și în chemare, te-ai sărăcit singur sărăcind și pe alții. Omul nou, omul din ce în ce mai complex, contemporanul nostru este o sumă de gesturi exacte, de trăiri inalte, incandescente intense și plenare refuzînd raționamentele șubrede, „pudice" de false prudente. Rotunjimea portretului generos al contemporanului nostru repudiază gîndul mic, pipernicit, gestul bont, amorțit dar și pe cel fals curajos, aventurier și lui, acestui portret aflat într-o dinamică ascendentă, lucrarea artistică îi rămîne permanent îndatorată prin consemnări convingătoare, emoționate și emoționante.

● **CENTENARUL MORȚII LUI WAGNER** a prilejuit o suită de articole în presa germană, făcînd un bilanț al cercetărilor mai recente privind viața marelui compozitor de la Bayreuth, precum și o trecere în revistă a unor concluzii privind ideologia și teoria muzicală a autorului lui **Tristan.** Sub titlul : „Contraste fascinante", Christian Herchenroder scrie : „Este de necontestat faptul că Wagner reprezintă pe cel mai teuton dintre toți compozitorii și că unele faze ale operei sale conțin un element naționalist, care se explică numai atunci cînd îl situezi în contextul său istoric : pe de o parte romantismul unei anumite tinerețl germane și pe de alta un patos sprijinit de problemele fundamentării imperiului german. Directorii de scenă ar trebui să fie pregătiți să neutralizeze anumite pasaje din textul unor opere ca : **Tanhäuser, Lohengrin,** sau **Maeștrii cîntăreți,** pentru a evita să fie luate drept expresia unor concepții politice în legătură cu care există riscul de a fi folosite în sens dăunător".

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (X)

„Poeții de duminică"

dar ce sînt „poeții de duminică" ? Sînt aceia care, sub presiunea unor îndeletniciri curente și tiranice, de felul „metro, boulot, dodo", nu găsesc vreme să citească și să scrie decît în week-end, atunci cînd, spre a se distrage, se apucă să compună cîte o scurtă versificație, nepretențioasă și, se înțelege, diletantă. A scrie ca și cum ai colecționa timbre nu este, desigur, o tragedie și nu constituie o manie condamnabilă : oricine se poate relaxa cum îl taie capul. Nu în „intenția diletantă" stă paradoxul acestei condiții de așa-ziși „scriitori români" ci în difuziunea abuzivă : toți sînt publicați în gazetuțele „Europei libere" ca și cum ar fi scriitori adevărați într-o literatură adevărată. Din acest **surogat literar,** produs de inși care în condiții normale nici nu s-ar fi putut gîndi măcar să publice un rînd, nu rămîne, se înțelege, nimic ; însă așa-zisa lor „literatură" e destinată, în chip propagandistic, alimentării unei iluzii ridicule după care „adevărata" literatură română ar fi aceea compusă de ei și nu de scriitorii români adevărați.

Un cît de sumar examen al poeziei pe care o propagă **grupul celor nouă,** mai cu seamă în „Limite", este pe deplin lămuritor. Condiția poetului diletant are, prin definiție, două caracteristici principale : intîia, este aceea a **epigonismului mecanic.** Culturalizați pe apucate, cu lecturi întîmplătoare și complet lipsiți de conștiință literară, unii dintre „poeții de duminică" reproduc, prin automatism, ceea ce mai reține dintr-o literatură pe care au învățat-o demult, în școală, sau imită fel și fel de ticuri proprii unor poeți cu adevărat însemnați. În umbra modelelor, lirica lor nu este cu nimic productivă și nu contribuie la înaintarea globală a unei literaturi, ea exemplifică o linie literară care agonizează și nu are nici un viitor. Un Miu Săceleanu, de exemplu, e (în „Limite", 17/dec. 1974) curat sămănătorist : „Vîntul e mort. Eu însumi sînt / Piatra ermetică, primară / Ce coborînd într-una am ajuns / La ceasul negru de ocară". Producțiile unei Flavia Cosma, sentimentaloide, au o profunditate... infantilă : „Prea mulți sori / Prea multe flori / Prea mult rîs / Prea mult plîns / Gîndește-te că-mi mingii obrazul / Ud de-atîtea ploi / de-atîta rușine / Fie-ți milă de mine / Și eu te voi ierta" („Limite", 25/martie 1976). Theodor Zuca („Limite", 13/oct. 1973) e un religios banal și cacofonic : „Fiecare cuvînt / În sinea lui / Se desprinde / ca cerul înalt / Între / Cele văzute / și / Nevăzute".

Ritmul sămănătorist de caterincă era vizibil și la Paul Costescu („Limite", 13/oct. 1973) : „Și cu brațele din oase / tălpile mi le-au cuprins / boii de la Carul Mare / iarba brazdelor au lins". O „Întrezărire" („Limite", 13/oct. 1973) de Antoaneta Bodisco imită pur și simplu pe pașoptiști : „Din zori în noapte / Cuvîntul se zbate / Să fie rădăcină curățată de spini", exemplificînd, fără nici un talent, o bizară lirică neaoșistă : „Doar oala neagră / la vadul Fărtatelui /"../ „culcuș robului / Nat stăpînului" ori, fără semnificații, barbianizînd : „Mi-e văzul erete / pindind nunta / Arip㠠! / mîntuie steiul /.../ / Apă neprinsă / va sătura nunii".

Un barbian mai comic decît cei mai inexperți barbieni e Gh. Bumbești („Limite", 10/aug. 1972) : „Pumnale de veghe, febră tutelară / Și dragostea chemată din amurg". A invoca, epigonic, „sensul eleat", „prezentul pur închis", „prefigurat destin", „desprinse semne", „amar topit" nu însemnează, în definitiv, decît a copia cu hîrtie de calc trăsături lirice care nu sînt ale oricui, ci ale unui poet important, recognoscibil dintr-o mie. Un astfel de epigonism care indică atît sterilitatea cît și diletantismul unor asemenea „poeți de duminică" nu duce, estetic, la nimic și cu toate acestea literatura promovată de „grupul celor nouă" e, cel puțin într-o parte a ei, aceasta. Nu însă toți poeții publicați în „Limite" sînt imitatori : mentalitatea diletantului combină, în gustul cel mai paradoxal, „imitația" cu „inventivitatea absolută". Dacă „imitatorii" formează o categorie foarte vizibilă, „inventatorii" îi completează de minune. Sub raport estetic, a respinge „imitația" și a căuta orișice alte formule poetice, în scopul obținerii unor producții de tot originale, denotă o oarecare neputință de imaginat și, în artă, nimic nu apare fără precedente. Imitatorul nu dezvoltă nimic fiindcă nu aduce nimic nou, ba, mai mult, îngroapă formule vechi, pe care le caricaturizează : „inovatorul absolut" nu poate fi dezvoltat căci, de regulă, voind originalitatea pură el iese în afara esteticului. Din acest punct de vedere, lirica „inventatorilor" promovați de „grupul celor nouă" nu este decît o colecție moartă de bizarerii, în majoritate de un comic enorm.

O poezie, „Taci !" („Limite", 21/martie 1976) de Alexandru Ionescu Lungu conține o astfel de combinație de ludic folcloric și de neologism respingător : „Cărămidă nouă / Fă Doamne să plouă / Ploaie mare / Cumplită / cu urechelnite garnisită (sic !) / Pentru una mică zece / Pentru mijlocie suta / Pentru obări o mie ! !". „Folclorică" e și cite o „incercare" a unei Mihaiela Ruxandra Ionescu („Limite". 21/ martie 1976) : „Stă dracul colac / În fundul smeritului // sau sfînt cu mațe /". Curios e că, probabil din pricina unui sentiment al dezrădăcinării, de înțeles în condițiile date, unii dintre poeții aceștia folclorizează, dar cu rebarbative intervenții moderne. Un „Icar" de Mircea Marosin („Limite", 10/aug. 1972), începind cu un strașnic „cucurigu șarpe în piele preocupată sub scoarță de plop", e de un suprarealism naiv : „aud mîndru nu mă iezer steag în mine." O „pasăre măiastră", de același modernist abracadabrant, conține astfel de curioase asocieri : „Margine lîngă margine / Pauză / mai mult / lună plină și / svicnește / ea, ea, ea/".

O „Rugă" de Petru Manuc („Limite", 21/iulie 1973) e, de asemenea, comică : „Mamă, ajută-mă să intru în blestem / să-l rod pe dinlăuntru / să mă măsor cu el la drumul mare / să-l tîrnulesc în țărînă / Să mă joc cu el". „Joaca cu blestemul" e, în adevăr, o inițiativă insolită dar, sub aspect estetic, nu prezintă nici un interes. Alături de „folcloricii" aceștia (și mai sînt încă !), a căror unică trăsătură este distrucția unui fond liric poporan și caricaturizarea lui, avem de-a face și cu un număr de așa-zișl poeți „inventivi" care ar voi să scoată efecte din vocabular. Lexicul anacronic ori de fantezie nu ajută cu nimic o poezie cum e aceea a lui Dan Bocaniciu, autor, printre altele, al unei „Închinăciuni" („Limite", 17/dec. 1974) de unde citez : „Au duhului pre sine jupuit / colindător deodată s-a oprit /...) S-a aruncat în golul scării / cu floarea la butonieră / cu colacul sub căpățînă". Dintr-un poem intins, „Călătorii", de Matei Beldiman nu se înțelege nimic și nici nu e de mirare căci expresii precum următoarele abundă : „cimbale — strimte iscusimi — o, nave purpurii suind / în albeață în subțire rost unghiu / fremătătoare doamne — o, doamne ce altă văpaie" („Limite", 19/aug. 1975). „Ontologie" („Limite", 14/dec. 1973) de Paul Costescu, începe cu asemenea „cugetări" : „Într-o granită sigilată e un / poem al laptelui. / Oameni albi și verzi miros a copite / Ugere din vegetale și calcar sunt / uscate de sugarii pietrificați / discutînd antologie".

Artur Silvestri

Ștefana Velisar Teodoreanu

Urmare din pag. a 4-a

cul ca persoana mea, foarte obișnuită, să atragă atenția unor oameni de seamă, pe care istoria literară îi consideră astăzi titani.

— Nu erați deloc o persoană obișnuită : înainte de toate, soția unui scriitor în vremea aceea în vogă ; foarte inteligentă (vîrsta n-a schimbat nimic, doamnă Lily !), instruită în pensioanele mătușilor Dv. organizate după modele europene, de o franchețe și un umor moștenite pe filieră franceză, din Munții Vosgi, delicată și grațioasă, „cap tăiat" de gheișă dar după cum vă arată fotografiile înveșmîntată modern, după ultima modă de la Paris, — atît domnul Ibrăileanu cît și domnul Mihail Sadoveanu aveau ce să vadă și ce să asculte în republica — florentină ca spirit, dar destul de provincială în tabieturi, din Iași.

— Nuuu ! Au făcut-o din bunătate, fiindcă să știi că în afară de geniul și inteligența care îi stăpînea și pe unul și pe celălalt, au fost oameni buni, oameni de o neclintită moralitate, profund loiali și din cale afară de generoși. Ținuta lor a determinat în mare măsură climatul vieții literare din Iași. E-adevărat că domnul Ibrăileanu avea asupra tuturor o autoritate nedezmințită dar i se recunoștea din convingere, fiindcă era un cap : tălos de inteligent, bucuros să descopere noi talente, capabil să insufle entuziasm literar și foarte erudit. Îți analiza o poezie de Eminescu cum ai desface un ceasornic în toate mecanismele lui. Îl știa pe de rost. În vremea aceea pregătea o ediție împreună cu Costică Botez și i se aduceau manuscrisele lui Eminescu de la Academie. A fost o mare emoție pentru mine să văd scrisul poetului : scria delicat, feminin. Dl. Ibrăileanu avea scris de mătusă bătrînă, dar nervos, rapid și citeț.

— Așa și trăia, nu ?

— Îi era foarte frică de moarte. Rîdea el singur de ipohondriile cu microbii dar de spirt nu se despărțea. Totuși, a venit la noi la masă de multe ori. Își făcea apariția prin livadă, în pelerina lui desfăcută în aripi și care-i dădea un aer faustic, cu părul creț și barba involburată, un hîrsut rătăcit pe sub streșinile caisilor. Ne ploconeam toți în prag și ne așezam. Dacă era în dispoziție bună, ne dădea el mîna. Lui Goga, cînd a venit la Iași, i le-a dat pe amîndouă, uitînd să se mai dezinfecteze. Eu glumeam : „De ce să vă fie frică ? Am să vă țin eu de mînă cînd veți muri !". Nu m-am ținut de cuvînt. Noi eram la Iași, el a murit la București. Avea încredere că nu-mi era frică. Acuma poate mi-ar fi, cine știe !

— Era volubil ?

— Cu mine, da. Îi cîștigasem bunăvoința. Am petrecut ani la rînd, nopți întregi în taifasuri pe care le conducea cu un procuror de instrucție, iscodindu-mă pînă ce spuneam tot. Știa să asculte ca nimeni altul și mi-am retrăit copilăria și-adolescența povestindu-i, ca și ție acuma, despre bunici, mamă, tată, mătuși, unchi și despre oamenii mai deosebiți pe care îi cunoscusem în București. Era pasionat de viață. Trăia închis și retras dar se interesa despre toate, fascinat de spectacolul existenței. Nu se supăra niciodată de sinceritățile mele temerare, cu toate că avem păreri diferite de ale lui în materie de poezie, de pildă, și nu mă feream să i le împărtășesc. Lui îi plăcea Cosbuc. Mie nu. Recita din „Nunta Zamfirei" cu o emoție indescriptibilă. Eu recitam din Tagore și din Claudel, îl bombardam și eu, la rîndul meu. Mă certa că nu scriu. Toată lumea mă certa că nu scriu. Dar scriam : scrisori, foarte multe cu tot ce se întîmplă în Iași, iar cînd plecam din Iași cu ce se întîmplă pe unde-ajungeam. Pe urmă m-a convins Arghezi să colaborez la „Bilete de papagal" Ionel n-a știut. Pe urmă am trimis la „Familia", la „Timpul", tot ce-am publicat atunci mi-a adunat, mai tîrziu, Ernst Gamilschek și le-a tradus în nemțește. Apoi le-am publicat la „Cartea Românească" în cărticica „Clocșa cu pui".

— Unde se află corespondența cu Ibrăileanu ?

— Am dat-o. Am vîndut-o Academiei ca să cumpăr lemne în anii de după război.

— Dar scrisorile de la Arghezi ?

— Le-am vîndut și pe-acelea.

— Vă pare rău după ele ?

— Da. Dar știam că domnul Ibrăileanu n-ar să se supere niciodată că i-am vîndut scrisorile ca să ne încălzim. Nu puteam să-i las în frig pe copii.

— Cînd trece timpul, amintirile despre oamenii pe care i-am cunoscut seamănă cu niște fotografii. Le ținem pe toate, dar numai pe unele înrămăm. Aveți cu Ibrăileanu un asemenea document ?

— Da. Uneori, mai ales primăvara, domnul Ibrăileanu ne invita la plimbare luîndu-ne într-o caleașcă măreață, condusă de-un vizitiu îmbrăcat în veșminte albastre, de catifea. Ionel într-o parte, domnul Ibrăileanu în cealaltă, eu la mijloc, o porneam în trapul lent al cailor spre Galata, înfundindu-ne în coridoarele înflorite ale Iașului. Liniștiți și împăcați fericiți de ceasurile de desfătare pe care domnul Ibrăileanu ni le înșesnea, vorbeam despre cîte în lume, plutind prin orașul înmiresmat care după moartea domnului Ibrăileanu a adormit. S-a stins, pur și simplu. A devenit un oraș posac, de provincie, în care mi se părea că oamenii vorbesc singuri, pe stradă, excedați de plictis. Am simțit că nu se mai poate și foarte repede am plecat, cu toții, la București.

3. Repezi și trecătoare sînt toate ale vieții

— Casa din Iași în care am stat nu mai este. S-a dărîmat. O mai am în fotografie. Am toate odăile în care am locuit. Prima era ca din Sînbad Marinarul. Aveam o colecție de șaluri de India cu care am tapetat toată odaia. Pe urmă n-am mai avut bani și le-am vîndut. A doua a fost monacală. Vîndusem și șeile de la tata și micile bijuterii, vîndusem tot ce se poate vinde, fără să știe Ionel, care pe atunci se lăsa moale la treabă. Pe urmă a început să se afirme ca avocat și cîștiga foarte bine. L-a lansat un proces cîștigat împotriva tatălui său, care era și el avocat. Și scria : aplaudat de cei de la Viața Românească și încurajat de domnul Ibrăileanu. Avea liniște totală pentru lucru. Plecam din Iași patru luni pe an : două la mare, două la munte. Mergeam la Agapia, (Cezar Petrescu era nelipsit de acolo) la Neamț, la Ghilcoș, la Borsec, la Eforie, la Mangalia, Balcic, Burnaz, etc. El ar fi mers mereu în același loc dacă îi priise la scris. Lucra de la patru dimineața. Ducea o viață de călugăr. Îl hrăneam bine, aveam grijă să nu slăbească. După-amiaza se culca, pe la cinci revedea ce am scris, pe urmă făcea o scurtă plimbare, nouă era în pat. Îl culcam cu copiii. Zi de zi lucra cu o tenacitate extraordinară.

— Baroul nu-l încurca ?

— Nu scria în timpul avocaturii deloc. Sedeam în munți pînă ne dădea zăpada afară. Nu mă plictiseam. Citeam, mă plimbam, ziceam că scrie Ionică pentru amîndoi.

— Îl aclamați ?

— Eram un critic foarte sever pentru el. Dar din afecțiune ! Se supăra foarte tare, zicea că nu-mi place literatura lui. Dar îmi plăcea : prospețimea, lirismul, farmecul stilului său ! Îmi juram să nu-i mai spun ce gîndesc, dar nu mă țineam de cuvînt. Ionel a avut vocație adevărată de scriitor ! Premiul Hamangia de 100 000 lei a fost o recunoaștere meritată a cărților lui. În anii cînd n-a mai scris s-a înăbușit. Refuza plecările în străinătate ca să scrie. Tata spunea : „Te-ar împroșpăta !" „La anu !" spunea Ionel. Știa el ce făcea. Cu toate că mi-a părut rău la început, mi-ar fi plăcut să călătorim împreună. Pe urmă am renunțat.

— A fost un prozator cu succes de public imens.

— Oh, da ! Era iubit, mai ales de tineret, care îi făcea adevărate manifestații. Femeile îl asaltau cu scrisori pe care mi le dădea să le citesc.

— Cum vă apărați ?

— Îi scriam și eu cîte o scrisoare admirativă. Uneori îl păcăleam, alteori îmi recunoșteam scrisul, și pe urmă celelalte i se păreau nesărate. Tot era ceva.

— V-ați emoționat !

— Am avut bucuria de a vedea un om înflorind în mîinile mele. S-a dezvoltat atît de frumos ! Cînd am venit în București n-a fost nevoie să-și cîștige locul nici în literatură nici în barou. Împlinirea sa se desăvîrșise la Iași.

— De ce-ați plecat, totuși ?

— Ne-am mutat din Iași cu un instinct formidabil. Ca șoarecii care părăsesc vaporul înainte de a se scufunda. Pe urmă a venit războiul. Ieșenii care au întîrziat să se refugieze, au tras la noi.

— Cum arăta Bucureștiul în comparație cu acela pe care îl părăsiseți în preajma primului război mondial ?

— Am dat peste un București petrecăreț. Se dădeau mereu mese mari, ca de sărbătoare. Mese și iar mese. Era o nebunie cu asta în București. Acceptam o invitație din 20. Ieșeam foarte rar. Mai des mergeam la Marie și Ion Pillat. Ei te pofteau la masă mai mult ca să stăm de vorbă, ca la Iași. Veneau mulți scriitori interesanți la ei.

— Pillat era tot moldovean ?

— Da. Moldova a dat mulți soldați în literatura română.

— V-a schimbat Bucureștiul viața de familie ?

— Nu. Avem casă cu grădină ca la Iași. Și aveam aici pe verele mele Delavrancea. Pe Pe urmă a venit exodul moldovenilor și, din fericire, noi i-am putut găzdui. Au stat la Iași pînă în ultima clipă. Veneau doar cu un geamantan. Au pierdut tot. Eu am avut un instinct extraordinar care m-a îndemnat să plecăm la timp. Cu toate că după venirea în București m-am îmbolnăvit grav și am crezut că am cancer. Aveam patruzeci de ani. Ce să fac pînă... Am scris „Calendar Vechi", după care nemurind și critica fiind foarte bună am scris și „Viața cea de toate zilele". Prima a fost premiată de Societatea Scriitorilor Români. A doua a primit premiul pentru roman din anul 1941. Toți banii luați i-am cheltuit într-o lună. Am îmbrăcat copiii din tălpi pînă în creștet fiindcă isprăviseră cu bine liceul și urmau să intre în facultate. Lui Ionel i-am făcut un smoking. Începuse un tur de conferințe prin țară care se bucura de succes. Una din teme a fost Sadoveanu, cu toate că era în anii cînd prozatorului i se ardeau cărțile în piețele Bucureștiului.

— Nu-l era frică ?

— Nu. Apăra o cauză dreaptă. Se știa că după uciderea lui Madgearu și Iorga urma Sadoveanu. Începea conferința cu elogiul lui Sadoveanu și la fel o și termina. L-a purtat ca pe-un steag, prin toată România.

— Se spune că a fost un avocat extraordinar.

— Avea mare putere de convingere. Vorbea cum scria : cu pasiune, farmec și pe înțelesul tuturor. Cînd venea de la procese era cu haina udă, ca de ploaie. Puteam s-o storc. Nu mi-a dat voie să merg niciodată să-l ascult, spunea că oratoria cere un oarecare cabotinism. Se jena să asist și eu. Dar odată, la Brăila, unde l-am însoțit ca să văd orașul pe care nu-l știam, el avea un proces greu, penal, și cînd am văzut că la miezul nopții nu vine m-am speriat. Am mers să văd. Tribunalul era într-o piațetă. Din pricina căldurii ferestrele erau deschise. Glasul lui se auzea ca un clopot mare, bătînd peste toată piața. Era din ce în ce mai răgușit. Din cînd în cînd, pe banca pe care ședeam era adusă cîte o doamnă leșinată de atîta căldură și înghesuială. S-a terminat cînd s-a făcut dimineața. A ieșit stors. L-am înfășurat în prosoape. A dat autografe pînă la hotel. Atunci am înțeles magia pledoariilor lui. Dealtfel, fără puținul cîștig pe care l-a dobîndit în anii de după război din avocatură, nu știu cum am fi trăit.

— N-a mai scris ?

— Nu. Și asta îl apăsa. Cu cîteva zile înainte să moară spunea că abia de-acum înainte își va scrie cărțile de maturitate. N-a mai apucat. A scris doar acele frumoase și atît de triste poeme din „La Porțile nopții".

— Din toate fotografiile — odaia e plină de ele — ne privește un bărbat cu ochi melancolici și cu zîmbet copilăros.

— Așa a și fost : un om bun, afectuos, și de o sinceritate care te dezarma. I-am presimțit moartea. N-am dormit toată noaptea. Afară era urgia lui Dumnezeu. Erau atîtea zgomote stranii în odaie. Un fel de spaimă difuză. N-am vrut să-l las să plece la Tribunal dar mi-a răspuns că e vorba de libertatea unor oameni care și-au pus încrederea în el. Atunci i-am pus gluga mea și mănușile făcute din părul lui Tan, pisica noastră de angora, ca să-l apere de ger. În zadar au fost toate. A plecat și nu s-a mai întors. Mi l-au adus fără viață. Își presimțise și el sfîrșitul. Avusese un coșmar. L-a și scris : „Zidul". A murit cu el în buzunar.

— Oare plecarea din Iași a fost o fatalitate ? Să existe, într-adevăr, acea legătură nedesfăcută cu obîrșia, care ruptă, să se întoarcă împotriva ta ?

— Cine știe ? Poate dacă Ionel venea de la început în București, n-ar fi scris ce a scris. Îl lua viața. În Iași se trăia mai meditativ, visător, fără grabă, mai adînc, parcă. La Iași și astrii aveau importanță : soarele, luna, făceau un oraș de vis prin lumina cu care îl poleiau. Li se vedeau limpede obrazele cerești. Erau spații mari, deschise. Stelele veneau pînă în piața orașului. Curgeau peste noi ca și ploile primăverii, pe care le primeam și le ascultam ca pe un ritual. Unde să merg ? Ce mi-a mai rămas din viață port în suflet. „Repezi și trecătoare sînt toate ale vieții !" Știi cine a spus-o ? Mihail Sadoveanu, privindu-mă, în clipele mele de deznădejde, cu ochii săi fermecați. Repezi și trecătoare, într-adevăr !

EVOCARE

CONSTANTIN STERE

**● La 27 martie, într-o atmosferă sărbătorească, sub egida aniversării a nouă decenii de la înființarea P.M.S.D.R., la Casa de cultură „Mihai Eminescu

mapamond

poeți din balcani

● În aceste zile, Bucureștiul își confirmă din nou reputația de a fi una din capitalele artistice ale lumii. Se desfășoară Festivalul și Simpozionul de poezie din Balcani, o manifestare prestigioasă, la care participă oaspeți de seamă : Nikola Indjov și Gheorghi Konstantinov din Bulgaria ; Georghios Kotsiras și Titos Patrikios din Grecia ; Kemal Mahmutefendici și Liubcio Dimitrovski din R.S.F. Iugoslavia. Cele trei zile dedicate pînă acum poeziei din fiecare țară reprezentantă la acest festival au fost prilejuri de a proba încă o dată marea conștiință a artiștilor din Balcani, caracterul responsabil al literaturii din țările noastre, sensul activ al scrisului lor, dedicat păcii și prieteniei, cooperării dintre popoarele noastre, atît de des încercate în cursul istoriei, regăsite azi sub un semn generos și plin de promisiuni. Arta înseamnă acțiune, s-a mai spus de atîtea ori, iar poeții au descoperit prin experiența istorică cît de real este înțelesul aflat în însuși etimonul cuvîntului care definește viața lor. „Poein", cuvîntul care s-a născut chiar în spațiul nostru, înseamnă „a face", adică un mod de a angaja lucrarea autorului în construcția amplă a vieții colective. Poeții spun la București că prietenia și pacea dintre noi sînt bunurile cele mai de preț, ei afirmă încă o dată voința popoarelor din Balcani de a nu mai cunoaște dezbinarea, de a se apropia și a se înțelege în esențialitatea manifestărilor lor. Poate că mai mult decît orice, zilele Festivalului și Simpozionului de poezie din Balcani aduc cu sine o mai bună cunoaștere a universurilor artistice și sufletești. Traducătorii sînt și ei scriitori reputați, limbajele poetice devin adevăratii mesageri ai căldurii sufletești, în timp ce autorii au prilejul să se privească în ochi și să-și stringă mîinile cu dragoste. Cuvintele se înaripează, din asemenea prilejuri izvorăște adeseori poezia însăși, poezia prieteniei și a încrederii reciproce. Ne facem o datorie de onoare din a reproduce în această pagină o parte din poemele care au fost auzite și aplaudate îndelung în cadrul Festivalului de poezie al țărilor din Balcani.

R.S.F. IUGOSLAVIA

LIUBCIO DIMITROVSKI

Podul

Fost-a un pod cu-o femeie frumoasă
Timp din netimp doar ochiul ei a cuprins
Cînd copacul se naște în sămînță
Ea atingîndu-l rădăcina i-a stins

Gol era podul sub el numai iarbă
Singur ședea și-apăsat de vecii
Cînd la apus cerșise iubire
Cu chingi l-au legat l-au pus în fringhii

Atît de-obosit de ce era podul
Mîndru trona pe-ale anei blesteme
Bolnavă ești azi și malul bolește
Războiul te-alungă și podu-i nevreme

În românește de
Dumitru M. Ion

KEMAL MAHMUTEFENDICI

Sfat amical

Prinț scos din minți, renunță, las-o baltă :
jur-împrejuru-ți — marea cenușie,
iar după draperii — șoimi regali.
Iți cauți făr' de rost un punct de sprijin
în mintea de student la Württenberg ;
la fel, și-n șubreda speranță că sîngele
matern precumpănește
și că dezinteresul fidelilor prieteni idealiști
e pur.
Dă-mi ascultare mie
(știu, mintea mea-i puțină, în schimb, a ta
— mai multă —
îți strică — nu-ți dă voie să poți pricepe
lucrurile simple) :
Magnifica Ofelie —
codană lingăului penibil de Polonius —
neprihănit și sincer te iubește ;
în loc să-ți chinui mintea, înfierbîntată
pînă la sminteală,
cînd Dumnezeu te-mbie cu frageda-i făptură,
mai bine stringe-o-n brațe.
Spui singur : Elsinor e-o temniță, te-năbuși ;
alci e întuneric și-i rău în fel și chip.
Monarhul îți-e dușman — îți l-a ucis pe tata.
Polonius, Laerte — îți-s ostili (de teamă — unul ;
altul — conștient).
Curtenii și poporul și ostașii— nu te urăsc fățiș,
nu-ți sunt prieteni.
Nu te lăsa, deci, prințe, păcălit de mintea-ți
multă
ori de studiul clasic, de buna-creștere primită
și, mai ales, de posibilitatea de-a fi făcut
de cineva
erou de dramă — fie el chiar Shakespeare.
Ascultă-mă pe mine, las-o baltă, mai bine,
păgubaș — zic — să te lași :
tot singur vei rămîne-n fața morții.
Și bagă-ți mințile în cap :
ai studiat la universitate ideile lui Platon,
ca și el, înalță-le în sferele supreme.
Iubește-o pe Ofelia ! Smintit,
nevinovatul trup nu l-i trimite la mînăstire
sau la riu.
Cu tifla să le dai și lui Polonius și altora
de teapa lui :
ești prinț ! De ce să fii bătaia lor de joc ?
Pe rege detronează-l diplomatic ; ori lasă-l
să domnească — și dă-l naibii
Renunță să mai crezi în spectre ce se ivesc
la miezul nopții.
Iar moartea n-o mai tot chema, că vine ea și
singură, n-ai frică !
Și pentru ce un soldățoi de rînd, un Fortinbras,
un nimeni,
— în ochii tăi, un prost și-un hădaran —
s-ajungă, prin cuvintele rostite, a fi el
epilog al dramei tale,
al dramei cu „să fii sau să nu fii" ?
Prinț scos din minți, prinț nobil, eu păgubaș
— zic — să te lași.
Zău, chiar așa.

În românește de
Victoria Frîncu și
Romulus Vulpescu

R. P. BULGARIA

GHEORGHI KONSTANTINOV

Monologul tînărului actor

Mă tem de tine scenă latã —
întunecată, luminată,
fremătătoare și-n tăcere
incremenită în durere.

Un anotimp cu altul schimbi,
în aur zdrențele-ți înnimbi,
cuvîntul altora aduni
de lași, eroi și de nebuni.

Mă sperii, scenă distonantă,
și răvășită și-arogantă.
M-apasă spațiul tău sonor,
nu cred în măști, nici în decor,
regizorul nu crede-n mine,
floreta dați-mi. Iute. Vine...
Pornesc. Și firea-adevărată
e în călirea mea uitată.
Atac.
Și cad.
Și trupu-mi moare.

Nu sufăr eu,
Și totuși doare !

NIKOLA INDJOV

Versul liber

Ca acolo, de mult,
în pulsul unui om pierit de mult —
viața să ți-o-ncepi din nou,
legînat de palpitații :
pe strada „Prado"
cu marmură caldă, ca vîntul ostenit ;
în barul „Los violines"
rămas de unul singur în mijloc
de capriciu ;
în ocean, mormîntul lui
Camilo Sienfuegos,
pe țărm, pe al Havanei bulevard unde
se-aruncă flori.

Bate ceas de constelații și de nașteri.
Totul se întîmplă prea departe.

E timpul
calm să te repeți în puritate ;
poate vei pătrunde dincolo de începuturi.
Ești un poet neînsemnat.
E timpul
Începutului de moarte.

În românește de
Valentin Deșliu

GRECIA

TITOS PATRIKIOS

Povestea lui Edip

Enigmele a vrut să le dezlege
să lumineze beznă-n care
pînă la urmă toți se-obișnuiesc
oricît de-apăsătoare-ar fi.
Nu s-a temut de ce vedea
ci de refuzul celorlalți de-a recunoaște.
E condamnat să fie-o excepție mereu ?
Singurătatea n-o mai îndura
și ca să-l poată regăsi pe semeni
și-a-nfipt în ochi pînă-n orbite
acele două fibule de aur.
Dar încă deslușea cu pipăitul
ceea ce nimeni nu voia să vadă.

1971

În românește de
Romulus Vulpescu

GEORGHIOS KOTSIRAS

Poeții morți

De vorbă stau cu toți poeții morți
Acum că nu mai sînt
Mai vie vocea lor răsună
Iar spusa lor se umflă
Ca valul mării-n alizeu.

O ce i-a mai udat
Umezeala Timpului și a Tăcerii
Trosnește-acuma gîndul lor ca vreascu-n foc
Spusa lor scînteiază
Precum un foc bengal în noapte !

În românește de
Victor Ivanovici

CHINA '82 (X)

PODUL CELEST

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Atunci cînd copiii înalță zmee de hîrtie colorată chinezii spun că ei nu fac decît să lase slobodă prelungirea sufletului lor „exterior" dîndu-i o baie de cer... Zburau cîteva zmee, pendulînd deasupra pieței Tienanmin din inima Beijingului, și zbenguiala lor legănată pe nevăzute valuri de azur atenua sobrietatea gravă a locului, umanizînd peisajul marcat de o copleșitoare majestuozitate. Bucuria copiilor se îmbăla în cer chiar deasupra mauzoleului din vestita piață, și lucrul acesta nu i se părea nimănui un „sacrilegiu", ba din contră el chema zîmbetul, readucînd în sufletul trecătorilor stropi de lumină.

N-am tentații necrofile dar a trebuit să vizitez și locul acela. Anticamera încăperii în care își doarme somnul de veci Mao Tzedun poartă numărul 106. Anticamera veșniciei. Acolo se întîlnesc cele două șuvoaie de vizitatori pentru a trece cu pas domol prin dreapta și prin stînga catafalcului și a se regăsi din nou afară, unde pe cerul de azur zburda în libertate „prelungirea sufletului exterior" al copiilor chinezi.

Seara, la teatrul „Podul celest", triptic de balet clasic. „Fericirea" de Gian Zuhui după o nuvelă de Lu Xi, un fragment din „Slyvia" de Leo Delibes, și „Lin Dai Yiu" de Li Chen Qian după „Pavilionul roșu" de Tzao. Balet pe poante. Fără puști de butaforie, fără grimase de afișe agitatorice și fără ipostaze statuare. Balet, balet. Orchestra la locul ei, în fosa scenei, și în completul partidelor de instrumente. Pînă la începerea spectacolului zeci de tineri par să nu se poată desprinde de palisada fosei de unde privesc uimiți dispunerea orchestrei și acordarea instrumentelor. Afară „coadă" pînă la ocuparea ultimului loc din sală. Pufoaice strînse pe gît și sepci trase pînă la sprîncene. Dar o liniște de templu sacru, o sfială înduioșătoare, o tinută plină de deferență față de miracolul scenei. După fiecare tablou coregrafic aplauze pînă la umflarea palmelor.

Mă tulbură memoria artei, rezistența adevăratei culturi, valorificarea moștenirii artistice naționale și universale în ciuda tuturor vicisitudinilor unui timp „annezic" în care Bach, Beethoven, Mozart, Cealkovski, Grieg, Wagner, ca și opera clasică chineză — gen unic în lume, de o frapantă originalitate și de o stranie frumusețe — ieșiseră din repertoriile filarmonicilor și ale teatrelor lirice, lăsînd locul numai „Fetei cu părul cărunt" și colajului eroico-dramatic „Soarele roșu de la răsărit". Acum opera clasică chineză își regăsește suflul. Cu șaptesprezece ani în urmă, în plină „revoluție culturală" mi-a fost imposibil să văd undeva vreun spectacol cu vreuna din creațiile atît de numeroase și de tulburătoare ale acestui gen nepereche în lume.

Cine ar putea explica forța regeneratoare a acestui adevărat „Fenix" — arta — capabil să renască la infinit din propria-i cenușă ? Cum de n-au fost uitate de-a lungul unui timp atît de neînduplecat marile valori ale creațiilor scenice proprii ? Beethoven se poate reînvăța în cîteva luni de repetiții. Dar cine, unde, și cum a cultivat, smulgînd-o din imperiul încețoșat al uitării, opera clasică chineză răpită neantului ? Așa cum este interpretat autorul „Copoeliei" pe scena teatrului „Podul celest" poate rivaliza cu virtuozitatea balerinilor din palatul Garnier, din inima „Orașului-lumină". Reconfortantă și promițătoare neuitare. Marile valori ale spiritualității sînt cu adevărat nemuritoare, și, atunci cînd ele nu mai au loc pe scene sau în rafturile de înțelepciune ale bibliotecilor, se păstrează în sufletele oamenilor, acolo de unde libertatea, demnitatea și dragostea de frumos nu pot fi niciodată alungate.

S-au dus în uitare cei ce au vrut să oblige la uitare, și atît. N-a rămas de pe urma lor decît gustul leșios de după picla cosmarului. Nici o nouă cultură nu se poate construi pe ruina altei culturi, deoarece ruinele n-au fost niciodată un teren bun pentru implantarea temeliilor. Moarte, sau ucise, civilizațiile trecutului n-au lăsat în urma lor decît regrete. Lumea noastră nu poate începe de la „zero", deoarece asta ar însemna să ne întoarcem pentru a ne putea lega în cozi de crăcile copacilor. De la neant și pînă la noi au fost veacuri și milenii de străduințe, de căutări, de suferințe, de mereu aminate idealuri de perfecțiune. Nu putem continua decît preluînd. O înțeleaptă vorbă a chinezilor spune că numai cu răbdare și cu timp îndelungat frunza de dud se preface în mătase...

Opera clasică chineză este un spectacol de subtil rafinament, în care proza și versul se amestecă cu cîntecul, cu aria și recitativul solo, arareori cu duetul. Costumația și grima sînt cele două suporturi scenice de excelență. Decorurile apar frecvent doar sugerate. Linia melodică se desfășoară aproape exclusiv în amplitudini de o stridență voită, ca și cînd portativul n-ar cunoaște note decît de la „fa" în sus. Orchestra formată doar din cinci sau șase instrumente este compusă cu precădere din corzi și percuție. Instrumentele de suflat nu apar decît arareori, accentele sînt punctate de strune cu vibrația gîtuită de alunecarea rapidă a degetului pe gîtul lăutelor orientale. În stînga și în dreapta scenei sînt proiectate printr-un aparat de diapozitive semnele care „traduc" cuvintele cîntecelor arhaice în chineza literară contemporană. Pentru un neinițiat spectacolul rămîne o feerie de culori, o succesiune de ipostaze ce amintesc stampele medievale, chipuri-măști, podoabe savante. Subtilitatea rafinamentului constă în morala legendei. Totul este însă susținut dramaturgic de conflicte ample, declanșate abrupt și rezolvate în deznodăminte patetice. O expresie „încifrată" a unui suflet mereu fastuos căruia nimic din ceea ce este omenesc nu îi rămîne străin. Sursele muzicii sînt adeseori tainice și cu origini pierdute în negura timpurilor.

Muzicologii chinezi s-au întrunit în august 1982 într-un simpozion care a dezbătut nu mai puțin de 140 de studii de etnomuzicologie. Printre acestea, referatul prezentat de muzicologul Du Yaxiong a suscitat un deosebit interes prin demonstrația că, într-o anumită măsură, muzica populară maghiară prezintă similitudini cu muzica folclorică a uneia din minoritățile naționale de veche sorginte, cea a Xiongnusilor, descendenți din neamul hunilor. Tot acestora le aparțin și Yugurii ale căror cîntece și ritmuri de astăzi sînt înrudite cu cele ale îndepărtatului popor din cîmpia panonică. S-a constatat, de asemenea, că o bună parte din muzica chineză creată sub dinastia Tang (anii 618—907 ai erei noastre), considerată pînă acum pierdută, s-a păstrat aproape nealterată în nordul Japoniei, iar alte creații aparținînd muzicii preclasice chineze dăinuie încă și astăzi în Asia Centrală.

Descoperirile arheologice recente deschid o pagină nouă în cunoașterea trecutului cultural al civilizațiilor care s-au succedat de-a lungul mileniilor pe valea Fluviului Galben. „Pegasul chinez" — a fost supranumit un cal de bronz descoperit la Wu-wei, în provincia Hansu, surprins de sculptorul lui anonim, pe care l-ar fi invidiat și Michelangelo, într-o ipostază de galop frenetic. Parcă fixat de un declin fotografic în plină goană, acest cal nu atinge piedestalul decît cu o singură copită relevîndu-ni-se într-un echilibru uluitor. Creatorul lui anonim nu a trăit decît cu... 1 800 de ani în urmă...

Dar calul înaripat al poeților a purtat peste veacuri povara grea de strînsură a unei literaturi ce străbate milenile. „Cartea odelor" este o amplă culegere de poeme datînd din primul mileniu dinaintea erei noastre, contemporană fiind cu opera lui Homer. Cam din aceeași perioadă ne-au parvenit „Nostalgiile" lui Qu Yuan, primul mare poet din istoria literaturii chineze. Acest Ovidiu al Orientului a premers prin soarta lui destinul poetului exilat de împăratul August la Tomis. Căzut în dizgrația unui potentat al vremii, căruia istoria nu i-a păstrat numele, el a fost surghiunit și oprimat pînă ce, adus în pragul disperării, și-a luat singur zilele aruncîndu-se în apele Fluviului Galben. A rămas în urma lui cel mai lung poem antic chinez „Li Sao" (Nostalgii). În versificație liberă față de canoanele rigide ale poeziei de pînă la el, patetic testament moral în care spiritul justițiar, setea de libertate, dorul după meleagurile natale și după iubirea pierdută, ura împotriva tenebrelor și a răului înrădăcinate în viața curții îl fac și astăzi pe Qu Yuan actual.

Și în versurile lui copiii înalță zmee. Cînd trecut-au oare două mii două sute cincizeci de ani ? Surghiunul poeților este neputința potentaților, dar ce bine este cînd copiii înalță zmee, scăldîndu-și prelungirea sufletelor lor „exterioare" într-o baie de cer...

Chinezii, ca și japonezii, ocrotesc leagănele copiilor lor cu paravane măiestrit pictate, pentru ca visele pruncilor să le fie ferite de coșmare...

REPERE

Italienistul Dragoș Vrînceanu

Un traducător și poet uitat prea repede se dovedește a fi Dragoș Vrînceanu, autorul celei mai bune versiuni din Eugenio Montale, și el încă puțin cunoscut la meridianul nostru. Beneficiind de echivalențe strălucite, un Quasimodo a fost mai mult circulat, cu toată substanța artistică precară, salvată uneori prin ritmurile interioare pe care i le adăugase străduința lui A. E. Baconski. Chiar Ungaretti a fost intens frecventat în spațiul nostru, beneficiind de girul lui Alexandru Balaci și al regretatului Miron Radu Paraschivescu, un traducător de altfel aproximativ. Montale a cultivat o poezie distantă, care a cucerit indeosebi sensibilitatea celor aleși, impunîndu-se tîrziu, prea tîrziu, categoriilor mai ample de cititori. Dragoș Vrînceanu a fost un spirit înrudit lui Montale, de care l-a legat o prietenie îndelungată, iar finețea sa interpretativă l-a condus la traduceri aproape literale, caracterizate prin exactitatea sensului, deși foarte departe de sonoritatea și ritmurile originalului. Chiar celebra „răceală" a lui Montale, de fapt o distanță a unei conștiințe nesupuse accidentelor existențiale, se traduce în versul lui Dragoș Vrînceanu printr-un fel de împăcare molcomă, autohtonizînd ca să spunem așa stringența sonului italian. Cel mai bine reușește traducătorul român atunci cînd în textul original apare neliniștea devastatoare, o angoasă stăpînită prin cuvinte de o concretețe aproape banală : „Poate că într-o dimineață-naintînd printr-un văzduh / de sticlă sterp, voi vedea marele miracol : nimicul ridicîndu-se la spate, / golul pe urma mea, cu groază de bețiv. / / Apoi ca pe o pînză se vor îngrămădi copaci, / clădiri, coline, hrana iluziei de fiecare zi. / Dar va fi prea tîrziu : voi pleca pe tăcute / printre oamenii ce nu-și întorc fața, cu taina mea". Sugestia din acest mic cap de operă este semnificativă pentru toată arta lui Montale. Lăsînd în urmă „groaza" și „golul", poetul se detașează de „accidental", în numele unei poezii sticloase, în care decorul constituie materia impenetrabilă a unei alte lumi, liniștită în rigorile sale de nepătruns. Terorile existențiale întîlnesc în cale ecranul opac al realității, pe care nu-l mai pot trece, pentru că el reprezintă mantia de plumb a artistului, greu de purtat, dar sigură ca element de protecție împotriva destrămării și nebuniei. Răul este însă permanent, realitatea lui este de multe ori bănuită : „Am întîlnit adesea răul vieții : / era ca riul gîlgîit bolborosind, / era ca frunza arsă încîlcită / și calul istovit. / / De toate mi-am dat seama, dar nu de minunea / ce ne dezvăluie divina indiferență : / era statuia somnolenței la amiază / și nourul și șoimu-n înălțime". Zborul acesta de șoim în înaltul cerului este poate gîndul poetului ; el a cucerit liniștea numită „divină" numai de către italieni, singurii capabili să minuiască încă vocabule cu rezonanțe atît de familiare altor orizonturi spirituale. În poezia lui Montale, fazele mai tîrzii sînt tot atît de încărcate de realitate, se dezvoltă larg și în același timp cu o notă de sensibilitate delicată, cu o adîncime afectivă cuceritoare și plină de efect. Nu lipsesc tonurile acute, ecourile din realitatea istorică, tinzînd să constituie un univers artistic de primă importanță, consacrat în cele din urmă cu un Nobel care nu venea decît să întărească o consacrare mondială mult mai timpurie. Traducerile lui Dragoș Vrînceanu reprezintă un teren „curat" de întîlnire cu poezia lui Eugenio Montale, ele sînt în măsură să îndemne la o cunoaștere nemijlocită, aducîndu-ne în același timp aminte de arta plină de rafinament a unui poet român pe care generațiile tinere îl mai cunosc doar în ispostaza sa de italienist avizat și de neînlocuit. Dragoș Vrînceanu ar merita desigur să fie revelat și ca autor original.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **O SCRIITOARE** bine situată în topul vînzărilor de carte din Statele Unite și Anglia este Justine Harlowe. Cartea **Străinul a venit în pielea goală**, semnată de Penelope Asche în anii 60, se dovedise a ascunde un autor colectiv, adică 13 jurnaliste de la un ziar din Long Island. În același fel, Justine Harlowe, autoarea romanului **Memorie și dorință**, vîndută în peste 40 000 de ex., a stîrnit curiozitatea criticilor, care au dezvăluit de curînd faptul că semnifică de fapt trei scriitoare : Tina Mackenzie, Jean Harvey și Laura Benett. Ele au terminat un al doilea roman, teoretizînd chiar avantajele lucrului în trei : „pentru noi nu există ceva asemănător cu lipsa de inspirație a scriitorului. Atunci cînd una dintre noi nu mai poate, cealaltă îi ia locul".

● **JOHN LE CARRE** își dezvăluie și el adevărata identitate. Într-un interviu cu Hugh McIlvanney, apare adevăratul nume al marelui scriitor de romane polițiste : David Cornwell. Le Carré trăiește la ora actuală în Elveția, iar discuția cu ziaristul de la **Observer** a fost prilejuită de ultima sa carte, **Mica toboșăreasă**. Ziaristul o consideră cea mai ambițioasă lucrare a scriitorului, un adevărat corolar al întregii sale experiențe de constructor al unor intrigi sinuoase, o consecință de asemenea a marii lui vocații pentru recrearea unor psihologii unibroase. Mare specialist în literatura germană, John Le Carre este un scriitor rafinat, un maestru al unui gen modern și cu cea mai mare audiență la public.

● **UN MARE SUCCES** constituie recenta montare a uneia dintre cele mai cunoscute opere ale lui Puccini, **La Fanciulla del West**. Christine Walker, critic de la **Sunday Times Magazine**, scrie în concluzia cronicii sale : „Dirijorul este Nello Santi, un distins veteran al școlii veriste italiene, Placido Domingo este inspirat în rolul lui Dick Johnson (mai tîrziu revelat drept banditul Ramirez), iar Carol Neblett își confirmă statutul de realizatoare excepțională a rolului Minniei, cu o clasă internațională." Totul este aproape perfect într-un asemenea context de rezonanță excepțională.

● **CELEBRA** Sue Arnold de la **Observer** își publică un recent editorial sub titlu hamletian : „TV or not TV" ? Este vorba de fapt de o scurtă povestire sugerînd imensul haos pe care-l provoacă orice realizare a unui program de televiziune, cu agitația aparent întîmplătoare, cu scopurile diferite ale profesiunilor implicate într-un asemenea program, cu sentimentul de inutilitate al participanților individuali. La un moment dat autoarea spune în șoaptă : „Îmi pare că o mulțime de inși nu fac nimic". La care un personaj avizat îi răspunde : „Doar arată așa cum îți se pare, dar îți pot spune că avem de-a face de fapt cu o echipă foarte unită și perfect coordonată".

● **O ANALIZĂ** a teatrului lui Richard Wagner publică Dieter Borchmeyer la Editura Reclam. O amplă recenzie semnată de Reinhard Kill elogiază discernămîntul autorului și forța neobișnuită a considerațiilor sale. Sînt înfruntate probleme delicate ale teatrului lui Wagner, neomițîndu-se nici cele mai stringente aspecte politice. În acest sens, sînt disipate o serie de neînțelegeri. Într-o discuție care este bine să fie cunoscută de istoricii literari, Reinhard Kill scrie : „Germanistul Dieter Borchmeyer își propune în cartea sa să analizeze și să interpreteze proza lui Wagner, dintr-un punct de vedere literar, precum și să descifreze concepțiile lui Wagner despre artă, exprimate în ansamblul operei sale, cu o minuție de filolog."

SPORT

Lucescu îl salvează pe Staicu

Spun asta, fiindcă nu văd cum Staicu ar mai fi rămas o singură zi antrenor al echipei olimpice, după dezastrul de la Belgrad, dacă n-ar fi încasat și Lucescu, la Timișoara, o bătaie ca la mama ei, dar în nici un caz ruptă din rai. Înarmați cu pumnale de soc, cei doi au dat în fruct înainte de-a înflori. Dacă e adevărată zicala că pe capul hoțului și căciula arde, atunci, după Belgrad și Timișoara, multă lume umblă cu hainele-n flăcări pe coridoarele federației. Dar eu sînt gata să jur pe pipa lui Enzo Bearzot și pe poveștile ce i le strecura în ureche sfetnicul său Mandiba (ați văzut cum cei mari se adună : Umbria și Giuleștiul, Flandra și Flamando-Tei) că și Lucescu și Staicu vor sfîrși prin a înjura tufișul că n-au găsit sub el dropia pe care-o căutau. E-he, mai rar să le fumege și altora poezia sub tîmplă cum ne fumegă nouă ! Nu trebuie să cunoști zonele adînci ale mării și nici înălțimile întoarse ale pămîntului ca să mirosi că federația, prin cei mai dulci culegători de vise, va încerca să risipească-n suflete ideea că Lucescu dinadins s-a lăsat cotonogit de iugoslavi, ca să-l dea în bărci pe Enzo Bearzot. Și, foaie verde trei pistoale (cum zice un prieten din Galați) cine-l făcut de-o fată mare, dintr-un bobocel de floare... o să muște din momeală. Dar noi ăștia din Brăila, unde cine nu e căpitan de vapor e **căpitanu' de bărcucia** ne dăm pe după plop și spunem că nu-i frumos să trecem dincolo de pragul bunului simț. Urmînd această linie, trebuie să mai spunem că Țopescu, singurul nostru crainic sportiv de mare clasă, ne-a servit, miercuri, una din cele mai crase lecții de demagogie. Știu, într-un vitraliu mai există, uneori, și cîte-o lacrimă albă, lumina și surprinderea înaltei plecăciuni, azur însingerat melancolic, dar cînd vorba stearpă se împletește cu o jurubiță de frică și alta de dragoste ingenunchiată pentru Lucescu, încep să cred că geamul e chior. Despre celălalt crainic sportiv, numit Pumnea, și care transmite pe lungimi de undă cu totul necunoscute, nu pot să spun decît că se răstoarnă malul peste noi cînd îl auzim vorbind. Este singurul om fericit din România, fiindcă el a fost și încă este convins că meciul de la Timișoara s-a terminat 1-1. Va trăi o sută douăzeci de ani și se va spăla pe țîțe cu apă rece pînă-n ziua din urmă. Dar să nu care cumva să credeți că o venit de capul lui la televiziune, secția sport. Nuuu ! El a cîștigat un concurs, prezidat, n-am nici-o îndoială, de Cristian Țopescu. Și iată-l învîrtind lingura în zodia noastră. Măcar pentru aceasta ispravă sînt dator să-mi cresc un dinte împotriva lui Țopescu. (Și cine n-are nevoie de-un dinte natural în ziua de azi ? !) Ca să nu mai adaug bazaconia, anunțată cu glas serafic, că Lucescu e hotărît să-i menajeze pe craioveni. Păi, lucrurile s-au întîmplat pe dos : și Lucescu și Staicu și iugoslavii au stors vlagă din ei. Pe dorința mea de iubire, pe pipa lui Bearzot, pe tiribombele de la Timișoara și pe apropierea frățească dintre Mandiba și Bearzot, Lucescu umblă în continuare cu pietre neșlefuite. Repetiția cu iugoslavii trebuia făcută la București, pentru că aici se va desfășura marea dramă sau marea farsă. Sînt alături de el, de aceea îi aduc la cunoștință că iugoslavii au avut 5-6 oameni prezenți la fiecare fază, iar noi 1-2-3 ologi. Erau atîția sîrbi pe teren încît vedeam albastru și recitam în gînd un vers obsedant : Squadra azzura. Ce facem cu ea ? Dacă jucăm și la București ca la Timișoara nu ne rămîne altceva de făcut decît să cerem ajutorul Crucii roșii de la Geneva. Îl rog apoi pe Lucescu să se intereseze îndeaproape și să afle prin ce mijloace, iugoslavii, — echipă dărîmată la campionatul mondial, — au devenit, în cîteva luni, iarăși o formație de prim rang. Lucescu n-are dreptul să rămînă încazarmat în ideile care guvernează de atît amar de ani o federație falimentară. Spre binele lui și al nostru.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 00
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII